

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Hana Suchá

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bc. HANA SUCHÁ

Obor: Učitelství pedagogiky pro střední školy a vyšší odborné školy

**ZPŮSOBY PATOLOGICKÉ KOMUNIKACE VE
ŠKOLE:
UČITEL JAKO OBĚŤ ŠIKANY**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PaedDr. Alena Jůvová, Ph.D.

OLOMOUC 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Způsoby patologické komunikace ve škole: „Učitel jako oběť šikany“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a jiné zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 22. 6. 2012

Podpis.....

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat paní PaedDr. Aleně Jůvové, Ph.D. za odborné vedení, rady a celkovou podporu při zpracování mé diplomové práce.

Rovněž bych ráda poděkovala všem učitelům a učitelkám, kteří se mnou spolupracovali při dotazníkovém šetření.

Můj dík však patří i mé rodině a blízkým, kteří mi po dobu studia poskytovali morální podporu.

OBSAH

ÚVOD.....	7
-----------	---

I TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
1.1 Pedagogická komunikace	10
1.2 Šikana	11
1.3 Mobbing	11
1.4 Bossing	12
1.5 Staffing	12
1.6 Kyberšikana	13
1.7 Agrese.....	13
1.8 Násilí	14
2 KLIMA ŠKOLY	16
2.1 Školní klima.....	16
2.1.1 Typy klimatu	16
2.2 Klima třídy.....	19
2.2.1 Determinanty klimatu	20
3 CHARAKTERISTIKY ŠIKANY	23
3.1 Pohledy na šikanu	24
3.2 Motivy a faktory šikany	25
3.3 Druhy a formy šikany.....	27
3.4 Stadia šikany.....	28
3.5 Aktéři šikany.....	30
3.5.1 Agresor	30
3.5.2 Oběť.....	34
3.5.3 Svědci	38
3.5.4 Pedagog.....	38

4 CHARAKTERISTIKY MOBBINGU	40
4.1 Znaký a cíle mobbingu	40
4.2 Příčiny vzniku mobbingu	42
4.3 Fáze mobbingu.....	43
4.4 Účastníci mobbingu	46
4.4.1 Mobber.....	47
4.4.2 Oběť.....	47
4.5 Strategie mobbingu	48
4.6 Prevence a možnosti řešení mobbingu.....	49
5 ŠIKANOVANÝ UČITEL	51
5.1 Formy šikany učitele	51
5.1.1 Šikana ze strany žáků	51
5.1.2 Mobbing a bossing ve škole.....	55
5.2 Důvody a faktory šikany učitelů	56
5.3 Důsledky šikany učitelů	59
5.4 Možnosti prevence a řešení šikany učitelů.....	60
5.5 Právní ochrana učitelů v ČR.....	62
 II PRAKTICKÁ ČÁST	
6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	65
6.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu	65
6.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	66
6.3 Metoda výzkumu	72
7 PREZENTACE ZJIŠTĚNÝCH DAT	73
 DISKUSE	118
ZÁVĚR	122
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	124
SEZNAM PŘÍLOH	133
ANOTACE	139

ÚVOD

Učitelství není zcela jistě tím nejjednodušším. Dnes a denně se současní pedagogové ve škole setkávají s nejrůznějšími problémy, které mají za úkol řešit. Jedním z těch nejnepříjemnějších a velmi nebezpečných problémů je zajisté školní šikana.

Dříve se stále mluvilo o tomto fenoménu tak, že probíhá mezi dětmi, a to na nejrůznějších typech i stupních škol. Dnes se však stále častěji v médiích, ale i v mém okolí, objevuje velká spousta důkazů o tom, že i učitelé se stávají oběťmi šikany ze strany svých žáků nebo dokonce svých kolegů.

Téma šikany mě zaujalo už před dvěma lety, kdy jsem na toto téma vypracovala svoji bakalářskou práci s názvem „Agrese a šikana jak výchovný problém“. Jako budoucí učitelka chci totiž o této problematice vědět co nejvíce informací, a to protože se šikana v různých formách objevuje snad na každé škole. Volba tématu pro moji diplomovou práci potom byla jednoduchá. Rozhodně jsem se chtěla tímto problémem zabývat i nadále. Bylo však třeba poznatky z bakalářské práce něčím obohatit. Zvolila jsem si tedy téma šikanovaného a tzv. mobbovaného učitele. Takovýto učitel v mém podání je obětí svých žáků, ale také svých spolupracovníků a kolegů.

Cílem mé diplomové práce je tedy plně postihnout problematiku šikanovaného a mobbovaného učitele, zjistit jakým formám agrese musí současný učitel na svém pracovišti čelit, ale také upozornit na nebezpečnost šikany a mobbingu, zejména na školách.

Teoretická část je rozdělena do pěti hlavních kapitol, ve kterých se snažím objasnit co nejvíce informací týkajících se tématu práce.

V první kapitole vysvětluji pojmy, které je důležité znát pro správné pochopení celého následujícího textu. Jsou to pojmy jako pedagogická komunikace, agrese, násilí, šikana, mobbing, bossing, staffing a kyberšikana.

Druhá, kratší kapitola pojednává o školním a třídním klimatu, o faktorech které jej ovlivňují, tedy o jeho determinantách, což je zejména osobnost učitele a osobnost žáka. Tato kapitola je do práce zařazena z důvodu prostředí, kde se šikana odehrává, tedy ve škole.

Třetí, velmi důležitá kapitola se zabývá obecnými charakteristikami šikany ve škole, je to díl, který je z větší části převzat z mé bakalářské práce, doplněn o pár dalších informací. Můžeme se v ní dozvědět jak je na šikanu pohlíženo, jaké jsou motivy a faktory jejího vzniku, jaké má druhy, formy a stadia. Samozřejmě také pojednává o osobnostech agresora, oběti, ale i o svědcích a pedagogovi v procesu šikany.

Ve čtvrté kapitole se zabývám obecnými charakteristikami mobbingu, tedy tím jaké má znaky, jaké jsou příčiny jeho vzniku, jaké má fáze, strategie, možnosti prevence a řešení, ale také tím, kdo jsou účastníci mobbingu.

V páté, poslední kapitole teoretické části, se zaměřuji konkrétně na šikanovaného a mobbovaného učitele. Zjistíme, jaké jsou formy šikany ve škole, důvody k šikanování učitele, jaké z toho plynou pro aktéry důsledky, jaké jsou možnosti prevence a ochrany a konečně jaké jsou možnosti právní ochrany učitelů v České republice.

V praktické části diplomové práce jsou potom uvedena data, získaná pomocí dotazníkového šetření, provedeného mezi učiteli základních škol, středních a středních odborných škol, gymnázií a středních odborných učilištích. Zjistíme v ní, zda jsou učitelé vystavováni šikaně na pracovišti, ať už ze strany žáků/studentů či spolupracovníků, jak často, jaké formy má tato agrese, možnosti a úspěch jejich řešení nebo také jejich návrhy pro boj s šikanou a mobbingem.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V první kapitole této diplomové práce si vysvětlíme základní pojmy, které je důležité znát pro správné pochopení následujícího textu. Definujeme zde pojmy pedagogická komunikace, šikana, mobbing, bossing, staffing, kyberšikana, agrese a násilí.

1.1 Pedagogická komunikace

Je to zvláštní případ sociální komunikace, která sleduje pedagogické cíle, pomáhá vychovávat a vzdělávat. Zjednodušeně se jedná pouze o komunikaci mezi žáky a pedagogy, ale podle širší koncepce dochází k výchovně vzdělávacímu působení také v rodině, v předškolních zařízeních a také v mimoškolních zařízeních (Mareš, Křivohlavý 1990, s. 30).

„Pedagogická komunikace je výměna informací mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu. Slouží k dosažení výchovně vzdělávacích cílů. Informace se v pedagogické komunikaci zprostředkovávají verbálním a neverbálními prostředky. Pedagogická komunikace se řídí osobitými pravidly, které určují pravomoce jejich účastníků. Má svoje prostorové a časové dimenze“ (Gavora 1988, s. 22).

V další své novější publikaci píše Gavora (2007, s. 28) o tom, že takováto komunikace má řadu zvláštností, kterými se liší od komunikace v jiných institucích či životních situacích. Tyto odlišnosti jsou dány rolími komunikujících partnerů, cílem komunikace, obsahem komunikace i časovými a prostorovými danostmi. Pedagogická komunikace ve třídě vypadá tak, že například učitel o něčem hovoří a ostatní (žáci) jej poslouchají, potom si úlohy vymění, přičemž mluví jeden žák a učitel s ostatními žáky jej poslouchají. Někdy hovoří i žáci mezi sebou. Vedle mluvené řeči do pedagogické komunikace patří i písemný projev, čtení, psaní na tabuli, nebo do sešitů. Učitel a žáci se ale nemusejí dorozumívat pouze prostřednictvím mluveného slova, ale i nejazykovými prostředky. Své myšlenky mohou vyjadřovat pomocí gest, pohyby hlavy, kreslením různých tvarů.

1.2 Šikana

Původní význam slova šikana pochází z francouzského slova „chicane“, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování a byrokratické lpění na liteře předpisů (Říčan 1995, s. 25; Suchá 2010, s. 11).

Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže či nedovede bránit a mluvíme o ní tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové s hrozbou opakování. Je to ubližování mezi těmi, kteří jsou ve stejném postavení, ve škole tedy mezi žáky či studenty, na pracovišti mezi spolupracovníky, ale šikanou je možné nazvat i ubližování žákům ze strany učitelů nebo i ubližování učitelům ze strany žáků či sekýrování pracovníků ze strany nadřízeného (Říčan a Janošová 2010, s. 21).

T. Novák a V. Capponi (1996, s. 45; Suchá 2010, s. 11) definují šikanu jako agresivní jednání uskutečňované s cílem získat pocit převahy a určité výhody prostřednictvím fyzického a psychického týrání druhých lidí.

Šikana je nebezpečný sociálně patologický jev, který omezuje osobní svobodu a svobodu rozhodování, ponižuje lidskou důstojnost a čest a dochází mnohdy k ubližování na zdraví či majetku oběti. O šikaně lze hovořit pouze tehdy, je-li oběť z jakéhokoli důvodu bezbranná a jedná se tedy o asymetrickou agresi (Lovasová 2006, s. 6).

1.3 Mobbing

Pojem mobbing je odvozen z anglického slova „to mob“ = utlačovat, urážet, útočit. Je to celá řada negativních jednání, jichž se dopouští jedinec nebo několik osob vůči určitému člověku po delší dobu a to nejméně půl roku, alespoň jednou týdně (Kratz 2005, s. 15 – 16).

Podle profesora Leymanna mobbing zahrnuje systematické, cílevědomé, a především opakované útoky jednotlivce či skupiny na určitou osobu, za použití nepřátelské a neetické komunikace s cílem dotlačit jedince do defenzivní pozice, vyloučení z kolektivu, ponížení a donucení tak k odchodu z pracoviště (Svobodová, 2008, s. 18).

Pro pochopení veřejnosti se jako možný český ekvivalent pojmu mobbing užívá sousloví šikana na pracovišti, v užším pojetí pak užíváme pojem mobbing jako psychické násilí mezi osobami v relativně stejné nebo podobné pracovní linii (Čech 2010, s. 10 [online]).

1.4 Bossing

Bossing je jakousi podskupinou mobbingu. Je specifický tím, že šikany se dopouští nadřízený pracovník. Bossing je psychická šikana v zaměstnání, které se dopouští na svém podřízeném nadřízený pracovník. Jedná se tedy o chování nadřízeného, které poškozuje podřízeného před jeho kolegy, znesnadňuje či znemožňuje mu jeho práci. Bossing se samozřejmě vyvíjí a stupňuje. Tato šikana zhoršuje vztahy na pracovišti a zvyšuje kult osobnosti vedoucích. (Mobbing in Wikipedia.org [online]).

Bossing je konkrétně šikana na pracovišti, které se ale dopouští vedoucí pracovník, nadřízený (jedná z pozice "bosse") (Blažková 2011, [online]).

Vykonává li vedoucí pracovník na svého podřízeného tlak, aby si vynutil buď jeho přizpůsobení a poslušnost, nebo aby ho vypudil z jeho pracovního místa, označují se tyto útoky jako bossing (Kratz 2005, s. 16).

1.5 Staffing

„Útoky zaměstnanců na vedoucí pracovníky nebo vedení se nazývají staffing, je to mobbing provozovaný podřízeným“ (Kratz 2005, s. 16).

Staffing nastává tehdy, tyranizují – li zaměstnanci svého nadřízeného jelikož si nepřejí, aby je vedl, nebo k němu nemají důvěru. Proto mu různě ztrpčují život, aby jej donutili odejít. V tomto případě se jedná o selhání manažera – vedoucího pracovníka, jelikož jeho úkolem je získání lidí a jejich důvěry (Foiberová 2009, [online]).

1.6 Kyberšikana

„Kyberšikanu (cyberbullying) definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. Je to tedy jedna z forem šikany“ (Co je to kyberšikana? 2009, [online]).

Jedná se o specifický druh šikany. Na rozdíl od klasické šikany tváří v tvář, nabízí kyberšikana agresorům nejenom jiné nástroje pro ubližování, ale specifika virtuální reality obměňují charakter celého procesu šikanování, včetně rolí agresora a oběti. Kyberšikana může mít různou podobu, je to například zasílání výhrůžných, krutých emailů a SMS zpráv, výhrůžné telefonáty nebo obtěžování přes chat, vytváření webových stránek, které různými způsoby (verbálně, graficky, zvukově...) oběť šikany uráží a zesměšňují, posílání obrázků, fotografií a video nahrávek spolužákům online, kde je oběť zesměšňována a karikována, vyvěšení pornografických fotografií s tváří oběti na internetu, případy, kdy agresori získají hesla a identifikační údaje oběti a pod jeho/jejím jménem zasílají ostatním vulgární a obtěžující zprávy, fotografie, videa. Je to i fotografování, nahrávání oběti, kdy jsou pořízené záběry posílány ostatním spolužáků (Šikana a kyberšikana, [online]).

1.7 Agrese

Agresí rozumíme způsoby destruktivního chování, které směřuje k fyzickému (brachiálnímu), slovnímu (urážka, pomluva) nebo symbolickému (gesta) útoku vůči jinému jedinci či předmětu. Cílem takové agrese je zastrašit druhého, zmocnit se objektu nebo jej odstranit, jinému zmařit a sobě zajistit společenské výhody (Spurný 1996, s. 17).

„Je to výpad, útok a jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit“. Může být považovaná za násilné narušení práv jiného člověka, ale také za asertivní chování (Martínek 2009, s. 9).

Podle Drtilové a Koukolíka (2006, s. 195; Suchá 2010, s. 10) je za lidskou agresi považováno jakékoli chování cílené na druhého jedince, vedeno s bezprostředním cílem mu ublížit.

Pokorný, Telcová a Tomko (2003, s. 58; Suchá 2010, s. 10) vysvětlují původ pojmu agrese. Slovo agrese je latinského původu – *aggredi*. Původně toto slovo znamenalo vystoupit, předstoupit, či přiblížit. Popisují agresi jako komplexní jev, který představuje útočení, nepřátelství, případně výbojnost v chování jedince vůči objektu, přičemž objektem může být cokoli, např. věc, člověk, myšlenka, apod.

Robert Čapek (2008, s. 69; Suchá 2010, s. 10) agresi označuje jako formu chování, kdy je záměrem někomu ublížit nebo ho poškodit, případně donutit nějakou osobu, aby vyhověla požadavkům agresora.

V defektologickém slovníku (Edelsberger 2000, s. 20 in Suchá 2010, s. 10) se o agresi píše jako o jednání vůči věci či osobě, jimž se projevuje nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.

1.8 Násilí

Podle psychologického přístupu můžeme chápat násilí jako patologický způsob interakce konkrétního jedince nebo skupiny jedinců s okolím. Řadí se sem všechny aktivity, pomocí nichž si jedinec či skupina vytváří a reguluje vztahy vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní či manipulativní. Rozlišujeme násilí v podobě agrese (verbální, fyzické, vůči osobám, vůči předmětům) a manipulace anebo v kombinaci obou typů (Spurný 1996, s. 7).

Násilí je častým, ohrožujícím druhem chování, v němž lze najít biologické, psychologické, sociální i historické souvislosti. Světová zdravotnická organizace definovala v roce 2002 násilí jako *„záměrné užití fyzické síly nebo moci, buď jako hrozby, nebo aktuálně, a to proti sobě samému, druhé osobě, proti skupině či komunitě, které buď s vysokou pravděpodobností vyústí do úrazu, smrti, psychologického poškození, naruší vývoj nebo způsobí deprivaci“* (Koukolík, Drtilová 2006, s. 200; Suchá 2010, s. 10).

Haškovcová popisuje násilí obdobně, jako „úmyslné použití či hrozbu použití fyzické síly nebo moci proti sobě, jiné osobě, proti skupině či komunitě, a to síly (moci), která má, nebo s vysokou pravděpodobností bude mít, za následek poranění, smrt, psychickou újmu, poruchy vývoje či osobnosti“ (Haškovcová 2004, s. 13; Suchá 2010, s. 10 – 11).

2 KLIMA ŠKOLY

Následující kapitola nám objasní, co to znamená, když se řekne „klima školy“, charakterizuje typy školního klimatu podle sedmi kritérií a následně se zabývá klimatem třídním a jeho determinanty jako jsou učitel a žák.

2.1 Školní klima

Klima školy považujeme za projev jejího prostředí (s ekologickou, demografickou, sociální a kulturní dimenzí), který vnímají, prožívají a hodnotí jeho účastníci (žáci, učitelé, rodiče, školní inspektoři, veřejnost). Klima školy může představovat klima třídy a výuky, klima učitelského sboru, klima komunikační, organizační či školní klima (Grecmanová 2008, s. 33).

Každá škola má specifické klima, které je závislé na mnoha činitelích, například na počtu žáků školy, složení učitelského kolektivu, prostředí, ve kterém se škola nachází, zaměření školy (výuka cizích jazyků, přírodovědné předměty,...) Nejčastěji se slovní spojení „klima školy“ vymezuje jako atmosféra školy, duch školy, étos školy, kultura školy, podmínky školy, prostředí školy, skupinová subkultura, sociální systém školy (Petlák 2006, s. 15).

2.1.1 Typy školního klimatu:

Nemůže existovat jakýsi univerzální typ školského klimatu, protože každá škola je jiná, má jiné složení kolektivu učitelů, jiné vedení, pracuje v jiném prostředí a v jiných podmínkách, stanovuje si svoje cíle,... (Petlák 2006, s. 18). Autor vychází z dělení školního klimatu podle profesorky Grecmanové, které však doplňuje a upravuje:

1. Typy školního klimatu podle cílů školy:

a) *Škola s kustodiálními cílovými aspekty* (kustod=strážce,opatrovník) – pro tuhle školu, pro její klima je charakteristická jistá formálnost práce, byrokratické řízení,

rutina v práci, zdůrazňuje se racionalizace a koordinace, požaduje se přizpůsobování se. V takovéto škole se „ztrácejí“ žáci ale i učitelé.

b) *Škola s edukativním cílovým zaměřením* – je pravým opakem výše zmíněné. Učitelé jsou autonomní osobnosti, uplatňují ve své práci tvořivost, ve výchovně vzdělávacím procesu experimentují a inovují, oceňují individualitu každého žáka. Škola je „otevřená“ vůči rodičům a veřejnosti. Má zájem na to, aby zde vládl tvořivý duch.

2. Typy školního klimatu podle zájmu o lidi, anebo o pracovní úlohy školy:

- a) *Velký zájem o lidské kontakty, ale malý zájem o pracovní úlohy školy.*
- b) *Velký zájem o pracovní úlohy školy, ale i o lidské stránky v životě školy.*
- c) *Střední zájem o pracovní úlohy školy, ale i o lidské stránky v životě školy.*
- d) *Malý zájem o lidi, ale i o pracovní úlohy školy.*
- e) *Velký zájem o pracovní úlohy, ale malý zájem o lidské kontakty.*

Samozřejmě, že nejlepším typem je za b) zájem o úlohy i o lidské stránky. Vytváření i udržování tohoto typu klimatu je velmi závislé na vedení školy.

3. Typy školního klimatu podle výchovných cílů:

a) *Autoritativní typ školního klimatu* – cílů se dosahuje příkazy, nařízeními, neustálým připisováním požadavků. Není to vhodné klima, vytváří bariéru mezi žáky a učitelem. Může se stát, že se žáci postaví do opozice vůči učiteli.

b) *Demokratický (sociálně – integrativní) typ školního klimatu:* demokratické jednání se žáky, pěstuje se zde důvěra mezi žákem a učitelem, žáci mají možnost prezentovat svoje názory. Důležitá je věcná a přiměřená kritika, a to nejen směrem od učitele k žákům, ale i naopak. Spoustu podnětů pro vytváření takového klimatu nalzáme ve všech koncepcích alternativní pedagogiky. Tento typ klimatu přispívá k vytváření správných vztahů mezi žáky ve třídě.

c) *Liberální typ školního klimatu* – malá angažovanost učitelů, uvolněná disciplína žáků. Vztah mezi učitelem a žáky není možné charakterizovat jako dobrý, protože žáci mají tendenci zneužívat liberálnosti učitele, který je až příliš dobrý.

4. Typy školního klimatu podle různých vztahů, postojů, pocitů a hodnotících soudů:

a) *Osobnostně orientovaný klimatický typ* – klade důraz na osobnost. Žák je pro školu i pro učitele „nejvyšší hodnotou“ a podle toho se k němu i přistupuje. Učitelé nevyvolávají stresové situace, hledají metody a formy jak se žáky co nejlépe pracovat. Vztahy mezi učiteli a žáky, ale i rodiči lze označit jako velmi dobrý. Sami učitelé jsou spokojeni se svojí prací.

b) *Diskrepantní klimatický typ* – diskrepance = neshoda. Diskrepance se týká neshody vnímání školy mezi rodiči a žáky na jedné straně a učiteli na druhé straně. Učitelé vnímají školu, žáky ale i vedení v zásadě jako bezproblémové, i vztahy mezi učiteli hodnotí jako dobré. Naopak rodiče vnímají školu negativně, což se může projevat i v postojích žáků ke škole (strach ze školy).

c) *Funkčně orientovaný klimatický typ* – nejsou zde velmi dobré vztahy mezi učiteli i žáky. Malý zájem o žáky, chybí empatie a tolerance, přísná disciplína, důležité jsou učební výsledky žáků. Žák zde není subjektem, ale objektem výuky. Vliv tohoto přístupu se může projevat i ve vztazích mezi žáky – chybí vzájemná úcta a tolerance.

d) *Distanční typ* – jde zde o negativní vztahy mezi učiteli a žáky, je mezi nimi jistá „vzdálenost“. Učitelé kladou důraz na disciplínu, na výkon ale žákům se málo věnují. Tento distanc mezi žáky a učiteli ale naopak stmeluje žáky, ti však mají malý zájem o učení, mají malou motivaci k učební činnosti.

5. Typy školního klimatu podle chování učitele v konfliktu se žáky:

a) *Konzervativní školní klima* – uplatňují se zde různé klasické výchovné metody – jistý nátlak (tresty) na žáka, činnost žáka, Jeho práva a svoboda jsou vymezené školou.

b) *Progresivní školní klima* – ruší nadvládu učitele nad žáky, mezi žáky a učiteli jsou demokratické vztahy, konflikty se řeší racionálně, bez znevažování osobnosti žáka.

6. Typy školního klimatu podle způsobu vedení školy a kontaktu školy s jejím okolím:

a) *Škola řízená autokratickým izolujícím způsobem* – rozhodující slovo má ředitel a někteří učitelé. Důraz se klade na kognitivní orientaci, málo pochopení pro inovace. Škola se uzavírá sama do sebe.

b) *Škola řízená autokraticky, ale životu blízkým způsobem* – Vedení školy ale i někteří učitelé vedou a organizují činnost školy. Škola je neustále v pohybu, pořádají se zde různé besedy, výstavy, oslavy. Kolektiv školy je spokojený, ale ani si neuvědomuje, že je v zásadě pasivní.

c) *Škola řízená demokraticky izolujícím stylem* – jde o uplatňování demokratických prvků, vytváří se zde prostor pro inovace. I žáci a rodiče jsou vnímáni jako partneři školy. Nedostatkem je, že škola se v těchto inovacích uzavírá sama do sebe a málo komunikuje s jinými školami a okolím.

d) *Škola řízená demokraticky životu blízkým způsobem* – jde o školu, která je popsána v bodě c) – s rozdílem, že je otevřená vůči rodičům, jiným školám a okolí. Experimentuje a hledá něco nového ve výchovně vzdělávacím procesu, ale i v mimoškolním procesu se žáky.

7. Typy školního klimatu podle uniformity a plurality školy

a) *Škola s formální organizací – uniformní školní klima* – jde o klasickou školu, převládá zde klasický styl řízení, klade se důraz na to, aby žáci zvládli učivo, málo se dbá na inovační metody a formy práce. Vztah mezi školou a rodiči je bezproblémový (škola rodiče informuje, organizuje sdružení rodičů...).

b) *Škola s inovativními přístupy* – pluralitní, otevřené školní klima: Škola otevřená vůči všemu novému. Ve výchovně vzdělávacím procesu se uplatňují inovativní metody a formy práce. Rodiče jsou považováni za součást kolektivu školy, podílejí se na aktivitách školy (organizování soutěží, exkurze, setkání).

V praxi je ale možné pozorovat prolínání vícero těchto typů klimatu školy (Petlák 2006, s. 18 – 23).

2.2 Klima třídy

Klima třídy představuje trvalejší sociální a emocionální naladění žáků ve třídě, které tvoří a prožívají učitelé a žáci ve společné interakci (Lašek 2007, s. 40).

Je to atmosféra třídy, jako souhrn norem a hodnot, spolupráce učitel a žáků (Petlák 2006, s. 26).

2.2.1 Determinanty klimatu

Za determinanty klimatu, tedy tvůrce klimatu, považujeme ty skutečnosti v životě školy a třídy, které mají své originální složení (kompozici), jsou relativně svébytné, ovlivňují vznik, podobu a účinky klimatu. Mezi determinanty patří například:

1. Zvláštnosti školy: Typ školy a její zaměření (ZŠ, Gymnázium, SOŠ), pravidla školního života (školní řád, vyžadování jeho dodržování a sankce).

2. Zvláštnosti vyučovacích předmětů a pedagogických situací: Laboratorní, dílenské práce, praxe v provozech či laboratořích.

3. Zvláštnosti učitelů: Osobnost učitele, jeho pojetí výuky a vzdělávání – styl výuky.

4. Zvláštnosti školních tříd: Učitel a třída, školní třída jako celek, skupiny ve třídě.

5. Zvláštnosti žáků: Žák jako člen třídy, respektive skupiny v ní, žák jako individuální osobnost. Klima není jednotný celek, ale skládá se z jistých prvků – složek, které obvykle nestojí izolovaně, působí na sebe a vytvářejí složitou strukturu (Lašek 2007, s. 44).

❖ Učitel

Obecně je to osoba podněcující a řídící učení jiných osob, vzdělavatel. Je to jeden z aktérů vzdělávacího procesu, profesně kvalifikovaný pedagogický pracovník, vykonávající učitelské povolání. Tradičně byl učitel považován především za podavatele poznatků žákům ve vyučování, ale v nynějším pojetí, vycházejícím ze současných funkcí školy profesního modelu učitelství se zdůrazňují subjektivě objektové role učitele v interakci se žáky a prostředím. Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnost žáků, řídí a hodnotí proces učení a jeho výsledky (Průcha, Walterová, Mareš 2009, s. 326).

Je jisté, že učitel má velmi výrazný vliv na klima. Existují tyto typy učitelů:

1. Hypermotorický učitel: Přehnaná aktivita, nepokojný – vnáší do výchovně vyučovacího procesu nepokoj. Žáci jej vnímají jako nespokojeného a chaotického.

2. Vnitřně napjatý učitel: Neustále se kontroluje, je ve střehu zda dosáhne žádoucích výsledků, či se žáci dobře učí, plní výchovné cíle, bojí se hospitací.

3. Úzkostlivý a nejistý učitel: Obdobný typ jako předcházející. Svoji úzkost a nejistotu přenáší na žáky, kteří se při učení bojí chyb, jsou nejistí.

4. Agresivní, strach šířící učitel: Je na žáky nepřiměřeně náročný, má neúměrné požadavky na vědomosti a práci žáků, vytváří atmosféru strachu, který má velmi negativní důsledky na učební a výchovnou činnost žáků

5. Vnitřně nepřítomný učitel: Je ve třídě se žáky, pracuje s nimi, ale myšlenkami je daleko od nich. Jeho působení je málo efektivní, nepřesvědčivé, pro žáky málo motivující.

6. Nepřipravený, nepozorný učitel: Když není připravený na efektivní vedení, nemůže být ani pozorný a vnímavý vůči dění ve třídě. Jeho pozornosti uniká spousta detailů – projevy žáků, jejich vzájemné vztahy.

7. Učitel upřednostňující výkon: Žene se od vyučovacího cíle k dalšímu cíli. Takový učitel trpí a trpí i jeho žáci. Jej i žáky lze charakterizovat jako unáhlené, nezůstává čas na důkladné osvojení a zafixování učiva žáky.

8. Přetažený a přetěžující se učitel: Pořád „pláče a nařiká“ že má spoustu práce. Mívá totiž nevhodnou organizaci práce, nerozlišuje podstatné od nepodstatného, tím se mu hromadí spousta úloh, které nestačí plnit (Winkel 1997 in Petlák 2006, s. 38 – 39).

❖ Žák

Typologie žáků, kterých se týká klima třídy je následující:

1. Nepoddajný zlý žák: Žák, který se neučí, v hodinách vyrušuje, zlobí spolužáky. Jde tedy o žáka, který narušuje klima třídy. Učiteli tedy musí jít o to, aby takového žáka přiměl ke změně chování, je důležité poznat příčiny proč je žák takový, jaký je.

2. Žák „nespratník“: Je to žák, který chce ve třídě vyniknout, ale ne výbornými výsledky, přístupem k učení, nýbrž tím, že při vyučování vyrušuje, obtěžuje spolužáky, atd. Příčin tohoto chování je spousta, od případné psychické poruchy, přes nedocnění žáka v rodině, ve škole, kolektivu až po snahu udržet si vůdcovský vliv na třídu. Žák se zviditelňuje.

3. Žák „třídní šašek“: Žák, který se stylizuje do této úlohy, může být přínosem pro kladné třídní klima, pokud nenarušuje vyučování nebo neznevažuje učitele či jeho autoritu.

4. Žák „lídr“ a žák „outsider“: Žák lídr může mít kladný vliv na třídu, nebo negativní vliv. Jestliže jsou lídři žáci s kladným vztahem k učení, potom se to projevuje i na klimatu třídy, usměrňuje ostatní žáky, pomáhá jim. Pokud se stane lídrem žák s negativním postojem k učení, který může svým vlivem negativně ovlivnit klima celé třídy. Učitel s lídrem musí spolupracovat. Těm, kteří klima ovlivňují kladně, posiluje jejich konání. A těm, kteří jsou lídrem, ale nežádoucím směrem se usiluje měnit jejich vůdcovství z negativního na kladné. Žák se stává outsiderem buď z vlastní viny, nebo zásluhou třídy. Vlastním přičiněním je to tehdy, kdy se staví do opozice vůči části žáků třídy – je namyšlený, podceňuje spolužáky, nezapojuje se do činnosti třídy. Zásluhou třídy je to, když se vysmívá spolužákům, je agresivní, narušuje chod třídy – třída ho vyloučí z kolektivu. Je zde potřebné výchovné působení učitele metodami, kterými je možné měnit status žáka ve třídě.

5. Žák „třídní elita“: Můžou vznikat skupiny žáků, které tvoří jistá „elita“, mohou to být žáci seskupovaní na základě zájmů (sport, hudba, oblékání). Problém nastává tehdy, když se tato elita uzavírá sama do sebe, odmítá spolupracovat s ostatními žáky, vysmívá se jim,...

6. Žákovské „páry“: Zejména na středních školách není výjimečné, že se ve třídě vytváří páry chlapec – děvče a „chodí spolu“. Není možné říct, zda to má kladný nebo negativní vliv na učení se, na klima třídy – mohou se podporovat v lepších výsledcích, ale i zhoršovat.

7. Žák „oběť“: Žák se z různých příčin může stát obětí třídy. Třída nebo skupina spolužáka šikanuje. Ve třídě mohou být i žáci, kteří mají s šikanovaným žákem soucit, ale ze strachu jej neprojevují. Šikanování ve třídách značně narušuje klima. Vládne zde strach, vytrácí se emociálnost, jsou narušené vzájemné vztahy mezi žáky,.... Učitelé musí pozorovat dění ve třídě, vztahy mezi žáky (Badziukiewiczová, Solasiňskij 2005 in Petlák 2006, s. 44 – 48).

3 CHARAKTERISTIKY ŠIKANY

Následující kapitola obecně charakterizuje problematiku šikany. Dozvíme se zde tedy o tom, co je to šikana, jak se na ni pohlíženo, jaké existují motivy a faktory vedoucí k propuknutí šikany. Jsou zde uvedeny také druhy a formy šikany, stadia šikany a informace o aktérech šikany, jako jsou agresor, oběť (jejich osobnost, typologie a následky šikany), svědci a pedagog.

Šikana se může vyskytnout na každé škole. Lze tvrdit, že v současnosti není ani jedna škola, ve které by se šikanování aspoň v jednoduché psychické formě nevyskytlo (Gajdošová, Herényiová 2006, s. 218; Suchá 2010, s. 21).

K šikanování dochází jak cestou do školy, před školou, ve škole, tak cestou ze školy. Místa, kde dochází k šikaně v budově školy, jsou nejčastěji šatny, WC, skrytá zákoutí chodeb, kam nedohlédne oko učitele vykonávající dozor, jídelna, školní pozemek. Plně bezpečno není na školních hřištích, školních jídelnách, chodbách a prostorech před školou. V budově dochází k šikanování před začátkem první vyučovací hodiny, o přestávkách a často i při vyučování (Bendl 2003, s. 51; Suchá 2010, s. 21).

Šikana ve škole má mnoho různých forem. Je to bití dítěte, kopání, postrkování, údery nějakým předmětem. Na některých školách agresori berou obětem svačiny, peníze, sladkosti, oběti před třídou opakovaně zahanbují, strkají jim hlavy do umyvadla, do záchodové mísy, shazují oběti ze schodů, zamykají je do šatny nebo na záchod, házejí po nich různě i ostré předměty, dělají, že je chtějí vyhodit z okna, kopají do jejich věcí nebo do nich samých. Dále mohou ničit výsledky jejich práce a to znamená ničení výkresů, sešitů, písemných prací apod. Slovně urážejí oběti, jejich rodiče nebo sourozence což má na ně stejně devastující vliv. Mohou po tabulích a po zdech psát různé neslušné a zesměšňující nápisy na adresu obětí, oběti musejí často vyslyšet urážky, posměšky a nadávky (Gajdošová, Herényiová 2006, s. 216; Suchá 2010, s. 21).

3.1 Pohledy na šikanu

Podle Koláře (1997, s. 20–27; Suchá 2010, s. 13 – 14) lze na šikanování nahlížet třemi různými způsoby:

1. Šikanování jako nemocné chování, které se může projevat jako:

– *Fyzická agrese a používání zbraní*, kdy je oběť vystavena bití, kopání, fackování či jinému fyzickému obtěžování, oběti je vyhrožováno vyhozením z okna. Zbraní myslíme střelnou zbraň, nůž, lano, ručník, či pásek.

– *Slovní agrese a zastrašování zbraněmi*, což znamená vtípkování na úkor oběti, vyhrožování mučením či zabitím. Vyhrožování může být přímé nebo anonymní po telefonu, či urážení rodičů oběti.

– *Krádeže, ničení a manipulace s věcmi*, kdy si agresoři berou peníze, svačiny, ničí oblečení a pomůcky.

– *Násilné a manipulativní příkazy*, díky kterým musí oběti jíst jídlo z podlahy, čistit agresorovi boty, prosit je o milost, uklízet za agresory, nosit ponižující ceduli apod.

– *Zraňování izolací, oklikou a „uměleckými“ výtvary*, přičemž je oběť ignorována, agresoři vymýšlejí urážlivé básně, kresby, příběhy, pomlouvání či zlomyslné osočování.

2. Šikanování jako závislost: V tomto případě jde o vzájemnou vazbu mezi agresorem a obětí. Agresorovi jde o skrytí vlastního strachu a zároveň využití strachu druhé osoby. Převědou své přednosti, jimiž zakryjí své slabosti. Od počáteční diferenciaci na silné a slabé vzniká mezi těmito skupinami žáků oboustranná a překvapivě trvalá vazba. Navzájem se potřebují. Je – li vůdce, který vládne, ze školy vyloučen, nebo odejde, potom je často „slabými“ okamžitě pobízivě alternován do jeho role jiný představitel „silných“. Při pokročilých stádiích šikanování se „běžné“ hraní a experimentování se strachem zvrhne v závislost mezi agresorem a obětí.

3. Šikanování jako porucha vztahů ve skupině: Jde o fakt, že se šikana nevyznačuje pouze vztahem agresora a oběti, ale svoji významnou roli hrají také vztahy celé skupiny. Je to onemocnění celé skupiny. Díky tomu se v tomto smyslu

o šikaně mluví jako o těžké poruše vztahů skupinového organismu, který podlehl infekci.

Koukolník a Drtilová (2006, s. 203; Suchá 2010, s. 14) pohlíží na šikanu tak, že je to svévolné psychologické, emoční nebo fyzické ohrožování jednoho žáka žákem jiným, které se odehrává ve škole nebo na cestě ze školy domů.

3.2 Motivy a faktory šikany

❖ Motivy:

Kolář (2001, s. 85 – 86; Suchá 2010, s. 14) udává dva největší motivy agresorů k šikanování. Je to krutost a silná touha po moci. Tyto dva motivy považuje za hlavní hnací motor konání agresorů. K tomu, aby někdo někomu ubližoval, existují další motivy, které se k hlavním dvěma přidávají. Je to motiv upoutání pozornost, kdy agresor jako herec touží být středem zájmu publika a dělá vše pro to, aby získal obdiv a přízeň spolužáků. Dále to může být motiv zabíjení nudy, při kterém šikanování přináší citově prázdnému tyranovi vzrušení a poskytuje mu podněty, které ucítí skrze svou „hroší kůži“ a on konečně najde, co ho skutečně baví. Motiv Mengeleho, kdy agresor chce nalézt tajemství člověka tím, že zkouší, co vydrží. Při motivu žárlivosti žáci závidí dobrému žáku přízeň učitelů, a tak se mu mstí. Motiv prevence se vyznačuje tím, že bývalá oběť chce předejít svému týrání a na novém působišti začne pro jistotu sama šikanovat, případně se sama přidá k nějakému agresorovi. Posledním motivem je motiv vykonat něco velkého. Někteří násilníci jsou odsouzeni k celkové neúspěšnosti, včetně školní. Šikanováním dokážou sami sobě, že jsou schopni výkonu.

❖ Faktory:

Kdesi v pozadí se za šikanujícími dětmi skrývají tyto **čtyři hlavní faktory:**

1. Rodiče těmto dětem poskytovali velice málo lásky a zaujímali k nim negativní postoje.

2. Rodiče dětem tolerovali agresivní chování bez jakýchkoli pevných hranic únosnosti.

3. Děti byly rodiči fyzicky trestány nebo musely snášet prudké výbuchy emocí.

4. Méně důležitým faktorem je „horkokrevný“ temperament dítěte (Elliott 1995, s. 88; Suchá 2010, s. 14 – 15).

To, že se z dítěte stane agresor, nemívá jen jednu příčinu. Na vzniku takového chování se podílí **celá řada faktorů**. Martin a Altmanová – Greenwoodová (1997, s. 248 – 249; Suchá 2010, s. 15) uvádějí tyto:

– *Povaha a založení dítěte.*

– *Rodinné prostředí*, kde jeden nebo oba rodiče neustále vystupují agresivně a prosazují tak svou vůli vůči ostatním členům rodiny, spolupracovníkům i jiným lidem.

– *Nedostatečná péče a výchova*. Není nikdo, kdo by dítěti ukázal, že chce – li něčeho dosáhnout, existují i jiné prostředky než agrese.

– *Poselství o tom, že šikana se vyplácí*. Pokaždé, když se k šikaně uchýlí některý z rodičů, učitel nebo spolužák, sděluje tím vlastně dítěti, že být agresivní a nevychovaný se vyplácí.

– *Kruté tělesné trestání*. Je – li dítě často tělesně trestáno krutým bitím, učí se tím, že je v naprostém pořádku, když větší a silnější lidé (rodiče) týrají lidi slabší a menší. Potom nepřekvapí, že oběťmi šikany dětských agresorů bývají děti mladší nebo slabší.

– *Nízké sebehodnocení*. Děti, které o sobě slyší většinou jen negativní výroky, přirozeně ani samy vlastní osobu příliš vysoko nehodnotí. Vidí svět jako cosi nepřátelského. Na nepřátelské okolí potom negativně útočí. Tím, že trýzní jiné, získávají pocit nadřazenosti. Také tímto způsobem získávají pozornost okolí. Jejich negativní proslulost je pro ně lepší než žádná.

– *Skupina vrstevníků, kteří šikanu podporují*. V některých případech dítě šikanuje jiné, aby se zařadilo do skupiny podobně se chovajících jedinců nebo aby si v takové skupině získalo přátele.

3.3 Druhy a formy šikany

Kolář (2001, s. 32; Suchá, s. 17) člení projevy šikanování do „trojdimensionální mapy“, projevující se jako, přímé a nepřímé šikanování, fyzické a verbální šikanování, aktivní a pasivní šikanování. Kombinací těchto tří dimenzí může vzniknout **osm druhů šikanování**. Projevují se jako:

1. Fyzické aktivní přímé (věšení, škrčení, kopání, fackování, bití oběti apod.).
2. Fyzické aktivní nepřímé (ničení věcí oběti, „kápo“ vyšle pomocníky, aby zbili oběť).
3. Fyzické pasivní přímé (agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice, brání tedy oběti v dosahování jejích cílů).
4. Fyzické pasivní nepřímé (agresor odmítá oběť pustit na její žádost ze třídy na záchod, tedy odmítá splnění požadavků).
5. Verbální aktivní přímé (nadávání, zesměšňování, urážení apod.).
6. Verbální aktivní nepřímé (pomlouvání, symbolická agrese vyjádřená například kresbou, básní apod.).
7. Verbální pasivní přímé (neodpovídání na pozdrav nebo na otázky apod.).
8. Verbální pasivní nepřímé (ostatní spolužáci ve třídě se nezastanou oběti, když je nespravedlivě obviněna z něčeho, co provedl její trýznitel).

Bendl (2003, s. 27; Suchá 2010, s. 17 – 18) dělí šikanu na zjevnou (fyzické násilí, psychické ponižování, atd.), skrytou (izolace oběti, vyloučení ze skupiny, atd.), individuální (jednotlivcem) a skupinový teror (více agresorů). Dále ji dělí podle nutné aktivity oběti. Když je oběť pasivní, snáší ponižující jednání ostatních. Pokud je oběť aktivní, vykonává činnosti ve prospěch agresora.

Existují **4 hlavní typy šikany**, je to škádlení, vylučování, fyzické napadání a obtěžování:

1. Škádlení: Je to verbální násilí. Bývá nejnebezpečnější a často nejdéle probíhající forma šikany. Týká se vzhledu, sexuality či sociálního přijetí. Hlavními typy škádlení jsou nadávky, posměšky, urážky, hrozby, vydávání urážlivých zvuků v přítomnosti oběti, obtěžování po telefonu, vzkazy na internetu (maily, sms,...).

2. Vyloučení: Což je ostrakismus. Je to založeno na manipulaci a může být vyjádřeno otevřeně. Nechceme, abys tu s námi seděl“, ale i nepřímé – nepřátelská řeč těla. Cílem vyloučení je vytvoření skupinové identity, útočník tuto skupinu ovládá a používá k útokům na oběť. K ostrakismu patří tyto metody: útočník předstírá přátelské chování k oběti a čas od času se obrací proti ní. Když se oběť blíží, skupina si ji nevšímá a otočí se k ní zády. Útočník oběti něco řekne a odejde dřív, než oběť stihne zareagovat. Pošklebování, civění, výsměch, šeptání si s ostatními s pohledem upřeným na oběť, hrozivá gesta a pohledy, zlomyslné pomluvy a zvěsti s cílem, aby i ostatní začali očerňovat oběť. Také vydírání a hrozby.

3. Fyzické napadení: Je to pravidelné napadání někoho, kdo je slabší. Jde o přímou agresi (bití, kopání) i o nepřímou agresi (gesta, nářky, pronásledování, ničení majetku). Patří sem strkání, kopání, bouchání nastavování nohy, použití zbraní, krádeže, zavírání oběti v místnosti, házení papírků.

4. Obtěžování: Patří sem opakované dotěrné dotazy, prohlášení nebo útoky týkající se sexu, pohlaví, rasy, náboženství a národnosti. Patří sem napadání sexuálními gesty, nahlížení pod dveře toalety, poznámky o sexuální orientaci, nevíтанé sexuální nabídky a návrhy, pronásledování ve škole i mimo školu (Field 2009, s. 26 – 29).

3.4 Stadia šikany

Při studiu odborné literatury jsem došla k závěru, že většina autorů (např. Čapek, Martínek, Říčan, Vágnerová), zabývající se touto problematikou, při popisu stadií šikany čerpá z publikace Michala Koláře. Proto zde uvádíme dělení dle tohoto autora (Suchá 2010, s. 15).

Kolář (1997, s. 31 – 37; Suchá 2010, s. 15 – 17) rozlišuje pět stadií (stupňů) šikany. Tato stadia zachycují negativní proces, kterým se křiví vztahy mezi členy skupiny.

1. Zrod ostrakismu: Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře – je neoblíben a neuznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, dělají na jeho účet různé „legrácky“ apod.

Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

2. Fyzická agrese a přitvrzování manipulace: Ostrakismus může přejít do dalšího stadia. Časté příčiny postupu jsou takové, že v náročných situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci instinktivně sloužit jako agresorův ventil. Může to vyplynout z očekávané písemky, z konfliktu s učitelem atd. Dále v podmínkách, kdy spolužáci tráví hodně času a mohou vytvářet hlubší vztahy (na horách, na brigádě nebo na výletě). Pro přežití nudného programu či pro zvládnutí své vlastní nejistoty nutkavě vymýšlejí a přitvrzují „zábavu“ na úkor nejzranitelnějšího spolužáka. Nebo že se v jedné třídě sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců a v rámci své přirozenosti od samého počátku používají násilí pro uspokojování svých potřeb.

3. Vytvoření jádra (klíčový moment): Jestliže se nepostaví pevná hráz přitvrzeným manipulacím a mnohdy i počáteční fyzické agresi jednotlivců, často se utvoří skupinka agresorů, „úderné jádro“. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. V tomto klíčovém momentu se rozhoduje, zda se počáteční stadium přehoupne do stadia pokročilého. Skupina je již v hrubých obrysech rozdělena na podskupiny, které podle svého charakteru bojují různými způsoby o vliv. Jestliže se nezformuje silná pozitivní skupina, která bude alespoň rovnocenným partnerem ve vlivu a popularitě svých členů podskupině tyranů, tažení agresorů může nadále pokračovat. Někdy vznikne křehká rovnováha mezi dvěma nejsilnějšími podskupinami a násilí se dočasně zastaví. Lehce však dojde ke zvrtnutí, například po příchodu dalšího agresora nebo „typické“ oběti převedené z jiné školy.

4. Většina přijímá normy agresora: V případě, že není ve skupině silná pozitivní podskupina, činnost agresivního jádra může pokračovat. Normy agresorů jsou přijaty většinou a stávají se nepsaným zákonem. V této době získá neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Následkem toho dojde ve skupině k šokující proměně. Je to něco podobného, jako když virus přemůže buňku a plně ji ovládne. Buňka zůstává navenek zachována, avšak místo aby organismus podporovala, zevnitř ho rozkládá. U členů skupiny dochází k vytvoření

jakési alternativní identity, která je zcela poplatná normám vůdců. To, co hlásají pedagogové, ustupuje zcela do pozadí. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě, aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení.

5. Totalita neboli dokonalá šikana: Zhoubný proces bez radikální pomoci někoho zvenčí většinou ústí do posledního stadia nemoci. V něm jsou normy agresorů přijaty nebo respektovány všemi, nebo téměř všemi členy skupiny a dojde k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stadia vykořisťování. Jde o rozdělení žáků na dvě skupiny a to na „otrokáře a otroky“. Agresoři sami sebe označují za nadlidi, nacisty, krále a své oběti za pidilidi, židy, poddané. Agresoři využívají na otrocích vše, co je využitelné, od materiálních hodnot (peněz, osobních věcí) po jejich tělo, city, rozumové schopnosti, školní znalosti apod. Důkazem moci nad oběťmi je to, že jim agresoři mohou způsobovat bolest a oni nejsou schopni se bránit. Původně neutrální nebo mírně nesouhlasící členové skupiny jsou stále konformnější, se zájmem přihlížejí, případně se stále aktivněji zapojují do týrání nebo už sami šikanují. Brutální násilí se začíná považovat za normální, dokonce za výbornou legraci. Oběti jsou stále závislejší a ochotnější dělat cokoli. Neúnosnost utrpení řeší únikem do nemoci, neomluvenou absencí, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu.

3.5 Aktéři šikany

Slovo aktér lze přeložit jako aktivního účastníka, spoluúčastníka nějakého děje, činnosti (Kraus 2005, s. 35; Suchá 2010, s. 22).

3.5.1 Agresor

❖ Osobnost agresora:

„Pokud jde o fyzickou stránku, není těžké uhodnout, že jde většinou o nadprůměrně tělesně zdatné jedince, silné a obratné, a to zvláště pokud jde o chlapce. „*Nemusí tomu tak ovšem být vždycky, inteligence spojená s bezohledností*

a krutostí může vyvážit nedostatek tělesné síly“ (Říčan 1995, s. 31; Suchá 2010, s. 22).

Žáci, kteří se chovají agresivně a používají násilí, jsou častěji nejistí, zakomplexovaní, se sníženou sebeúctou, hostilně naladěni, s nízkým sebehodnocením ve vztahu ke školním výsledkům, mají nižší úroveň prosociálních tendencí a horší komunikační dovednosti. Bývají to žáci odmítaní skupinou nebo děti izolované, ale i žáci velmi vlivní, ovšem s nízkou oblíbeností mezi spolužáky, kteří mají často negativní vliv na třídu a morálně ji rozvracejí. Dalším ze zdrojů agresivního chování žáků může být citová deprivace, což je stav, kdy děti nemají uspokojeny potřeby bezpečí, lásky, opory a ochrany. Tyto nedostatky si potom nahrazují tím, že sahají po droze, anebo ubližují jiným lidem slovem či činem, čímž zažívají pocity vnitřního uspokojení (Gajdošová a Herényiová 2006, s. 211 – 212; Suchá 2010, s. 22).

Novák a Capponi (1996, s. 45; Suchá 2010, s. 22) při hlubším rozboru nacházejí v osobnosti agresora primitivní narcistické tendence – zamilovanost do sebe, sebeobdiv spojený s nekritičností, pokus o překonání pocitů méněcennosti a sadomasochistické sklony. Ty se mohou rozvinout vlivem citového strádání v dětství nebo chybami ve výchově. Pokud jsou rodiče stresovaní, stresují i své děti a ty si ponese s sebou do života tzv. „štafetu stresu“. Agresivita proti slabšímu se může stát celkem dobře fungujícím ventilem.

Typické vlastnosti většiny agresorů shrnuje Pöthe (1996, s. 97; Suchá 2010, s. 22) takto: tělesná zdatnost, motorická obratnost, sebevědomí a vnitřní nejistota, tolerance a přijímání tělesného násilí jako legitimní nástroj prosazování, snížená schopnost vcítit se do pocitů jiných, vznětlivost, impulsivní citově chladná výchova založená na trestání, agresivita, výrazně se projevující rodič, tolerující a používající tělesné násilí, nižší socioekonomický status rodiny.

Fontana (1997, s. 303; Suchá 2010, s. 22 – 23) o agresorech tvrdí, že bývají obvykle nadprůměrně velcí a silní a mívají sklon k impulsivitě, dominanci, antisociálnímu jednání a agresivitě. V mnoha případech pocházejí z domovů, kde se rodiče dopouštějí fyzického nebo citového násilí, čímž své děti učí, že agrese a násilí jsou vhodné prostředky k tomu, aby člověk dosáhl svého.

Pavel a Tatjana Kopřivovi (2008, s. 51; Suchá, s. 23) tvrdí, že děti, které jsou v rodině trestány, se učí, že ubližování je legální nástroj výchovy a řešení problémů mezi lidmi.

❖ Typologie agresorů:

Webster Doyle (2002, s. 21 – 22; Suchá 2010, s. 23) místo slova agresor používá pojem tyran a tento pojem potom dělí na dva hlavní druhy. Jsou to extrovertní tyrani, kteří jsou otevření, agresivní, aktivní a výřeční, jsou vzpurní a někdy jsou považováni za odpadlíky. Obvykle se projevují tvrdě a cestu životem si razí za pomoci hrubé síly. Uvnitř se však mohou cítit podřízeně a nejistě. Většinou zavrhnou pravidla a mají potřebu bouřit se. Druhým typem jsou introvertní tyrani, ti nestojí o uznání a pokud možno, skrývají se, nikdy se nebouří a podřizují se společnosti. Také ale chtějí být pány situace, volí však jiné prostředky. Lžou, říkají polopravdy či říkají a dělají to, co podle nich druzí chtějí slyšet a vidět, aby se jim zavděčili. Bývají vychytrali.

Čírtková ve své knize Forenzní psychologie (2004, s. 68 – 74; Suchá 2010, s. 23 – 24) popisuje obecně pachatele trestné činnosti. Dělí je takto:

1. Socializovaný (normální) typ: Jeho myšlení a city bývají srozumitelné, fungují primární i sekundární potřeby, svědomí je utvořené a reakce na spáchaný trestný čin odpovídají běžným představám (např. lítost, smutek). Spáchaný skutek má spíše epizodický charakter, vybočuje z dosavadní životní cesty. V osobnosti tohoto typu nebývají výraznější známky poruchovosti, kontakt s ním lze zpravidla navázat snadno, lze u něj apelovat na morální hlediska.

2. Neurotický typ: V jeho osobnosti se většinou vyskytují větší či menší neurotické poruchy jako zvýšená úzkostnost, dráždivá slabost, depresivní ladění nebo hysterické reakce. Tyto neurotické prvky mohou vcházet i do kriminálního jednání a promítat se do motivace i způsobu spáchání. Typický neurotický pachatel bývá převážně mladistvého a mladého věku, pocházející ze střední sociální vrstvy. Toto kriminální jednání bývá většinou protestem proti rodině.

3. Psychopatický typ: Předpokládá se u něj značný podíl osobnosti na kriminálním jednání. Osobnost sehrává výraznou roli v motivaci i ve způsobu spáchání trestného

činu, situační faktory však ustupují do pozadí. Výraz „psychopatická osobnost“ je diagnostický termín, jde o psychiatrickou diagnózu, používající se pro jedince projevujícími se zvláštními způsoby chování a prožívání. Odborně se psychopatie označuje jako relativně trvalá porucha osobnosti, to znamená okolnost, že některé vlastnosti osobnosti u psychopata chybí (vyšší city) nebo jsou příliš intenzivní (agresivita, výbušnost). Jednání s psychopaty bývá v běžných životních situacích obtížné. Psychopatie je ve značné míře trvalou odchylkou v osobnosti jedince, ale její úprava není zcela vyloučena.

4. Mentálně nedostačivý typ: Jde o pachatele, jehož osobnost se vyznačuje nízkou inteligencí, jedná se o „primitivní osobnost“. Jeho trestná činnost nebývá promyšlená, bývá jednoduchá a přímočará. Tento typ se většinou dopouští násilné trestné činnosti a při skupinové trestné činnosti bývá vykonavatelem nápadů a iniciativ druhých. Používá omezenou slovní zásobu, jednoduché věty. Při jednání s ním je možnost zvýšené sugestibility.

5. Psychotický typ: Je to pachatel, který v době spáchání trestného činu trpí některou z konkrétních podob nejtěžšího duševního onemocnění, tj. psychózou. Většinou se dopouští násilných trestných činů. Spáchané trestné činy bývají nápadné svou bizarností, nesrozumitelností a dokonce brutalitou. Motivace bývá nečitelná, zvrácená. Předpokládá se, že jeho obecná věrohodnost je mizivá.

Tato typologie dělí pachatele podle běžných psychopatologických skupin. Tyto stejné duševní poruchy se a nemoci se přirozeně mohou vyskytovat i v celé populaci, to znamená i u nekriminálních jedinců.

❖ Následky šikany pro agresora:

Podle Koláře (1997, s. 67; Suchá 2010, s. 24) si agresor fixuje antisociální postoje. Účinek na iniciátory šikany je vážný, i když poněkud jiný než u oběti, ne tak zjevný. Prohlubuje se deficit v jejich duchovním a mravním vývoji. Tento agresor se stává jakýmsi „charakterovým mrzákem“, u něhož se upevňují antisociální postoje a celková připravenost pro trestnou činnost. Agresor neměl možnost pocítit sílu společnosti ve vynucování obecných pravidel správného chování vůči bližním. Nikdo mu nedal jasně najevo, co nesmí dělat, co je chráněnou sférou druhého člověka.

Říčan (1995, s. 38; Suchá 2010, s. 24) dodává, že se agresori z řad dětí stávají již v posledních ročnících základní školy často členy pochybných part a v dospělosti mají mnohem více konfliktů se zákonem než ostatní děti. Je tu riziko jejich kriminalizace v dospělosti.

Budoucnost násilníka může být chmurná, existují zde odhady, podle nichž se z deseti šikanujících chlapců šest stane zločinci, kteří bývají později usvědčeni z agresivních a násilných přepadení (Train 2001, s. 45; Suchá 2010, s. 24).

3.5.2 Oběť

Pojem oběť se v širším slova smyslu vztahuje na oběti trestných činů, oběti přírodních katastrof (povodní, požárů, zemětřesení), na oběti velkých neštěstí (leteckých, lodních) či na oběti teroristických akcí (Čírtková 2007, s. 1; Suchá 2010, s. 25).

V této kapitole je důležité zmínit pojem „viktimologie“, což je relativně nová disciplína, která je rozvíjena jako nauka o obětech. Zkoumá oběti trestných činů, především to, k jakým změnám dochází v chování a prožívání. Zajímá se o to, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se „spolupodílí“ na interakci v průběhu trestného činu (Čírtková 2004, s. 111; Suchá 2010, s. 25).

❖ Osobnost oběti:

„Nejdůležitější zjištění zní, že obětí šikany se může stát prakticky kdokoliv“ (Říčan, 1995, s. 34; Suchá 2010, s. 25).

Jak popisuje Kolář (1997 s. 56 – 58; Suchá 2010, s. 25), postihnout to, jak vypadá oběť šikanování, je obtížnější než charakterizování agresora. Snad každá skupina si vždy najde nějakou tu oběť a kritéria pro výběr oběti jsou rozmanitá. Přesto existují „typické oběti“, které bývají opakovaně týrané. Nejsou to nijak defektní jedinci, ale pouze ti nejslabší ze slabých. Neumějí skrývat strach a využívat strachu druhých. Jejich viditelná bojácnost a vrozená slabá reaktivita v zátěžových situacích je vystavuje nebezpečí ze strany agresorů. Ve střetech ztrácejí hlavu, panikaří, mají výčitky svědomí a trpí sebekritičností. Avšak žáci co jakoby přitahují

násilí, nemusejí být fyzicky slabí, ani nemusejí mít tělesný handicap, ale bývají zpravidla méně zdatní než agresoři, například psychicky. Dále existují určité charakteristiky, které zvyšují riziko šikany. Může to být nějaké oslabení, fyzický či psychický handicap, případně odlišnost od skupinové normy. Z tělesných handicapů to může být malá fyzická síla, obezita, tělesná neobratnost, nějaká mimořádnost ve vzhledu, což může vyvolat ponižující přezdívky. Jako psychické znevýhodnění je nutno zmínit opoždění duševního vývoje. Jestliže se mentální postižení projevuje dezorientací v sociálních vztazích, naivitou, těžkopádností, závislostí a zvýšenou sugestibilitou, je tu velké riziko, že takovýto žák bude nazýván různými přezdívkami, dále bude zesměšňován, ponižován a později tvrdě šikanován. Další oslabení oběti může být depresivní stav, vyčerpání po dlouhé nemoci, ale i nízký socioekonomický status rodičů. Děti bývají šikanované i z důvodu odlišnosti od skupiny. Jejich odlišnost může být ve smyslu pozitivním, ale i negativním. Další variantou je rasová odlišnost.

Novák a Capponi (1996, s. 45; Suchá 2010, s. 26) předpokládají, že oběť šikany je osoba nějakým způsobem handicapovaná. To je „*malý, slabý potomek přistěhovalců, poněkud zadržávající v řeči*“. Obdobně mohou být šikanováni lidé, kteří žádný handicap nemají.

Za oběť můžeme označit dítě, které je delší dobu objektem agrese jiných. Je terčem fyzických útoků, posmívání a zesměšňování. Za oběť neoznačujeme dítě, jež se do takového nežádoucího postavení dostalo jen náhodně a dočasně. Obětí šikany bývá zpravidla dítě, které se nenaučilo být dostatečně asertivní na to, aby se dokázalo samo ochránit (Martin, Waltmanová – Greenwoodová 1997, s. 249; Suchá 2010, s. 26).

❖ Typologie obětí:

Typologie dle Čírtkové (2004, s. 114-115; Suchá 2010, s. 26), kterou do literatury uvedl viktimolog E. A. Fattah je následující:

1. Zúčastňující se oběti. Zde kriminálními činu předchází interakce mezi pachatelem a obětí, která ovlivňuje motivaci pachatele.

2. Neúčastňující se oběť. Před činem nedochází k interakci mezi pachatelem a obětí, motivace trestného činu nemá přímou vazbu na oběť.

3. Provokující oběť. U takovéto oběti lze shledávat výrazné osobnostní a behaviorální viktimogenní faktory.

4. Latentní oběť. Obvykle se vyznačuje přítomností všech viktimogenních faktorů. Role oběti není veřejná, újma nebývá formálně známa.

5. Nepravá oběť. Zde je role oběti získána omylem, shodou nešťastných náhod. Oběť se ocitla v nesprávnou chvíli na nesprávném místě. Útok měl původně směřovat jiným směrem.

Zmíněné viktimogenní faktory se dělí na sociální (profese, sociální vrstva, pozice v rodině, jako například pozice nejstaršího či nejmladšího dítěte, styl rodinné výchovy, sociální patologie v rodině), osobnostní (konstalace osobnostních vlastností, která činí jedince náchylným pro roli oběti), behaviorální (rizikové chování, jako je vyhledávání viktimogenních lokalit, provokující jednání) (Čírtková 2004, s. 113; Suchá 2010, s. 26).

Martin a Altmanová – Greenwoodová (1997, s. 249; Suchá 2010, s. 26) uvádějí dva typy obětí šikany. Prvním typem jsou oběti pasivní, úzkostné a nejisté. Není na něm nic, co by zjevně provokovalo útoky. Není schopno se bránit agresí. Druhým typem jsou oběti provokující. Dráždí jiné děti a posmívají se jim. Když na něj někdo zaútočí, brání se.

❖ Následky šikany pro oběť:

Train (2001, s. 45; Suchá 2010, s. 27) mluví o tom, jak šikana poznamená oběť do pozdějšího života. Popisuje, že dospělí, kteří jako děti šikanu zažily, trpí nejrůznějšími vážnými potížemi. Ženy např. nejsou schopné nikomu důvěřovat, mohou mít strach z nových situací a z úspěchu. Muži mívají stejné problémy, mohou být také nekomunikativní a mohou se z nich stát samotáři. Vysoké procento mužů i žen, kteří byli v dětství šikanováni, se pokusilo o sebevraždu nebo se myšlenkami na ni zabývalo.

Koukolník a Drtilová (1996, s. 210; Suchá 2010, s. 27) popisují, že oběti šikany jsou poškozeny psychologicky i sociálně. Oběti pravidelné šikany postrádají sebedůvěru, mají nižší sebeúctu, méně blízkých přátel a je porušena jejich schopnost

soustředění. V dospělosti jsou oběti šikany náchylnější ke stavům úzkosti, deprese a osamělosti, mohou mít obtíže s heterosexuálními vztahy.

Dítě, které je systematicky zesměšňováno, uráženo, ponižováno, kterému kradou peníze a ničí osobní věci, do kterého kopou, bijí, dítě, se kterým se jeho vrstevníci odmítají bavit, kterého vydírají a pod pohrůžkou ho nutí provádět věci za hranicí důstojnosti člověka, žije neustále v podvědomém strachu z ohrožení a dalšího ubližování. Pocity strachu jsou zpočátku vázány výlučně na události šikanování, postupně však přecházejí do trvalé úzkosti a deprese. Ta se projevuje mnoha způsoby včetně poruch usínání, nočním probouzením, nočními můrami, dále bolestmi hlavy, břicha nebo zvracením. Poslední příznaky se častěji projevují ráno, před odchodem do školy. Dlouhodobá šikana má za následek nízké sebevědomí na hranici hlubokých pochybností o vlastní hodnotě. Deprese a pocity opuštěnosti mohou nejednou vést k tomu, že si dítě sáhne na život (Pöthe 1996, s. 79; Suchá 2010, s. 27).

Důsledky pro oběť se mohou projevit v následujících oblastech:

– *Fyzické důsledky:* Řezné rány, škrábance, špatný spánek, noční můry, nechutenství nebo přejídání, nervózní vzhled, špatné držení těla, častější nemoci.

– *Inelektuální důsledky:* Zhoršené soustředění, chybí motivace k práci.

– *Sociální důsledky:* Šikana omezuje rozvoj sociálních schopností, oběti se doma nebo s určitými přáteli cítí bezpečně, ale všude jinde mají hrůzu ze šikany. Některé oběti se ze strachu z dalšího ubližování přestanou stýkat s ostatními a stávají se z nich plaší a společensky izolovaní samotáři. Obětem dělá problémy navázat normální přátelství, některé oběti ani potom co šikana skončí.

– *Dopad na svědomí:* Oběti obviňují samy sebe za to, že se šikaně nedokážou postavit a bránit, jak to podle všeho svedou ostatní, což zvyšuje jejich pocit odlišnosti a tím jim klesá sebevědomí. Začnou být extrémně citliví na kritiku a odmítají dokonce i zpětnou vazbu, která by jim mohla pomoci zlepšit jejich socializaci. Začnou být sebestřední, mimořádně přecitlivělí nebo silně kritičtí vůči všemu, co dělají. Opovrhují sami sebou a odmítají nejen ostatní, ale i sebe, zůstávají osamělí.

– *Citové důsledky:* člověk se nedokáže chovat uvolněně a pohodově, je zoufalý. Jiné oběti šikany své napětí ve škole potlačují a pak si jej vybíjejí doma, kde se chovají hrubě a vztekle. Některé oběti svůj vztek zvnitřňují a propadnou smutku, sklíčenosti či mírné depresi (Field 2009, s. 65 – 69).

3.5.3 Svědci

Žáci, kteří se přímo neúčastní šikanování, ale jsou svědky krutého bezpráví, ztrácejí iluze o společnosti, která by každému člověku měla zajistit ochranu proti jakékoli formě násilí. Jsou konfrontováni s faktem, že se s tím nedá nic dělat, že autority nejsou schopny zajistit ochranu a bezpečnost slabým. Mravní i zákonné normy jsou zcela bez zábran porušovány, aniž by to pro agresory znamenalo nějakou komplikaci. Obdobně potom mohou přistupovat k násilí a k porušování zákona ve svém dalším životě. Nedělají nic, jsou zcela pasivní a apatičtí, nebo to později i sami nějak zkusí. Už vědí, jak se to dělá (Kolář 2001, s. 100; Suchá 2010, s. 27).

Šikana mezi spolužáky zasahuje i ty, kteří se jí zdánlivě neúčastní (tzv. mlčící většinu). Proto je velmi dobré když celá třída po skončení vyšetřování a potrestání agresorů projde odpovídajícím intervenčním programem. Vedení školy si může objednat tzv. základní intervenční program, který představuje jednu z poměrně účinných metod práce se třídou. Programy jsou zaměřeny na léčbu problematických vztahů mezi žáky a nabízí je většinou střediska výchovné péče, pedagogicko – psychologické poradny a centra primární prevence (Vágnerová 2009, s. 33 – 34; Suchá 2010, s. 28).

3.5.4 Pedagog

Kolář (2001, s. 21; Suchá 2010, s. 28) tvrdí, že učitelé, kteří jsou se šikanou v bezprostředním kontaktu, o ní vědí velmi málo, a to především proto, že dosavadní pedagogické vzdělání neposkytuje ucelené poznatky o problematice šikanování a o zákonitostech skupinového života. V přípravě pedagogů chybí systematický zážitkový výcvik v práci se skupinovou dynamikou. Pedagogové nejsou teoreticky vybavení pro boj se šikanou. Pedagogové se dozvídají o šikaně pouze ojediněle, většinou když se provalí v nějaké extrémní formě. Dále zde popisuje některé kroky nápravy šikany, jenž jsou zcela chybné, tedy neúčinné. Jsou to omyly jako vyšetřování agresorů a obětí společně, to, že se berou vážně falešní svědkové, kterým poručil „šéf“ agresorů, při vyšetřování se nebere zřetel na trauma, stud a mlčenlivost obětí, bezprostředně se konfrontuje výpověď týraného žáka s výpověďmi jeho

mučitelů atd. Nezřídka oběť odejde ze školy, případně se nechá převést do vedlejší třídy, přičemž se šikana jen prohlubuje a zdokonaluje.

Gajdošová a Herényiová (2006, s. 214; Suchá 2010, s. 28) popisují výchovné a vyučovací styly učitelů a způsoby, jakými učitelé projevují svou autoritu. Hovoří o tom, že násilné a agresivní chování mezi žáky může vzniknout i tehdy, když si sám učitel nevšímá šikanování ve třídě a hned v zárodku neřeší agresivní a šikanující chování některých žáků, malé i větší konflikty, nebo dokonce tyto projevy žáků podporuje, když vždy souhlasí s názorem většiny žáků, aby si u nich zvýšil popularitu a oblibu. Pro spuštění násilného chování u žáků je potřeba množství určitých faktorů a podnětů, kterým může být ve škole např. těžká písemka, nespravedlivé hodnocení a klasifikace, vyzdvihování schopností pouze některých žáků, příchod nového žáka apod.

4 CHARAKTERISTIKY MOBBINGU

Tato kapitola nám objasní problematiku mobbingu, tedy šikanování na pracovišti. Dozvíme se jaké má mobbing znaky a cíle, proč vlastně mobbing může vzniknout, jaké má fáze, strategie, kdo jsou jeho účastníky (oběť a agresor). Nakonec zjistíme, jaké jsou možnosti prevence a obrany proti tomuto jevu.

Mobbing znamená nedostatečnou schopnost komunikovat, nedostačující osobnost, znevažování a aroganci, závist, špatné způsoby chování a jednání s druhými, neschopnost řešit konflikty a otevřeně k nim přistupovat, sociální nejistotu, atd. Mobbing nastává, pokud někdo z kolegů, nadřízených i podřízených někoho šikanuje, uráží, pomlouvá, vylučuje z kolektivu, přiděluje poškozující úkoly (nesplnitelné či příliš snadné), zpochybňuje a znevažuje jejich schopnosti. Je to také manipulace s informacemi, které bezpodmínečně potřebují ke své práci a které jsou nám buď zadržovány, falšovány či zkreslovány (Beňo, 2003, s. 8).

4.1 Znaky a cíle mobbingu

❖ Znaky:

Mobbing je přesně vymezená forma teroru, kdy se jedná o opakované, nesmyslné chování vůči zaměstnanci, které znehodnocuje pracovní atmosféru a ohrožuje jeho zdraví a bezpečnost. Útoky jsou vedeny jedním směrem a opakují se po delší dobu. Může zahrnovat verbální či fyzické napadání, projevat se v jednání, slovech, gestech či textech. Využívá drobné či větší útoky, ale především degradující přístup, pracovní i lidské ponižování a zesměšňování. Tento druh násilí může být páchan přímo či nepřímo. Pachatel může používat prostředníky, kteří jeho nápady uskutečňují. Podle profesora Leymanna (in Svobodová 2008) má mobbing tyto typické znaky:

- *Dlouhodobé a nepřetržité útoky zaměřené na konkrétního jedince,*
- *pravidelnost a opakovanost,*
- *útoky jsou systematické a cílené,*

- nepřátelská a neetická forma komunikace,
- hrozby jsou nepřímé a skryté, je tedy těžké rozpoznat, že se něco děje,
- rafinovanost a zákeřnost,
- aktivní a trvalý tlak,
- nelítostnost, bezcitnost, nelidskost,
- trvale jsou přítomny známky nepřátelství a agrese (Svobodová 2008, s. 26 – 27).

Dále je pro mobbing typické, že:

- *Probíhá beze stop* (je to dlouhodobý nátlak, který nezanechává své stopy hned a viditelně, na oběti se navenek dlouho neprojevuje),
- *je skrytý* (mobber neútočí veřejně, ale volí skryté techniky, které mohou jednotlivě vypadat jako pouhé náhody či běžné konflikty),
- *je zákeřný* (zákeřnost spočívá v již zmíněné skrytosti, ale také v dlouhodobosti, šíří se pomalu a každý jeho projev izolovaně působí celkem normálně – zvenčí mobbing vypadá jako neškodné naschvály, legrácky, ale jen oběť ví, že nejsou ojedinělé ani náhodné – je jej tedy obtížné dokázat),
- *je nebezpečný* (dle výzkumů je jisté, že nárůst mobbingu je přímo úměrný rostoucí agresivitě a stresu ve společnosti, ekonomické situaci a míře nezaměstnanost, představuje riziko pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, snižuje pozornost pracovníka, mění se jeho motivace a postoje k práci, ztrácí uspokojení z činnosti, klesá soustředěnost, což může mít za následek zvýšený počet chyb, selhání, pracovních úrazů) (Svobodová 2008, s. 27 – 29).

❖ Cíle:

Cílem všech manévrů mobbera je „vyhodit oběť ze sedla“, dotlačit ji k totálnímu zmatení, v němž se dopustí mnoha chyb (Hirigoyen 2002, s. 61).

Cílem mobbingu je psychická a následně i fyzická likvidace jedince. Mobber chce druhého člověka poškodit, znevážit jeho pracovní i soukromý život a donutit jej aby pohrdal sám sebou. Všechny útoky jsou téměř bez výjimky spojeny s úmyslem donutit oběť k odchodu ze zaměstnání. Ale může to být i prezentace moci a převahy mobbera (Svobodová 2008, s. 30).

Při mobbingu jde totiž o to někoho záměrně poškodit, znemožnit, vyštvať – prvním krokem bývá znemožnit oběti v tom, aby mohla vykonávat svoji práci dobře. Aby se dalo mluvit o mobbingu, musí jít o takové chování, které se opakuje pravidelně a delší dobu, nikoli jednorázové konflikty (Beňo, 2003, s. 8).

Podle Kratze (2005, s. 16) jde o zamezení mezilidské komunikace oběti mobbingu, snížení spolupráce s oběti mobbingu na minimum, zablokování její sociální vazby a trvalé poškození její sociální vážnosti v naději, že se sama nakonec stáhne a opustí pracovní místo.

4.2 Příčiny vzniku mobbingu

Nejčastější příčiny mobbingu představuje podle Beňo (2003) deset hlavních spouštěčů. Je to nedostatečná kvalifikace pro vedení lidí (autoritářský styl vedení), nízká schopnost vypořádat se s konfliktem, permanentní tlak na zvyšování výkonů a snižování nákladů, firemní kultura s nízkou úrovní etiky, nedostatky ve vnitropodnikových strukturách, strach před ztrátou zaměstnání (napjatá ekonomická situace), závist a „konkurenční vztahy“, podstatné rozdíly v míře, případně nedostatek tolerance, destruktivní zacházení s chybami či omyly, struktura osobnosti mobbovaného, ale také mobujícího (Beňo 2003 s. 59).

Příčiny Mobbingu nejsou jen v osobnosti mobbera, ale v především špatně nastavené firemní kultuře, která dává přednost konkurenčním vztahům, kde nechybí závist, ale naopak chybí etika. Dále ve špatné organizaci pracoviště, nedůsledné kontrole činnosti zaměstnanců a zejména ve stylu řízení. Vedoucí pracovník by si měl uvědomit, že tento patologický jev nemá negativní důsledky pouze pro oběť, ale také pro firmu, i celou společnost (Svobodová 2008, s. 15).

Příčin vzniku mobbingu je mnoho, hlavní roli však hraje agresivní jedinec – mobber a jeho osobní důvody – mohou ho k mobbingu vést nesympatie, peníze, závist, strach z konkurence, apod. Velmi významnou roli hraje i prostředí (špatné řízení, nuda, pomluvy, závist,...), přispět může i špatný či nevhodný styl řízení vedoucího pracovníka. Patří sem i:

– *Atmosféra na pracovišti nahrávající mobbingu*: Na ni má vliv chování pracovníků, proto je nutné pečovat o jejich pracovní podmínky. Pokud je dobře

nastavena, zaměstnanci se cítí příjemně, což má kladný vliv na jejich výkon. Pokud ale převládá negativní atmosféra, podporuje to vznik patologických vztahů, mezi které patří i mobbing.

– *Příčiny vzniku mobbingu plynoucí ze špatného stylu řízení*: závažnou příčinou mobbingu je špatná organizace práce a nefungující spolupráce s podřízenými. Styl řízení je velmi důležitý. Přílišná direktivita, tedy autoritářský styl vedení plodí agresivitu a podrážděnost. Naopak liberální styl vedení a jeho přílišná volnost plodí anarchii, zmatek a dává mobbingu volný průběh (Svobodová 2008, s. 34 – 37).

Týrání na pracovišti může vzniknout ze závisti vůči někomu, kdo má oproti ostatním něco navíc (mládí, bohatství, krásu,...). Stává se to také v případě mladých, vzdělaných lidí s vysokou kvalifikací, jejichž nadřízený nemá tak vysokou úroveň vzdělání jako oni. Agrese mezi kolegy může mít také původ v osobním nepřátelství souvisejícím s minulostí jednotlivých protagonistů nebo ve vzájemné žárlivosti, když se jeden chce prosadit na úkor druhého (Hirigoyen 2002, s. 65 – 66).

Mobbing může vyvolat nízká morální úroveň nebo špatné lidské vlastnosti jako závist, zášť, extrémní antipatie, žárlivost, nadměrná ctižádost a rivalita. Dále to může být monotónnost práce, nuda, frustrace a různé zlovolnosti, které vedou k mobbingu – potřebuje se zabýt čas, což si mobber může zpestřovat různými klepy, pomluvami a intrikami. Další příčinou je příznivé klima pro vznik mobbingu tam kde vládne autoritativní styl řízení. Každému mobbingu také předchází konflikt, který nebyl správně urovnán. Mobbing také může být vyjádřením sociálního napětí, které se vybíjí na jiné osobě (oběť poslouží jako náhradní objekt agrese). Dalším důvodem může být strach ze ztráty práce, kdy se nemilosrdně bojuje o pracovní místa (Kratz 2005, s. 18 – 19).

4.3 Fáze mobbingu

Podle Beňa existují čtyři vývojové fáze mobbingu, jsou to:

1. Nevyřešený konflikt: Neškodné legrácky, drobné neomalenosti mající za úkol znejistit postiženou osobu, která se stane terčem jednoho, ale většinou spíše několika kolegů. Je to počátek konfliktu, a pokud nebude tento konflikt uspokojivě

a konstruktivně vyřešen, získávají i ti tzv. silnější převahu a mají navrch. Je to chvíle kdy končí legrace a proces mobbingu může naplno vypuknout a přejít do další fáze.

2. Psychoteror dostává zelenou: Oběti M bývají upřeny důležité informace. Jednotlivé projevy zlomyslnosti a nevraživosti přerostou v cílený a systematický psychoteror. Oběti jsou v této fázi postupně zazdívány. Jsou omezovány ve svých kompetencích a odřezávány od svého okolí. Dostávají se do sociální izolace. Používají se tyto metody: oběti se odepírají důležité i zásadní informace, oběť se přestane zdravit a neodpovídá se jí na pozdrav, je pomlouvána, kolují o ní drby, jsou zpochybňovány odborné kompetence, poskytují se jí nepravdivé zprávy nebo je terorizována po telefonu, ...

3. Do hry vstupuje šéf: K této fázi může dojít až po dlouhé době (dva roky, ...), kdy oběť nedokáže teror dále snášet a hledá zastání u vyšších autorit.

4. Vyloučení oběti z kolektivu, firmy či organizace: Vydrží li to oběť do této fáze, rozhodne nyní odpovědný vedoucí pracovník o tom, že by měla odejít. V lepším případě je rozhodnuto o jejím přeřazení na jiné pracoviště. Jinak je rozhodnuto o tom, že tato osoba musí odejít z firmy,... (Beňo 2003, s. 45 – 47).

Hiriogyan (2002, s. 70 – 74) mluví hlavně o psychickém týrání na pracovišti a uvádí jeho **etapy**:

1. Odmítnutí přímé komunikace: Agresor popírá konflikt a také odmítá vysvětlit svůj postoj k oběti. Tím, že agresor konflikt popírá, je oběť paralyzována, nemůže se bránit a agrese se rozvíjí dál. Tím že agresor nechce konflikt pojmenovat a hovořit o něm, brání diskusi, při níž by mohlo být nalezeno jisté řešení. Horší je to, když má oběť projevovat sklony k sebeobviňování (co jsem mu udělal? Co mi vytýká?).

2. Zpochybnění a diskvalifikace oběti: Agrese se většinou děje skrytě v rámci neverbální komunikace (přehnané vzdechy, krčení ramen, pohrdavé pohledy, dvojsmysly, narážky,...). Takto lze postupně zpochybnit profesní kompetenci určitého zaměstnance a zpochybnit všechno co dělá a říká. Tyto agrese jsou nepřímé, je tedy těžké se jim bránit. Diskvalifikace oběti spočívá také v tom, že ji agresor přehlíží, nezdraví ji, mluví o ní jako o věci, je schopen v její přítomnosti o ní mluvit s jinou osobou urážlivým způsobem, například o jejím oblékání apod.

3. Zdiskreditování oběti: Když chce agresor druhého zničit, zesměšňuje a ponižuje ho, je k němu jízlivý dokud dotyčný neztratí sebedůvěru. Vymyslí mu přezdívkou,

vysmívá se jeho slabostem nebo některé vadě, využívá pomluv a lží. K takovým strategiím se uchylují závistiví kolegové, kteří raději svalí vinu na druhé, když se potřebují dostat z obtížné situace, nebo vedoucí pracovníci, kteří se domnívají, že neustálá kritika a ponižování je pro jeho podřízené motivace.

4. Izolace oběti: Pokud chce agresor někoho psychicky zničit, nejprve ho izoluje, protože pro osamělého jedince je mnohem těžší se vzepřít, zvláště když je mu naznačováno, že jsou všichni proti němu. Izolace oběti spolupracovníky má podobu takovou, že oběť chodí sama na obědy, jí sama v jídelně apod. Pokud je agrese směřována z vedoucí pozice, znamená to informační izolaci. Oběť není zvána na porady, oběť nedostává práci, zatímco její kolegové jsou prací „zahlceni“, nesmí si dát pauzu nebo dříve odejít.

5. Šikanování: Oběť dostává zbytečné nebo ponižující úkoly, nesplnitelné úkoly, k jejichž zvládnutí je nutné, aby zaměstnanci byli nuceni pracovat dlouho do noci a o víkendech. Také se může jednat o nepřímou fyzickou agresi, něčí nedbalost zavíní nehodu – nějaký těžký předmět „náhodou“ spadne oběti na nohu apod.

6. Dohnání oběti k chybě: Oběť je možné kritizovat a ponižovat a také ji přivést k přesvědčení, že nestojí za nic. Například impulzivního člověka je snadné pohrdavým nebo provokujícím způsobem přimět k výbuchu vzteku, který všichni ostatní vidí a slyší. Agresor pak může prohlásit o oběti, že je naprostý blázen, který narušuje všem práci.

Podle Svobodové (2008, s. 40 – 43) má mobbing tyto fáze:

1. Konflikt: Banální, malicherný někdy i náhodný, většinou zanedbatelná záležitost. Tento konflikt je většinou neřešen, nepovažuje se za závažný, pak se konflikt vystupňuje a stane se jakousi „roznětkou“. Zpočátku mobber útočí v nepřímých náznacích, snaží se oběť vyvést z rovnováhy. Oběť ustupuje, protože nechce konflikt, což oběti nepomůže, příčiny nezmizí.

2. Systematický psychický teror: Ten vznikne, pokud se vzniklý konflikt neřeší. Útoky na oběť jsou již cílené, zpočátku méně časté a méně silné – mobber si oběť testuje. Mobber dělá schválnosti a šíří pomluvy. Oběť je čím dál zranitelnější a začíná se to projevovat i na jejím zdravotním stavu, klesá její sebedůvěra, snižuje se její pracovní výkon, dostávají se úzkosti a první příznaky psychosomatických onemocnění. Zvnějšku ale vše vypadá jako „kanadské žertíky“. Oběť je postupně

vytěšňována z kolektivu. Oběť se mění, protože ji takové prostředí jistým způsobem dráždí, což okolí nechápe a nerozumí tomu. Výsledkem je že i ostatní ji začnou hodnotit negativně.

3. Zveřejnění případu a zásah nadřízeného: Teror se stává oficiálním, útoky se opakují stále častěji a jsou mnohem krutější. Mobbing nabývá na síle, objevují se zde tvrdší techniky. Veškeré naschvály jsou připravované s jediným cílem – oběť zlikvidovat a vystrnadit ji ze zaměstnání. Zde se k mobberovi mohou přidávat i další členové kolektivu (nuda, snaha zalíbit se mobberovi, uspokojení vlastních představ). Jak se agresivita stupňuje, mobbing již nelze přehlédnout a nutí nadřízené reagovat. Oběť je stresována a dělá více chyb, což je pro okolí důkazem, že chyba je na její straně. Je často zvána „na kobereček“, je jí vytýkána malá snaha nebo motivace. Tak se někdy stává z vedoucího spolupachatel mobbingu nebo přímo mobber (boss).

4. Vyloučení (mobber vyhrál): Dochází k oficiálnímu vyloučení z kolektivu. Oběť je překládána z oddělení do oddělení, přiděluje se jí pouze podřadná práce, omezují se její kompetence, je neustále kontrolována. Pod takovým tlakem se ovšem oběť dopouští stejných chyb, které jí byly dříve vytýkány neoprávněně. Vedoucí vidí, že je v kolektivu problém, ale ten připisuje osobnostním charakteristikám oběti, než problémům v prostředí, veškerý zdroj potíží se hledá jen u oběti. Vedoucí se snaží problémového pracovníka zbavit, a tak vlastně dostává mobber jakési „požehnání shora“.

Kratz (2005, s. 22 – 23) píše, že mobbing je zdlouhavý vysilující proces vyznačující se nesmírnou dynamikou a má tyto čtyři fáze:

1. Konflikt se konstruktivně neřeší
2. Systematicky se vykonává psychický teror
3. Reaguje personální vedení
4. Oběť mobbingu je vyloučena ze společenství podniku/organizace

4.4 Účastníci mobbingu

V této podkapitole si objasníme, kdo je tím agresorem, neboli mobberem a kdo, proč a za jakých okolností se může stát obětí mobbingu.

4.4.1 Mobber

Pokud se jedná o nadřízeného, který týrá svého podřízeného, může jít o zneužití moci, kdy nadřízený se neúnosným způsobem prosazuje ze své vyšší pozice a tyranizuje své podřízené z obavy, že nad nimi ztrácí kontrolu. Ale může také jít o perverzní manévr jedince, který z potřeby vlastní důležitosti nebo z existenční potřeby ničí druhé nebo jen jednoho obětího beránka (Hirigoyen 2002, s. 69).

Sutton (2010, s. 32) píše, že ti co ponižují ostatní, se sami stávají oběťmi svých vlastních činů. Mohou proti sobě poštávat své kolegy a šéfy a dusí motivaci celého společenství.

Další informace o tzv. agresorech viz. kapitola 3.5.1 Agresor.

4.4.2 Oběť

Jakmile proces týrání na pracovišti začne, oběť je stigmatizována, mluví se o ní jako o někom, s kým se nedá vydržet, kdo má špatnou povahu nebo je psychicky narušený. Na tuto osobnost se svádí všechno to, co je pouhým následkem konfliktu a zapomíná se na to, jaká byla před tím, nebo jaká je v jiném prostředí. Týraná osoba nemůže pracovat s maximálním nasazením, je nepozorná, neúspěšná a vystavuje se kritikám, pokud jde o kvalitu její práce (Hirigoyen 2002, s. 63).

Pugnerová (2006, s. 72) uvádí, že ve větším nebezpečí jsou lidé, kteří se od ostatních nějak odlišují (např. jediná žena v mužském kolektivu, jediný muž v ženském kolektivu, lidé odlišní a nápadní zejména váhou, dialektem, jinou národností nebo příslušností k menšinám), mohou to být ale i lidé úspěšní (povýšení,...) nebo nováčci.

Oběti mobbingu se nevyznačují typickými osobnostními znaky. Ze zkušenosti lze však říct že pracovníci postižení mobbingem jsou spíše ti méně výkonní, neprůbojní, citliví, labilní, choulostiví a převážně pesimisticky založení. Mají křehkou nervovou soustavu, přecitlivělou psychiku a jsou snadno zranitelní. Terčem se ale mohou stát i odolní, sebejistí a kvalifikovaní zaměstnanci. Proto lze tedy říct:

„Neexistuje žádný typický profil oběti – mobbing může postihnout každého“ (Kratz 2005, s. 20 – 21).

Může se stát, že obětí je nadřízený pracovník. Jedná se o mnohem vzácnější případ. Může to být osoba, která přišla od někudy z vnějšku a její styl a metody vedení skupina neschvaluje. Nebo může jít o bývalého kolegu, který je povýšen, bez toho aby hlavní vedoucí zjistil názory celého oddělení, ostatních pracovníků. Také se můžeme setkat s tím, že obětí je podřízený napadaný svým nadřízeným. K této situaci už dochází extrémně často, jelikož zaměstnanec je udržován v přesvědčení, že musí být připraven na všechno, pokud si chce místo udržet. Důsledky pro takového podřízeného mohou být velmi závažné (Hirigoyen 2002, s. 68 – 69).

Mobbing zanechává na svých obětech vážné následky, které jsou psychického rázu (deprese, poruchy koncentrace pozornosti, pochybnosti o sobě, pocity nejistoty, bezmoci, zvýšená nervozita, stavy úzkosti až po psychiatrické syndromy, jako jsou depersonalizace, fobie, obsese s myšlenkami na sebevraždu) a psychosomatické obtíže (srdeční poruchy a poruchy krevního oběhu, svíravé pocity při dýchání, bolesti hlavy, zad, onemocnění zažívacího a trávicího traktu, zvýšené svalové napětí, nutkání na zvracení, pocity slabosti, kožní problémy,...) (Pugnerová 2006, s. 74).

4.5 Strategie mobbingu

Shrneme – li doposud zmíněné poznatky o mobbingu, jedná se o formu psychického týrání, kdy je systematicky, cílevědomě a především opakovaně veden útok na určitou osobu. K psychoteroru se využívá diskriminujícího a degradujícího přístupu, nadměrné kritičnosti, zesměšňování, drobných či větších intrik, kterým se nemůže oběť bránit běžnými volnými mechanismy (Čech 2010, s. 13, [online]).

Sutton (2010, s. 13 – 14) píše, že existuje řada způsobů – sociologové je nazývají interaktivní kroky, jimiž mobbeři ponižují a týrají své oběti. Sestavil dvanáct obvyklých způsobů (tzv. tucet špinavostí) jako prostředků, které mobbeři používají. Patří sem osobní útoky, výpady (rychlé pohyby, které snižují sociální status a sebevědomí oběti), zostuzující nebo urážlivé rituály, vtípky či přehlížení toho druhého jako by vůbec neexistoval. Jsou to tedy tyto běžné způsoby, které mobbeři používají:

- *Osobní útoky,*
- *zásahy do osobní zóny,*
- *nevyžádaný fyzický kontakt,*
- *hrozby a výhrůžky, jak slovní, tak jiné,*
- *sarkastické vtípky a škádlení s cílem ublížit,*
- *e – mailové útoky,*
- *cílené výpady, které oběť poníží,*
- *zostuzování a ponižování na veřejnosti,*
- *hrubé skákání do řeči,*
- *pokrytecké výpady,*
- *výhrůžné pohledy,*
- *přehlížení lidí.*

Pugnerová (2006, s. 69 – 71) řadí mezi základní strategie mobbingu projevy jako šíření pomluv, izolování kolegy, sabotování práce, znevažování výkonů a schopností, poškozování zdraví fyzickými útoky a fauly.

4.6 Prevence a možnosti řešení mobbingu

Kratz (2005, s. 131) uvádí **pět základních zásad obrany** proti mobbingu:

1. Mobbeři to mají těžké všude tam, kde vládne optimální pracovní klima.
2. Mobbing se vyvine z mnoha konfliktů proto, že se nechá věcem volný průběh.
3. Mobbing je časovaná bomba, kterou je třeba co nejdříve zneškodnit, aby nenapáchala větší škody. Je nutné rozpoznat mobbingové aktivity a cíleně proti nim zakročit – tak se podaří problém vyřešit.
4. Kdo se nečinně a mlčky smíruje s mobbingem, ten jen pomáhá, aby se rozmohl, a tím se stává spolupachatelem.
5. S čím větším odporem se mobber setká, tím menší je pak problém diskriminace.

Pokud se někdo stane obětí mobbingu, měl by podniknout tyto kroky:

1. Inventura své práce: Sestavit přehled předchozích událostí, vylíčit případným pomocníkům svůj případ, vést si mobbingový deník.

2. Uvědomění si svých slabých míst a snaha změnit chování: Může být naprosto rozdílné, jak se vidíme sami a jak nás vidí okolí.

3. Zapojit svou sociální síť: Lidé, které zasvětime, mají dostatečný odstup od události a jsou spíše schopni poskytnout nám objektivní rady a upozornit nás na postupy, jež mohou vyjasnit situaci. Můžeme se obrátit na spojence, jako je životní partner, dospělé děti, příbuzní, známí, přátelé, kolegové, nadřízený, personální rada, telefonní poradna zaměřená na mobbing, lékař, pověřence pro boj proti mobbingu.

4. Promluvit si s původcem mobbingu o jeho jednání: Neprojevovat při tom žádné útoky, nadávky, ale ani city (pláč). Tento rozhovor se musí probíhat jen mezi čtyřma očima. Je důležité stručně sdělit, co se chystáme podniknout v případě, že s mobbingem nepřestane, pohrozit že si půjdeme stěžovat k nadřízenému. Je nutné usilovat o konstruktivní dohodu, připravit si tedy návrhy jak situaci řešit.

5. Uvědomit si, zda se vyplatí vystupňovat konflikt: Vystupňování tím, že oběť použije mobberovi taktiky proti němu (na hrubý pytel, hrubá záplata).

6. Myslet pozitivně: Například si sepíšeme všechny případy, kdy jsme byli úspěšní.

7. Snažit se vystupovat sebevědomě a nedávat řeči těla najevo nejistotu: Vyvarovat se signálům řeči těla, které nevědomky prozrazují bázlivé osoby (váhavý, ustrašený a vyhýbavý dojem, tichý hlas, pošukávání rukama, vrtění se na židli, upjaté držení těla. To vše signalizuje nejistotu a tedy i potencionální oběť mobbingu.

8. Neodhalovat slabá místa, když se začleňuje do nového týmu: před nástupem do nové práce si nechat vysvětlit aktuální popis pracovního místa. Nepracovat přehnaně horlivě, spíš vyčkávat a pozorovat. Snažit se navázat pozitivní vztahy k nadřízeným, kolegy, neuzavírat se sám do sebe. Chovat se jako ten kdo se zaučuje, ne jako ten co všechno ví a zná. Chovat se ke všem pracovníkům firmy přátelsky, vstřícně a ochotně. V mezilidských vztazích projevovat co největší schopnost vcítění.

9. Dodržovat skupinové normy: Tyto normy stanovují správné chování a přiměřený pracovní výkon (nepracovat přehnaně horlivě, neodvádět příliš nízký výkon, nedonášet na kolegy, odpustit si zlepšovací návrhy, nevybočovat z řady...).

10. Bránit se osobním útokům: nenechat si líbit útoky cílené na naši osobu. Důležité je poznat, že nás někdo chce přimáčkout ke zdi.

11. Zvolit právní cestu: dobré je mít mobbingový deník jako důkaz (Kratz 2005, s. 89 – 119).

5 ŠIKANOVANÝ UČITEL

Tato kapitola pojednává o problematice šikanovaného učitele a to jak ze strany žáků či studentů, tak ze strany spolupracovníků či nadřízených pracovníků. Dozvíme se něco o důvodech a faktorech šikanování učitelů, důsledcích, možnostech prevence či řešení této problematiky a o právní ochraně učitelů v ČR.

5.1 Formy šikany učitele

Následující podkapitola se zabývá tím, jaké jsou formy šikanování učitele. Konkrétně je zde popsána problematika šikanování učitele ze strany žáků a její formy, dále také stav mobbingu a bossingu na českých školách.

5.1.1 Šikana ze strany žáků

Podoba šikany učitelů se od šikany mezi žáky značně liší, i když s ní má společné prostředí, agresory a mnohdy také formu. Odlišnosti plynou především ze vzájemných rolí, kdy by ve dvojici učitel – žák měl učitel mít z povahy své pozice respekt, úctu a morální převahu. Byla tedy utvořena nová definice a to na základě definicí obecné šikany, poznatků o šikaně učitelů a rozhovorů, které byly provedeny na základě vytvoření seminární práce zabývající se tímto tématem. Šikana učitelů ze strany žáků tedy je jakékoliv žákovo chování, jehož záměrem je ublížit učiteli, ohrožit ho nebo zastrašovat. Typickým charakteristickým znakem je dlouhodobost tohoto chování. Tato definice byla utvořena na základě obecné definice šikany podle Lovasové (2006). Dále platí, že agresor je oběti nadřazen a může s ní manipulovat (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 15, [online]).

Za velmi podstatnou oblast je považována právě definice pojmu „šikana učitele“, neboť jednotliví aktéři v problému na ni mohou mít jiný názor. Pohled žáků je do jisté míry specifický. Je jisté, že žáci mají představu o tom, co všechno může tento pojem zahrnovat a také jsou schopni uvést příklady tohoto chování. Zajímavý

je fakt, že většina žáků uvádí příklady psychické šikany. **Podle žáků tedy šikana učitelů znamená:**

- *Schválně konkrétní osobu dusit, ztrapňovat ho a ptát se ho naschvál na věci z látky, co neví,*
- *napadání učitele (většinou slovně), posmívání se, neposlouchání,*
- *říct do očí učiteli, že je „blbej“,*
- *když více lidí najednou začne narušovat učiteli výuku, zesměšňovat ho na takové úrovni, že si nedovede sjednat pořádek,*
- *vyhrožování učiteli, vydírání, nadávky učiteli, ponižování, urážení, hromadná ignorace,*
- *když si každý dělá to, co chce, vůbec ho neposlouchá,*
- *ponižování a zesměšňování před ostatními, shazování sebejistoty,*
- *nenechat ho pustit ke slovu, vyhrožovat mu něčím, dělání naschválů, schválně mu dělat v hodině zmatek (...),*
- *když odmítá odevzdat žákovskou knížku.*

Objevily se i názory, že šikana učitele představuje pouze fyzickou formu šikany. Pod tím pojmem si představují fyzické šikanování (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 56 – 57, [online]).

Na základě analýzy (rozhovory s experty, učiteli, studia literatury, analýzy obsahu internetových diskuzí, analýzy obsahu dotazníků a diskuzí se žáky atd.) jsou uváděny možné **příklady šikany učitelů**. Je to:

- *Podražení nohou,*
- *bití, kopání, píchání špendlíky,*
- *natahování provázku (či drátu) mezi lavice tak, aby o ně učitel zakopl,*
- *házení odpadků na učitele,*
- *krádeže,*
- *útok se zbraní (někdy skončí zavražděním),*
- *nadávky, urážky, vysmívání se,*
- *šíření pomluv,*
- *slovní agrese, vulgární mluva,*
- *lepení hanobících obrázků na záda,*

– *vyhrožování* (fyzickým ublížením, zbraněmi, pomluvou, zabitím, zničením osobní věci, jako automobilu, stížnostmi u vedení, mocí či rodiči, může tedy být anonymní, telefonické, e – mailové, ...),

– *natáčení videí s cílem uškodit učitelům a jejich umístění na internet* (tzv. „kyberšikana“), natáčené situace bývají často i vyprovokovány,

– *přehlížení, ostentativní nereagování na pokyny, záměrné vyrušování, bojkotování výuky,*

– *schovávání či ničení majetku učitele* (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 16, [online]).

Agrese vůči učitelům či vychovatelům se stále stupňuje. Agresoři používají ignoraci, ale někteří jsou schopni zajít i dál. Objevují se případy verbálního i fyzického napadání. Učitelé a učitelky dostávají různé hanlivé přezdívky, jsou uráženi i zesměšňováni. Jedná se však o druh šikany, kdy obětí agresora není spolužák, ale pedagog či vychovatel – autorita. Kdo zažil škodolibost žáků na vlastní kůži ví, co se už na základních školách může dít. Na školách se mohou dít tyto formy šikany: odmítnutí plnění úkolu, nadávky a urážky učitelům, bojkot jeho počínání, dětské vyhrůžky na stížnost doma či u ředitele, ztráta tzv. kázeňských sešitů, namočené křídly, připínáčky v židli a mnohé další (Smotlachová 2009, [online]).

Šikana učitelů se projevuje ve zjevných, ale i skrytých formách:

1. Zjevná forma je taková, kterou můžeme vidět na videích z mobilních telefonů. Pedagog, který si nevybudoval, nebo nějakým způsobem ztratil autoritu, je zesměšňován před celou třídou. Forma může být různá a to od posmívání, nerespektování jeho pokynů, používání vulgarismů, ničení věcí až po strkání, kopání jiné údery. S touto formou šikany se však dá pracovat, jelikož je prokazatelná. Vyskytují se také případy, kdy třída nového učitele seznámí s tím, že jej bude třída testovat a že se budou snažit o to, aby v případě, že kolektivu nebude vyhovovat, odešel. Za příklad mu dávají jeho předchůdce, kteří pro nezvládnutí situace opravdu odešli.

2. Skrytá šikana bývá obvykle založena na kompromitujících materiálech. Žák či student ví o nějakém chování či jednání pedagoga, které se neslučuje s morálkou, předpisy, či zákony. Někdy také využívají toho, že pedagog v nějaké situaci postupoval nestandardně a vyžadují stejnou úlevu i pro sebe. Na pedagoga je tedy

vyvíjen dítětem nátlak k přehlížení jeho prohřešků, či je vyžadováno zvýhodnění při klasifikaci. Těchto případů je velice mnoho a obtížně se odhalují. Důvodem je krytí samotným pedagogem. Stává se také, že dítě vyhrožuje vlivnými rodiči, kteří mohou mít nějaký vliv na zřizovatele (Arabadžiev 2008, [online]).

V současnosti jsou pro české pedagogy noční můrou agresivní, drzí a nevladatelní žáci s mobilními telefony. Zatímco dříve k jejich nejoblíbenější manipulaci s mobilem patřilo natáčení šikany spolužáků, nyní přibyl nový fenomén, a to zesměšňování učitelů. „*Stovky těchto situací natočených mobilem během výuky nyní zaplavily internet*“ (Kratochvíl 2008, [online]).

V článku z hospodářských novin se také můžeme dočíst, že dnešní děti na základních školách jsou mnohem agresivnější, než tomu bylo například před pěti lety. Hrubě nadávají svým učitelům a z jejich napomínání si dělají legraci, ve výjimečných případech jsou dokonce schopni učitele uhodit. Vyplývá to z analýzy Asociace pedagogů základního školství, která mapuje chování dětí na prvním a druhém stupni. Za nejhorší a nejčastější negativní projevy chování označují učitelé v drtivé většině hrubou agresivitu a vulgaritu. Děti ale také častěji než kdy dříve ignorují předem dohodnutá pravidla. „*Z tisíce učitelů a ředitelů základních škol, kteří na dotazníky odpovídali, si téměř devadesát procent myslí, že chování žáků se velmi zhoršilo*“ (Benešová 2008, [online]).

Žáci a dokonce i jejich rodiče šikají učitele na Facebooku, kde se jim posmívají, pomlouvají je, urážejí je, vystavují videa, kde figurují v trapných situacích apod. Učitelé jsou na internetu velmi často terčem šikany. Mstí se jim nejen jejich žáci, kteří dostali špatné známky, ale i jejich rodiče. Sociální sítě jako Facebook, Twitter nebo různé další blogy lze snadno využít ke kyberšikaně. O útocích na děti se provedlo již mnoho výzkumů a osvěta v této oblasti existuje. Nyní se terčem šikany stávají i neoblíbení učitelé. Na Facebooku žáci vytvářejí nenávistné skupiny, kde se učiteli posmívají a nadávají mu. Ve Photoshopu dělají různé fotomontáže, které potom umisťují na internet. Svého učitele nahrávají mobilními telefony při hodině v situacích, kdy průběh vyučování nebo chování studentů nezvládá. Video poté vyvěsí na YouTube. Jsou také obvyklé falešné profily na sociálních sítích, kterými se žáci snaží ze svých kantorů udělat hlupáky. Mohou si psát blogy, vytvářet webové stránky. „*Na internetu (RateMyTeacher.com) dokonce najdete online katalog učitelů*

z různých škol, kde je žáci hodnotí a píší k nim komentáře jako o zboží“ (Jedlička 2011, [online]).

Co se týče kyberšikany na Facebooku, tak v Česku je nyní na internetu velmi populární třeba skupina s názvem „*Móda některých učitelů je neuvěřitelná*“, jenž má asi padesát tisíc příznivců. Jde o to, že někdo ve škole vyfotí mobilem svého učitele, fotku dá na Facebook a pak s ostatními hodnotí jeho oblečení, a to často prostřednictvím vulgárních vzkazů. Podobné vulgarity tam však nepiší jen žáci nevychovaní, ale i žáci s výbornými výsledky. Existují tu i takové stránky, kde jsou učitelé natočeni na videa v trapných situacích, kdy se rozčilují nad nekázní třídy, ale i stránky nazvané „*Hlášky učitelů jsou nezapomenutelný*“. Můžeme zde najít i autentická videa nazvaná třeba „*Za zády učitele*“, kde je pedagog brutálně šikanován neukázněnými pubertáky (Studenti šikanují učitele na internetu kvůli oblečení 2010, [online]).

Odborníci se shodují na tom, že šikana učitelů na ZŠ je zpravidla spíše psychického rázu, kdy se jedná o provokování, manipulování, nadávání, zesměšňování, pomlouvání, systematické narušování vyučování, ničení majetku atd. A coby samostatný podcelek také kyberšikana. Fyzická šikana se ale však také vyskytuje, a to počínaje házením houby na tabuli nebo po učitelích (nejlépe mokré), přes píchání špendlíky, podkopávání nohou, nasazování odpadkového koše na hlavu až po bití a napadení, dále fackování, shození ze schodů jak tomu bylo na škole ve Vodňanech v roce 2002, napadení baseballovou pálkou jako v Hradci Králové v roce 2003 až po zavraždění, jak se stalo ve Svitavách v roce 2004 (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 47, [online]).

5.1.2 Mobbing a bossing ve škole

Kratz (2005, s. 21) udává, že mobbing lze pozorovat ve všech oborech. Zvýšené riziko však podle výzkumů psychologa práce, profesora Zapfa hrozí v resortu školství a tělesné výchovy až 3½ krát více a to protože učitelé a vychovatelé pracují často ve větších kolektivech, jsou závislejší na spolupráci, a proto spolu také více komunikují, přičemž středem jejich komunikačních procesů je celá jejich osobnost, což skýtá větší prostor k různým útokům.

Na středních i základních školách se vyskytuje šikanování nejen mezi žáky, ale i v kolektivech pedagogů. Tento nový fenomén šikanování mezi učiteli má odborný název „mobbing“. Podobný je i bossing, které znamená šikanování podřízených jejich šéfem. K mobbingu dochází v kolektivech složených většinou z mužů nebo ze žen. Takové sbory jsou na školách a tvoří je z většiny ženy. Podle různých zjištění jsou mobbingu vystaveny většinou začínající učitelé a až 85 % z nich mělo následně různé zdravotní, spíše psychosomatické potíže jako jsou bolesti hlavy, nespavost, nechutenství a celková nechuť vykonávat profesi učitele. Až 60 % těchto začínajících učitelů ze školství odešlo (Na školách je šikanovanie aj medzi pedagógmi 2006, [online]).

Stále více je ve vztahu ke školnímu prostředí skloňován pojem mobbing, tedy forma psychických útoků mezi kolegy. Je jisté, že pokud se tento negativní fenomén ve školním prostředí vyskytuje, jedná se o vážný etický problém, který může zásadním způsobem ovlivňovat kvalitu klimatu ve škole, a tím pádem také fungování celé školy jako výchovně – vzdělávací instituce (Čech 2010, s. 10, [online]).

Martin Malčík píše, že Tomáš Čech z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity zjistil informace o stavu mobbingu na českých základních školách. Mobbing je podle proběhnutého výzkumu na vzorku 1103 učitelů ve školním roce 2008/2009 zjištěn u 14,3 % učitelů (po dobu čtyř až šesti měsíců) a u 16,1 % učitelů byl zaznamenán bossing. Zejména mladší učitelé pokud věděli co je to mobbing, nevěděli, že a jak se mohou proti němu právně bránit. Učitelé dlouhodobý mobbing (znevažování a poškozování jejich pověsti, snižování jejich sebeúcty a sebevědomí, které mohlo vést až k poškození zdraví a dokonce i k sebevraždě) většinou řeší odchodem na jinou školu (Malčík 2009, [online]).

5.2 Důvody a faktory šikany učitelů

❖ Důvody:

Šikanování bývají většinou ti učitelé, kteří mají různé psychické či fyzické odlišnosti např. vadu řeči, tělesný handicap či jiný styl oblékání. Mohou být také introvertní, dobráctí a hodní. **Hlavní důvody šikany učitele jsou následující:**

1. Nefunkční systém českého práva a jeho vymahatelnost.
2. Odchod odborníků ze školství za lepším platem.
3. Pedagogové nemají oporu a ochranu své osobnosti v zákoně.
4. Často bývá šikana opomíjena, a proto se později více stupňuje.
5. Nezájem dětí o výuku, nuda při hodině, obviňování z nespravedlivého

hodnocení

6. Špatná výchova rodičů – rodiče často o učitelích nemluví doma v dobrém slova smyslu. U mobbingu a bossingu je oběť šikanována např. kvůli závisti, touze po moci, touze někoho ovládat nebo obav z profesního růstu oběti (Proč se šikanuje? 2009, [online]).

Jeden z učitelů, účastník analýzy šikany učitelů, Johan Kratina mluví o příčinách ze strany žáků a tvrdí, že problémové chování může nastartovat puberta. Žáci se totiž potřebují před ostatními vytahovat, často mají problémy v rodině a potřebují na sebe upozorňovat. Další učitelé ale vidí problém v osobnosti učitele, a to zejména v jeho neschopnosti sjednat si u žáků autoritu (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 51, [online]).

Podle učitelů je hned několik důvodů, proč se chování žáků zhoršuje: špatná a nedůsledná výchova v rodině, agresivní pořady v televizi, počítačové hry a také nedostatek mužů ve školství. *"Mnohdy mají muži větší autoritu u dětí a dokážou stresové situace a drzosti žáků ustát lépe než ženy. Roli ale hraje malé platové ohodnocení, na to učitele do školství nenalákáte"* (Benešová 2008, [online]).

Existuje mnoho názorů a rozličných pohledů na to, proč k šikaně učitelů dochází. Jeden takový názor poukazuje na to, že k dětské šikaně autorit dochází špatnou výchovou a morálkou dětí, poukazuje na to, že dnešní mládež je zkažená, hrubá, agresivní – prostě daleko horší, než tomu bylo v minulosti. Hlavní vinu na současné agresivitě dětí nese násilí ukazované v médiích, a to ve zprávách počínaje a počítačovými hrami konče. Jiná skupina lidí si myslí, že u správného učitele by k něčemu takovému dojít nemohlo. Podle nich si pedagog může za svou situaci hlavně sám, z důvodu nedostatku přirozené autority. Tedy pokud si nedokáže ve třídě sjednat pořádek, tak nemá ve školství co pohledávat. Tvrdí, že si neschopný učitel o šikanu říká svým přístupem (Smotlachová 2009, [online]).

Odborníci se však ve spatřování příčin šikany učitelů poměrně shodují, rozdíly jsou tedy minimální a týkají se toho, na které z nich kladou větší důraz. Ty příčiny spatřují především v nudě a touze po zábavě žáků, což je může vést skrze postupné vyhrocování situace až k šikaně učitele. Zde je také problém spatřován i v kurikulu, nejen ve zvládnutí práce s kolektivem ze strany pedagoga. Další příčinou může být snaha žáka o vybudování si určité pozice ve třídním kolektivu. Roli hraje též vymezování se vůči dospělým a vůči autoritám vůbec (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 45, [online]).

❖ Faktory:

Mezi faktory patří zejména nefunkční systém českého práva a jeho vymahatelnost. Fyzicky napadený učitel či vychovatel podá trestní oznámení a věc, pokud nedošlo k vážnému poškození zdraví, je potom řešena jako přestupek. Policie České republiky v mnoha případech tuto věc pro nedostatek důkazů odkládá nebo přesvědčuje vedení školy, aby to řešila v rámci svých kompetencí. Škola má k dispozici možnosti jako jsou domluva, zápisy, poznámky, výchovné komise, snížené známky z chování. Tyto tresty ale už pro většinu populace ztratily význam a pro nikoho nic neznamenaají, k čemuž také přispívá laxní přístup rodičů, kteří už nejsou partnery školy, nezajímají je učitelova ani ředitelova slova. V tomto případě mají oproti základním školám větší výhodu školy střední školy a učiliště, jelikož mohou dítě ze školy vyloučit, jen by se ovšem nesměl brát ohled na normativní způsob financování škol, kde každý potencionální žák, i když je nepřizpůsobivý, znamená ekonomickou záchranu školy. Dalším faktorem je fakt, že ze školství odchází spousta odborníků a profesionálů za lepšími, především platovými, podmínkami. Mzda, která bývá proplácena učitelům, není hodna vysokoškolského odborníka, který má v dětech budovat morální zásady, vzdělávat je apod. „*O společenském postavení pedagogických pracovníků není třeba hovořit*“. Problém je spatřován také v tom, že pedagogický pracovník stále není žádným zvláštním předpisem nebo zákonem chráněn, jako například veřejní činitelé. „*Ředitelé škol mnohdy řeší vzniklé problémy s pokorou tak, aby si rodiče na školu nestěžovali, aby se ke zřizovateli nedostaly nějaké zvěsti a případy verbálních a fyzických napadení*

učitelů a vychovatelů se záměrně bagatelizují. Samozřejmě v neprospěch pedagoga“. Učitelé, ale i ředitelé škol a školských zařízení si s tímto jevem nevědí rady a proto jej přehlížejí. Mnohdy se někteří učitelé i právem obávají, že by mohli být považováni vedením za neschopné a nepotřebné. Důležitým a nepřehlédnutelným faktorem je neprofesionalita a neschopnost části pedagogického sboru. Tito jedinci mohou být jako odborníci schopní, ale na základě jejich nulové autority, nedostatku empatie, malého zájmu o komplexní vývoj dítěte jsou pro práci pedagoga nepoužitelní. *„Je tedy potřeba podporovat schopné odborníky, ale je také nutné, jim vytvořit podmínky a zázemí“* (Arabadžiev 2008, [online]).

5.3 Důsledky šikany učitelů

Co se týče důsledků šikany, je třeba je vzít ze dvou stránek. U dopadů na samotné učitele, se odborníci shodují, že důsledky šikany učitelů kopírují obecné důsledky u jakékoli oběti šikany. Jedná se tedy o různé psychické problémy, které mohou dojít do vyhocených stádií, včetně úzkostných poruch, ztráty sebedůvěry, hospitalizaci v psychiatrické léčebně či sebevraždy. Také jde ale o profesní hledisko důsledků šikany učitelů, kdy selhává výuková stránka. Učitelé tedy poměrně často řeší situaci odchodem nebo tím, že pouze přestanou danou třídu učit, odchází na jinou školu, či zcela opustí profesi, jelikož je buď naprosto demotivován, nebo se nemůže vyrovnat se selháním v roli učitele. Učitel má však na rozdíl od šikanovaných žáků větší možnosti obrany a větší zastání, a to jak z pozice učitele, tak čistě z pozice dospělého. Problémy a dopady na oběť ale mohou být úplně stejné jako na oběť šikanovanou spolužákem. Může to pro ně dokonce znamenat i větší hanbu. Na druhou stranu může mít tato záležitost dopad i na žáky. Ty lze dále rozdělit na agresory a přihlížející. Dopady na agresory a přihlížející byly v této práci již popsány (viz podkapitoly 3.5.1 Agresor a 3.5.3 Svědci) (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 46 – 47, [online]).

„Sociálně – patologické jevy včetně šikany učitelů mají dalekosáhle důsledky. Důsledky si můžeme rozdělit do jednotlivých rovin, kterými jsou osobnost agresora, jeho rodina, třídní kolektiv, škola, zaměstnání a ve finále opět celá společnost, její hodnoty a normy“. Důsledky agresorů či třídního kolektivu byly v této práci již výše

popsány. Důsledky pro učitele jsou povahy psychické (vyčerpanost, zhroucení, nutkavý strach, poruchy spánku, psychosomatické potíže,...), v rovině ztráty motivace, což může vést až k odchodu z profese, v rovině kvality vyučování a také celkově v úrovni vzdělanosti. Co se týče školy, tak má šikana důsledky na celkovou reputaci a na pedagogický kolektiv. Značné důsledky má šikana učitelů na celý třídní kolektiv, jeho klima, ale také na každého jednotlivce z dané třídy. „*Účast na šikaně, ať už aktivní nebo pasivní, ovlivňuje vnímání a hodnocení světa daného jedince*“ (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 72, [online]).

5.4 Možnosti prevence a řešení šikany učitelů

Existuje několik rad, jak se může šikanovaný učitel bránit. Nesmí se nic přehlížet, nečekat, že se to samo vyřeší. Je nutné upozornit na šikanu agresora, a to například slovy „*dotklo se mě to*“. Musíme znát zákoník práce a pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení (vydaný MŠMT pod č. j. 1 269/2001 – 26). Lze se obrátit na nadřízeného, spojit se s kolegy. Oběti šikany by si měli stanovit cíle a na základě nich zvážit strategie. Oběti se mohou také obrátit na policii a soud. Je dobré si uvědomit, že prohra bývá někdy začátkem úspěchu (Jak se bránit? 2009, [online]).

„*Abychom mohli se šikanou účinně bojovat, musíme být teoreticky a prakticky vybaveni*“. Za klíčové je však považováno seznámit se dokonale s prostředím, kde chceme šikanu eliminovat. „*Abychom mohli eliminovat šikanu učitelů, nesmíme přehlížet především šikanu mezi dětmi. Přejíždový můstek od šikany dětí, k šikaně dospělých je jen velice neznatelný*“. K eliminaci šikany tedy můžeme přispět respektováním určitých principů vycházejících z praxe:

1. Princip otevřenosti: Šikana a její řešení musí být odpovědnými pracovníky pojmenována, nesmí se zakrývat vzniklé potíže a škola se musí prezentovat jako zařízení, které si umí se šikanou poradit.

2. Princip komplexnosti: Do boje proti šikaně se musí zapojit celá instituce, i když je jí pověřen odpovědný pracovník. Nutná je velmi podrobná informovanost mezi pedagogy.

3. Princip spolupráce: Je založen na zapojení ostatních institucí do řešení šikany, a to dle jejího charakteru a rozsahu (Pedagogicko psychologická poradna, Policie ČR, Státní zastupitelství, OSPOD, psycholog, speciální pedagog – etoped,...).

4. Princip odbornosti a praktických zkušeností: Řešením šikany by se měla zabývat kompetentní osoba, která je k této činnosti odborně připravená jak po teoretické stránce, tak po praktické stránce.

5. Princip zákonnosti: Pedagogický personál musí být seznámen s tím, že přehlížení nebo neřešení šikany není v souladu se zákony, normami a posláním pedagoga.

6. Princip objektivnosti: Pedagog si nesmí myslet, že za výskyt šikany v jeho třídě či skupině je na něj nahlíženo jako na špatného pedagoga, protože v takovém případě by mohl případy šikany vědomě zatajovat.

7. Princip komplexní péče: Při řešení šikany je nutné pracovat komplexně s obětí, ale i s agresorem.

8. Princip odpovědnosti a důslednosti: Pedagogové si musejí uvědomovat poslání svého povolání a své jednání zaměřovat vždy ku prospěchu dítěte a jeho dalšího zdravého rozvoje.

9. Princip zvýšení sebevědomí oběti – konfrontace: Konfrontace s agresorem je velice účinná. Přístup však musí být odborný a připravený. Agresor musí získat pocit, že se jej oběť již nebojí. Toto se týká především šikany mezi dětmi, nicméně lze jej použít i v případě šikany učitele.

10. Princip přítomnosti: V případě šikany učitelů je vhodné zařadit do systému prevence náhodnou přítomnost jiného pedagoga, ředitele apod.

11. Princip kolegiality: Musí se posilovat kolegiální chování a vzájemná pomoc mezi pedagogy. Je důležité, aby se pedagog uměl svěřit se svými problémy a neúspěchy nejen vedení, ale i ostatním spolupracovníkům (Arabadžiev 2008, [online]).

Problém podle stále více lidí spočívá v malých pravomocích učitele a ve velkých právech dětí a mládeže. Existuje zde tedy názor, že učitel by měl mít možnost využít tvrdších postihů než nyní, jelikož poznámka či napomenutí dítě dostatečně netrestá (Smotlachová 2009, [online]).

„Ke zlepšení ochrany učitelů směřuje návrh na rozšíření statutu veřejného činitele i na pedagogy, dokonce i nápad vrátit do škol tělesné tresty“. I představitelé policie doporučují podat trestní oznámení, pokud je pedagogovi vyhrožováno, byl mu poškozen majetek nebo byl napaden. Někteří učitelé se však rezignovaně ptají, co se vlastně změní, není – li žák trestně zodpovědný (Kramulová 2007, [online]).

Někteří jedinci vidí řešení v posílení práv učitelů, podle jiných je třeba se pokusit navázat spolupráci s rodiči. Také by mohla pomoci organizace projektů vycházejících z metod dramatické výchovy, kde by se děti naučili vžít se do situace šikanovaných (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, s. 53 – 54, [online]).

5.5 Právní ochrana učitelů v ČR

„Je pravda, že učitelé nemají žádný mimořádný druh právní ochrany. Neexistuje žádné speciální ustanovení, které by se vztahovalo pouze na pedagogy. Je ovšem otázka, zda to je nedostatek právní úpravy, nebo jestli dosavadní obecná ustanovení, která je chrání jako každého jiného, jsou dostačující“. Zcela bez možností však pedagog není, jelikož školský zákon v paragrafu 31 upravuje možnost ukládat výchovná opatření. Jedním z těchto opatření, a to v případě závažného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním řádem, je podmíněné vyloučení nebo vyloučení ze školy, pokud žák už splnil povinnou školní docházku. A je uvedeno, že hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči pracovníkům školy se vždy považují za závažné porušení povinností stanovených tímto zákonem, což znamená, že jsou důvodem k podmíněnému vyloučení nebo k vyloučení ze školy (Švancar 2009, [online]).

Oběti mobbingu a bossingu se mohou opřít o ústavu ČR, Listinu základních práv a svobod, trestní zákon, občanský zákoník a zákoník práce (Jak se bránit? 2009, [online]).

Co se týče trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.), zákona ze dne 8. ledna 2009, je pro šikanovaného nebo mobbovaného učitele důležité znát oddíl nazvaný **„trestné činy narušující soužití lidí“** a to zejména tyto paragrafy:

–§ 352 *Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci.*

–§ 353 *Nebezpečné vyhrožování.*

–§ 354 *Nebezpečné pronásledování.*

–§ 355 *Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob.*

–§ 356 *Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.* V oddílu „**Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství**“ je pro oběti důležitá znalost paragrafu:

–§ 180 *Neoprávněné nakládání s osobními údaji.*

–§ 181 *Poškození cizích práv*

–§ 184 *Pomluva*

V oddílu „**Trestné činy proti svobodě**“ jsou to paragrafy:

–§ 175 *Vydírání*

–§ 177 *Útisk* (Trestní zákoník 2012, [online]).

Z občanského zákoníku (Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník) je nutné vědět o oddílu „**ochrana osobnosti**“ a to zejména o § 11, § 12 a § 13 (Občanský zákoník. [online]).

Samozřejmě nesmíme zapomenout na zákoník práce, ze kterého je pro oběti šikany nebo mobbingu či bossingu důležitý § 13, druhý odstavec, který hovoří o tom, že zaměstnavatel musí zajistit rovné zacházení se zaměstnanci a dodržovat zákaz jakékoli diskriminace zaměstnanců. Diskriminací se potom podrobněji zabývá § 16 (Zákoník práce 2011,[online]).

II PRAKTICKÁ ČÁST

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Při výzkumu praktické části byl brát ohled na data uvedená v teoretické části této práce, která se zabývá problematikou šikanovaného a mobbovaného učitele. Pro vypracování byl zvolen kvalitativní výzkum, který je v pedagogickém výzkumu velmi využívanou metodou. Pro získání dat byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Získaná data byla následně matematicky a graficky zpracována.

6.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

❖ Hlavní výzkumný problém:

Potýkají se dnešní pedagogové, vyučující na různých typech škol, ve svém zaměstnání s jakýmkoliv typem agrese a násilí ze strany žáků/studentů či jejich kolegů?

❖ Hlavní cíl výzkumu:

Cílem výzkumu je zjistit, zda se dnešní učitelé na různých typech škol v České republice stávají oběťmi šikany ze strany svých žáků a ověřit, zda se dnešní učitelé na různých typech škol v České republice stávají oběťmi šikany ze strany svých spolupracovníků, tedy mobbingu.

❖ Dílčí cíle výzkumu:

1. Zjistit při jakých příležitostech a jakými způsoby jsou učitelé šikanováni svými žáky či studenty.
2. Zjistit jak často jsou učitelé vystavováni útokům a kteří žáci dle pohlaví jsou většinou agresoři.
3. Zjistit zda zanechala šikana na učitelích nějaké důsledky, popřípadě jaké.

4. Zjistit zda se šikanování učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit.
5. Zjistit na jakých typech škol a jakými způsoby se vyskytuje šikana ze strany spolupracovníků, tedy mobbing.
6. Zjistit kdo jsou většinou agresoři, tedy mobbeři a jaké bývají jejich důvody k napadání oběti.
7. Zjistit zda měl mobbing nějaký vliv na šikanované učitele, popřípadě jaký.
8. Zjistit zda se mobbovaní učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit.

6.2 Charakteristika výzkumného vzorku

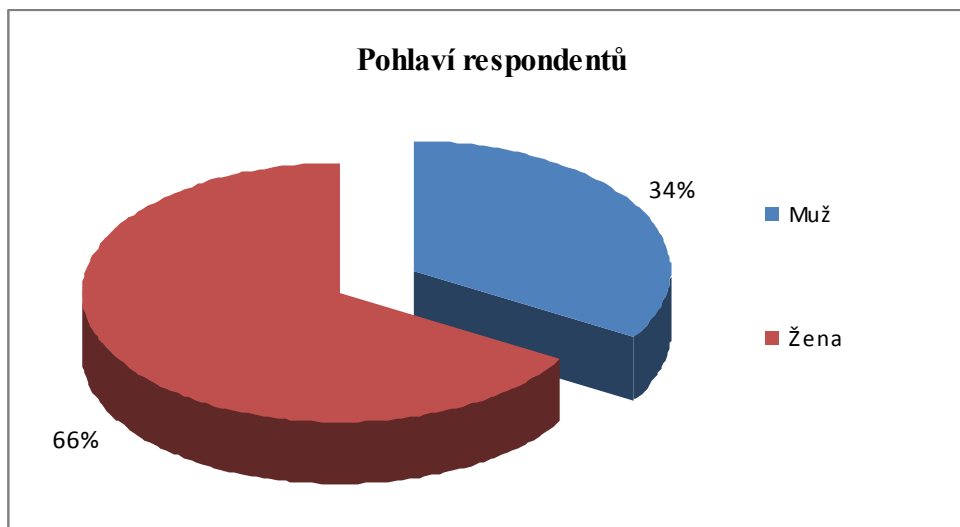
„V pedagogickém výzkumu není zpravidla myslitelné, abychom prozkoumali všechny jedince (nebo situace), kteří nás zajímají. Svoje zjištění opíráme většinou jen o znalost určitého vzorku (výběru)“. Takovýto základním souborem pak rozumíme všechny prvky (osoby, situace), které patří do skupiny, kterou zkoumáme (Chráška 2006, s. 18 – 19).

Výzkum byl uskutečněn mezi učiteli různých typů škol na území České republiky, zejména však v Jihomoravském kraji. Výzkumný soubor se skládal z žen i mužů, dohromady ze sto dvaceti pěti učitelů základních škol, středních a středních odborných škol, gymnázií a středních odborných učilišť.

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů:

	Počet
Muž	42
Žena	83
Celkový počet respondentů	125

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

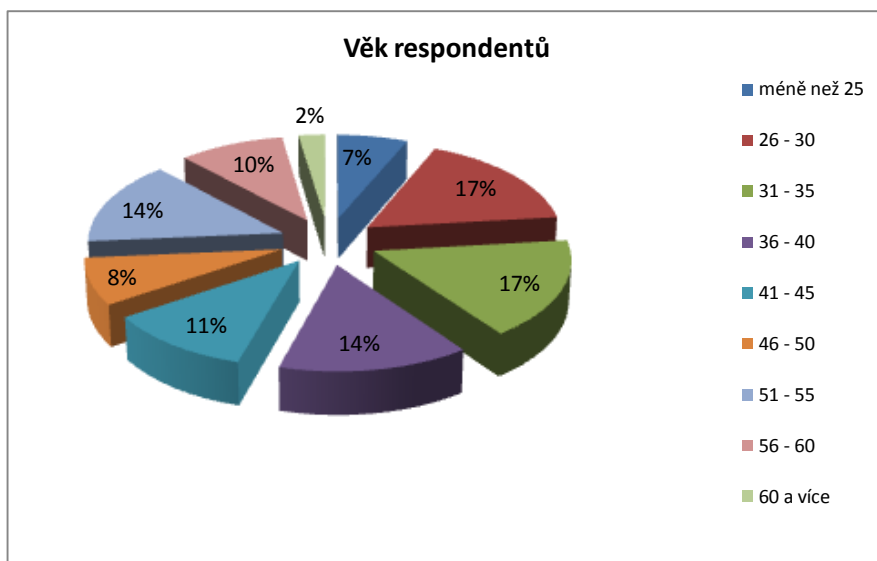
Shrnutí:

Tabulka a graf č.1 nám ukazují, že dotazníkového šetření se zúčastnilo dohromady sto dvacet pět respondentů (100 %), z toho čtyřicet dva (34 %) mužů a osmdesát tři (66 %) žen.

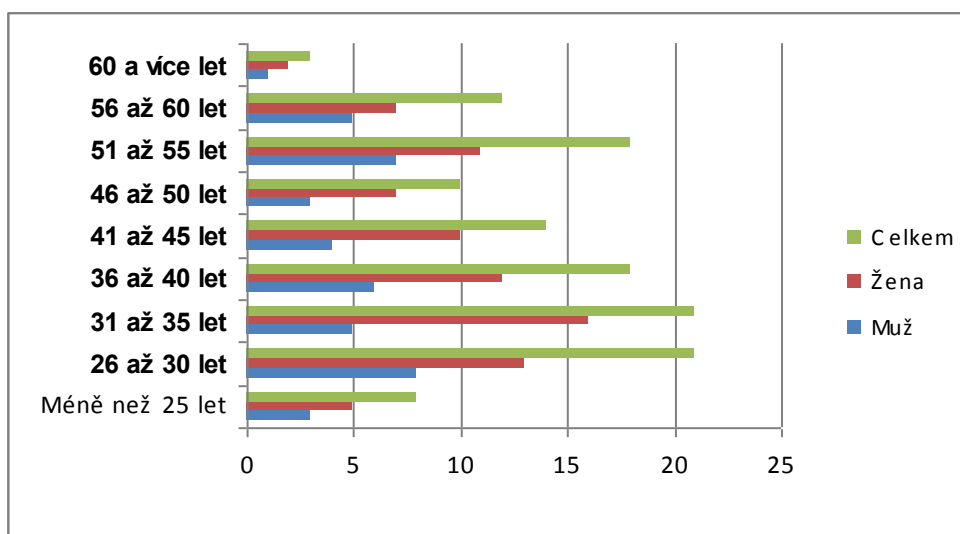
Tabulka č. 2: Věk respondentů:

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Méně než 25 let	5	3	8
26 až 30 let	13	8	21
31 až 35 let	16	5	21
36 až 40 let	12	6	18
41 až 45 let	10	4	14
46 až 50 let	7	3	10
51 až 55 let	11	7	18
56 až 60 let	7	5	12
60 let a více	2	1	3

Graf č.2a: Věk respondentů:

Graf č.2b: Věk respondentů:

Shrnutí:

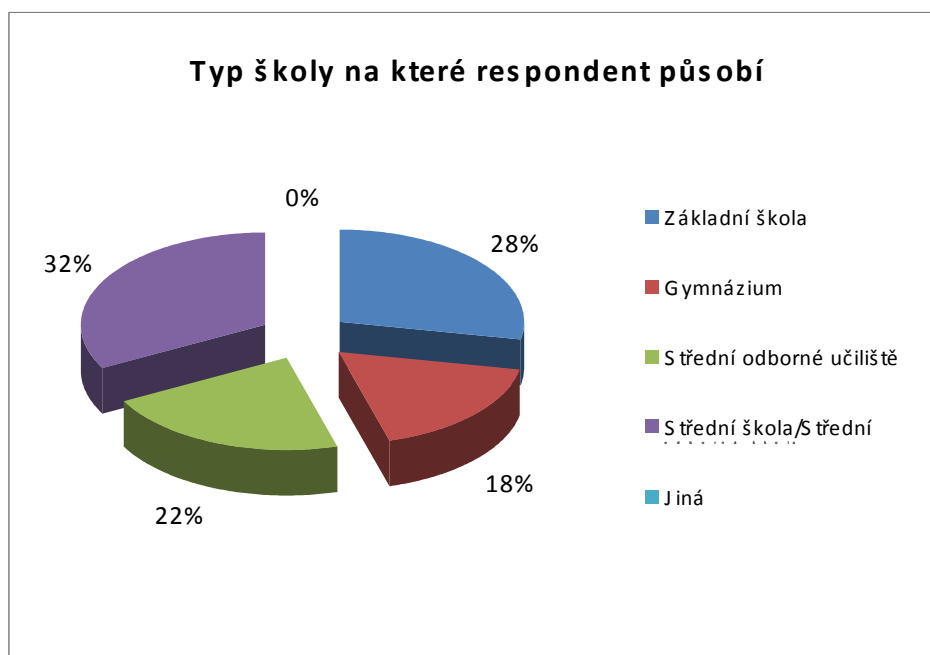
Z tabulky č. 2 a grafu č.2a se dozvídáme, že věk respondentů, zúčastněných v dotazníkovém šetření je v rozmezí od méně než dvaceti pěti let až po šedesát a více let. Z toho nejvíce jich je shodně ve věku dvacet šest až třicet let a třicet jedna až třicet pět let (dvacet jedna osob v každé kategorii, tedy dvakrát 17 %). Dále je tu opět shodný počet respondentů v kategoriích třicet šest až čtyřicet let a padesát jedna až padesát pět let (osmnáct osob v každé kategorii, tedy dvakrát 14 %). V kategorii čtyřicet jedna až čtyřicet pět let máme čtrnáct respondentů (11 %), ve věku padesát

šest až šedesát let je to dvanáct respondentů (10 %), kategorie méně než dvacet pět let čítá osm respondentů (7 %) a nejméně početná kategorie je šedesát a více let, kde jsou tři respondenti (2 %). Opět z tabulky a grafu č.2b pak můžeme vyčíst počet zástupců mužského a ženského pohlaví v jednotlivých věkových kategoriích.

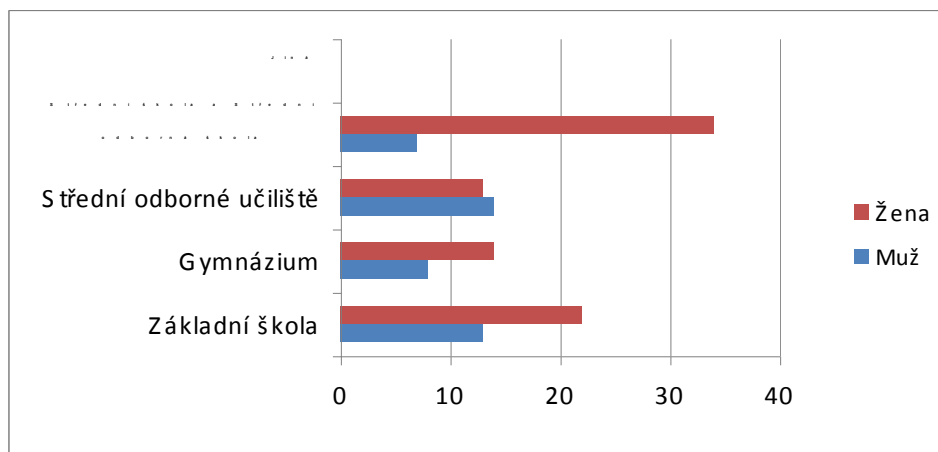
Tabulka č. 3: Typ školy, na které respondent působí:

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Základní škola	22	13	35
Gymnázium	14	8	22
Střední odborné učiliště	13	14	27
Střední škola a Střední odborná škola	34	7	41
Jiný	0	0	0

Graf č. 3a: Typ školy, na které respondent působí:

Graf č.3b: Typ školy, na které respondent působí:

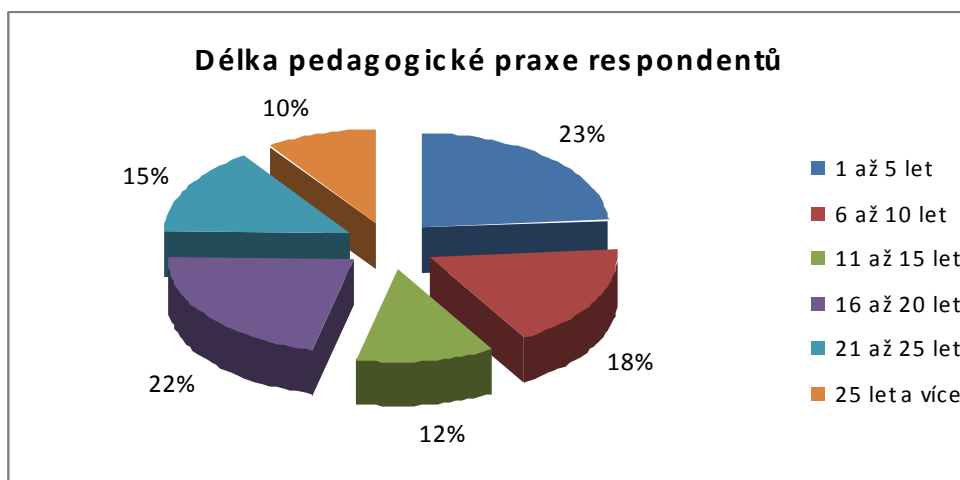
Shrnutí:

V tabulce č. 3 a na grafu č.3a vidíme, jaké je mezi respondenty zastoupení učitelů různých typů škol. Dotazníkového šetření se zúčastnilo třicet pět (28 %) učitelů různých základních škol, dvacet dva (17 %) učitelů gymnázií, dvacet sedm (22 %) učitelů středních odborných učilišť a čtyřicet jedna (33 %) učitelů středních škol a středních odborných škol. Z tabulky a grafu č. 3b je také možné vyčíst počet zástupců ženského a mužského pohlaví z různých typů škol.

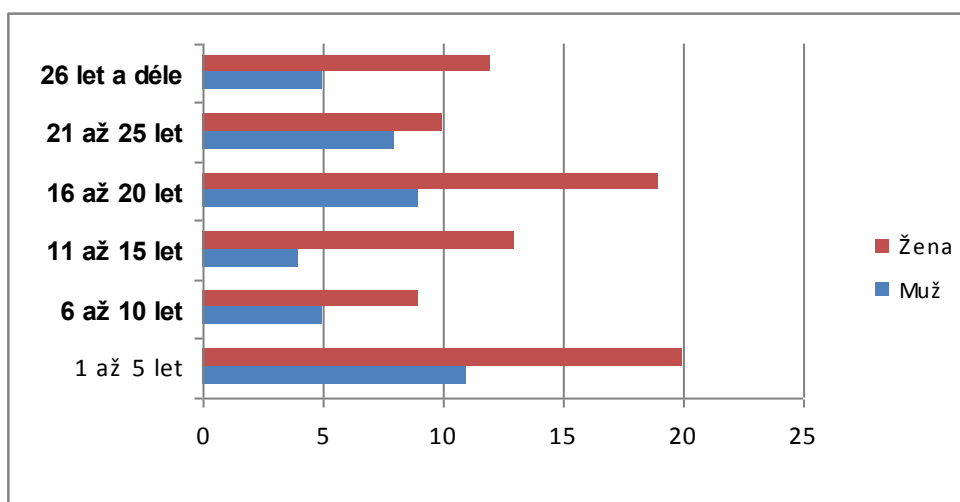
Tabulka č. 4: Délka pedagogické praxe respondentů:

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
1 až 5 let	20	11	31
6 až 10 let	9	5	14
11 až 15 let	13	4	17
16 až 20 let	19	9	28
21 až 25 let	10	8	18
26 let a déle	12	5	17

Graf č. 4a: Délka pedagogické praxe respondentů:

Graf č.4b: Délka pedagogické praxe respondentů:

Shrnutí:

Z tabulky č. 4 a grafu č. 4a je zřejmé, jak dlouho zúčastnění respondenti pracují jako pedagogové. V kategorii jeden rok až pět let je nejvíce respondentů, tedy třicet (24 %). V kategorii šest až deset let je to dvacet dva (18 %) osob, kategorie jedenáct až patnáct let je zastoupena patnácti (12 %) osobami, v rozmezí šestnácti až dvaceti let se zúčastnilo dvacet sedm (22 %) osob, dvacet jedna až dvacet pět let ve školství působí devatenáct (15 %) osob a konečně s nejdelší pedagogickou praxí, trvající dvacet pět let a déle je tu dvanáct (9 %) osob. Tabulka a Graf č. 4b také vypovídá o tom, kolik respondentů ženského a mužského pohlaví se nachází v těchto kategoriích.

6.3 Metoda výzkumu

„Výzkumná metoda je všeobecný název pro proceduru, se kterou se pracuje při výzkumu“ (Gavora 2000, s. 70).

Pro náš výzkum byla zvolena metoda dotazníkového šetření, což je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Je to nejfrekventovanější metoda zjišťování údajů, což je dáno (zdánlivě) lehkou konstrukcí dotazníku. Je určen především k hromadnému získávání údajů, tedy získávání údajů o velkém počtu odpovídajících. Dotazníkem lze získávat velké množství informací při malé investici času (Gavora 2000, s. 99). Při výzkumu byl použit nestandardizovaný dotazník, obsahující dohromady dvacet osm položek, z toho patnáct položek uzavřených, deset položek polouzavřených s možností jiné odpovědi a tři položky otevřené.

7 PREZENTACE ZJIŠTĚNÝCH DAT

Z následujících, níže uvedených, tabulek a grafů se dozvíme důležitá data, vyplívající z našeho výzkumu týkajícího se problematiky šikanovaného a mobbovaného učitele. Určité tabulky a grafy vždy odpovídají jednomu z osmi výše uvedených dílčích cílů. U položky s tímto znakem (*) mohli respondenti volit více možností.

❖ Dílčí cíl 1:

Zjistit při jakých příležitostech a jakými způsoby jsou učitelé šikanováni svými žáky či studenty.

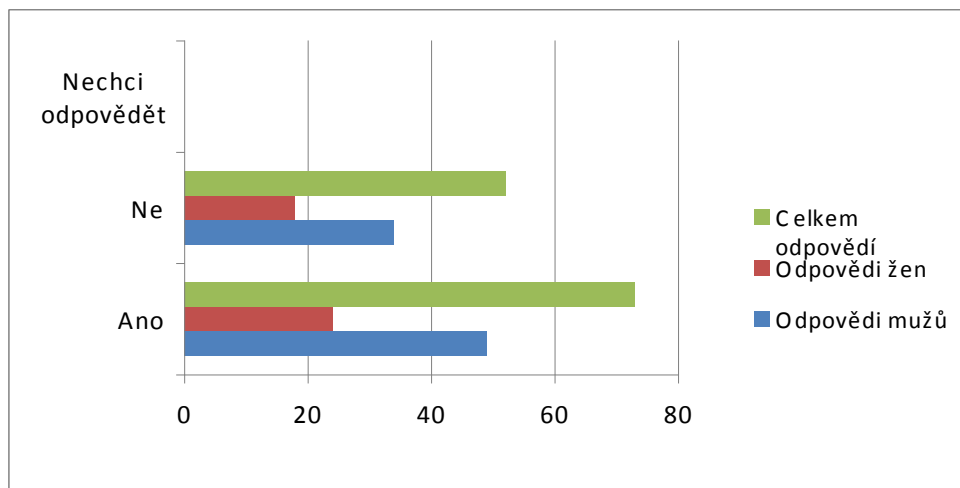
Tabulka č. 5: Setkáváte či setkával/a jste se ve škole s jakýmikoliv projevy agrese či násilí (slovní, fyzické, jiné...) ze strany žáků/studentů?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědí
Ano	49	24	73
Ne	34	18	52
Nechci odpovédět	0	0	0

Graf č. 5a: Setkáváte či setkával/a jste se ve škole s jakýmikoliv projevy agrese či násilí (slovní, fyzické, jiné...) ze strany žáků/studentů?

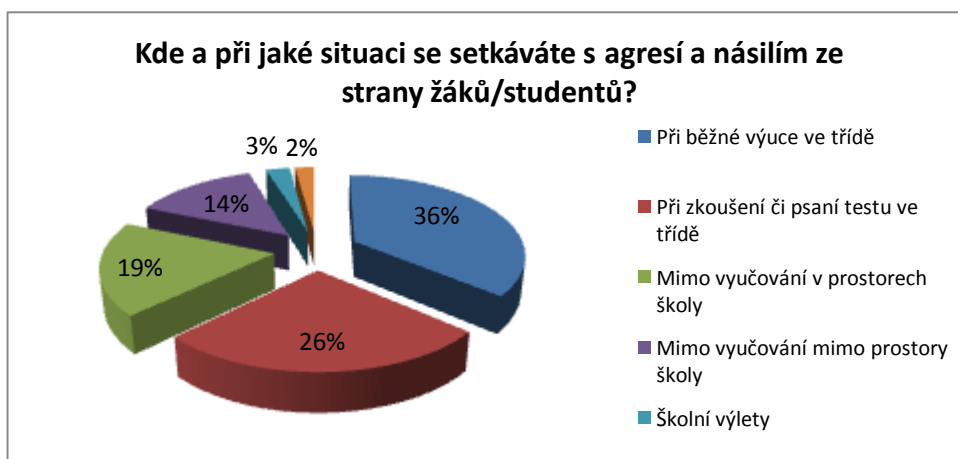
Graf č. 5b: Setkáváte či setkával/a jste se ve škole s jakýmikoliv projevy agrese či násilí (slovní, fyzické, jiné...) ze strany žáků/studentů?

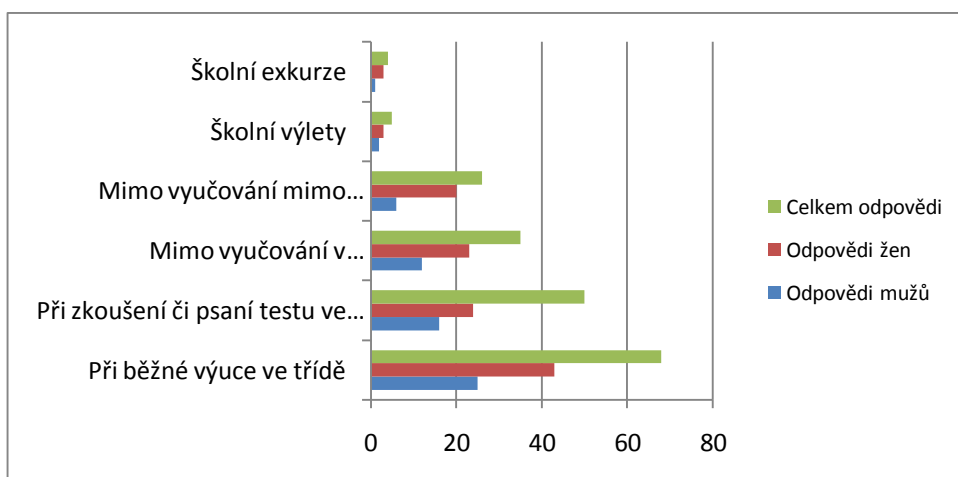
Tabulka č. 6: Kde a při jaké situaci se setkáváte s agresí a násilím ze strany žáků/studentů? (*)

		Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědí
Při běžné výuce ve třídě		43	25	68
Při zkoušení či psaní testu ve třídě		24	16	50
Mimo vyučování v prostorech školy		23	12	35
Mimo vyučování mimo prostory školy		20	6	26
Jinde	Školní výlety	3	2	5
	Školní exkurze	3	1	4

Graf č. 6a: Kde a při jaké situaci se setkáváte s agresí a násilím ze strany žáků/studentů?

Graf č. 6a: Kde a při jaké situaci se setkáváte s agresí a násilím ze strany žáků/studentů?

Shrnutí:

Z tabulky č. 6 a grafů č.6a/b vyplývá, při kterých situacích a kde se dotazovaní pedagogové nejvíce setkávají s projevy šikany ze strany žáků/studentů. Tato data nám jasně ukazují, že agresivní žáci/studenti se projevují nejvíce při běžné výuce ve třídě. Tato možnost byla zvolena respondenty šedesát osmkrát, z toho čtyřicet třikrát ženami a dvacet pětkrát muži – celkově 36 %. Při zkoušení či psaní testu ve třídě byli jakýmkoliv způsobem agresivní žáci upozorováni padesátkrát (25 %) a to dvacet čtyřikrát ženami a šestnáctkrát muži. Možnost šikany mimo vyučování v prostorech

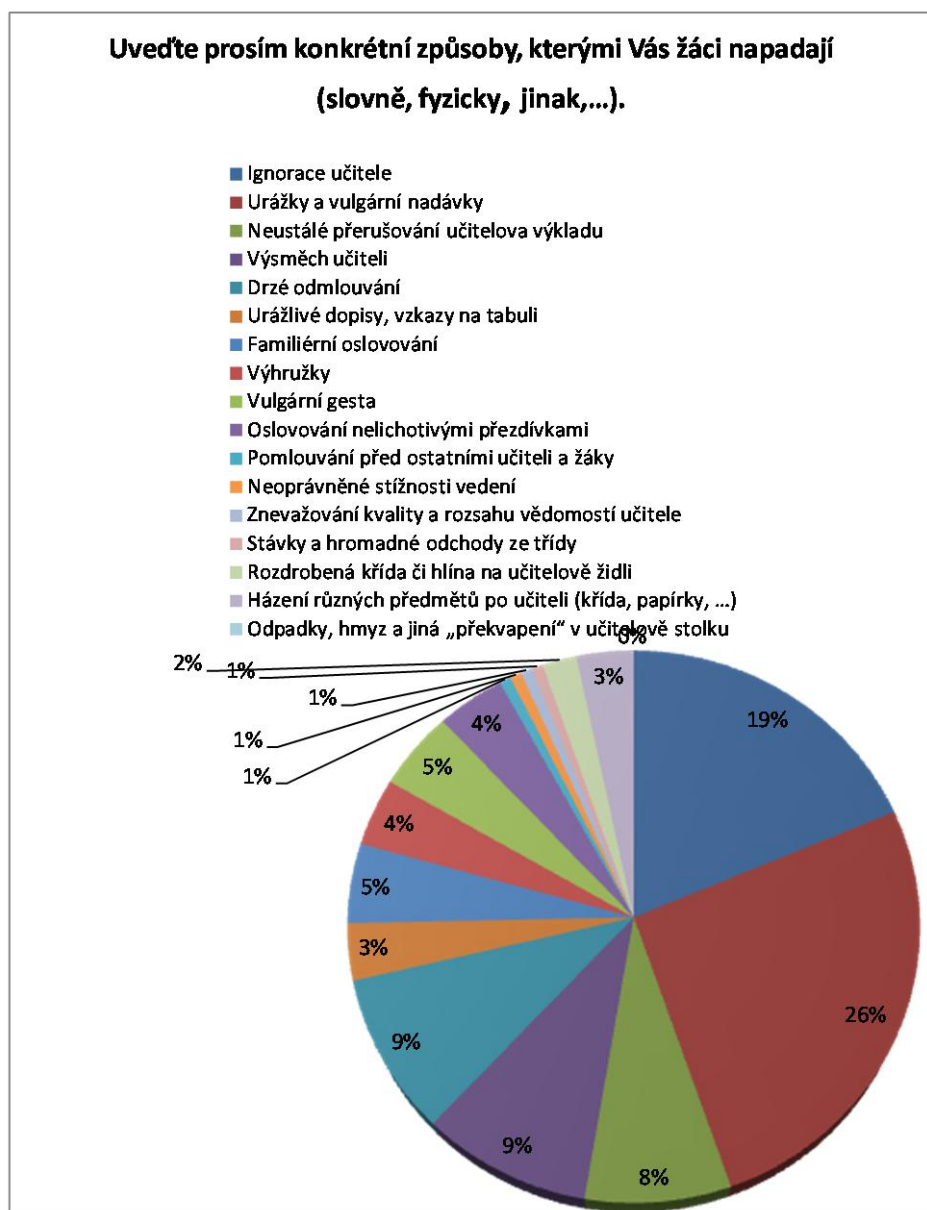
školy byla zvolena třicet pětkrát (19 %), z toho dvacet třikrát ženami a dvanáctkrát muži. Mimo vyučování mimo prostory školy byli agresivní žáci, našimi respondenty, zaznamenaní dvacet šestkrát (14 %), dvacetkrát ženami a šestkrát muži. Jiná možnost odpovědi byla zvolena dohromady čtyřikrát. Pedagogové se s agresí či násilím ze strany žáků/studentů setkaly i na školních výletech, ženy třikrát, muži dvakrát, dohromady tedy pětkrát (3 %). Další a poslední odpovědí, celkem čtyřikrát (2 %) zvolenou, je agrese na školních exkurzích. Ženy se s ní setkaly třikrát a muži jedenkrát.

Tabulka č. 7: Uved'te prosím konkrétní způsoby, kterými Vás žáci napadají (slovně, fyzicky, jinak,...).

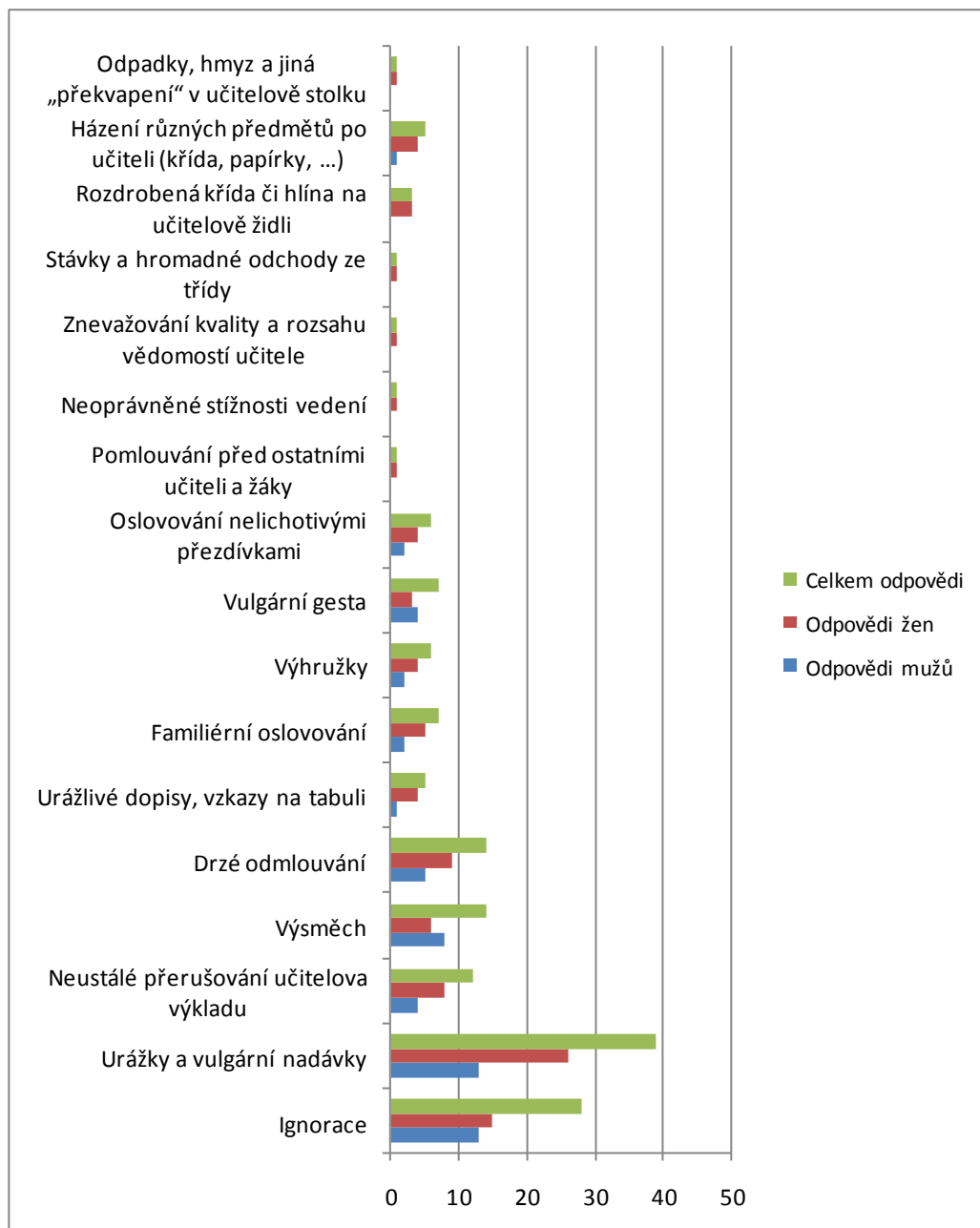
	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ignorece	15	13	28
Urážky a vulgární nadávky	26	13	39
Neustálé přerušování učitelova výkladu	8	4	12
Výsměch učiteli	6	8	14
Drzé odmlouvání	9	5	14
Urážlivé dopisy, vzkazy na tabuli	4	1	5
Familiérní oslovování	5	2	7
Výhružky	4	2	6
Vulgární gesta	3	4	7
Oslovování nelichotivými přezdívkami	4	2	6
Pomlouvání před ostatními učiteli a žáky	1	0	1
Neoprávněné stížnosti vedení	1	0	1
Znevažování kvality a rozsahu vědomostí učitele	1	0	1
Stávky a hromadné odchody ze třídy	1	0	1
Rozdrobená křída či hlína	3	0	3

na učitelově židli			
Házení různých předmětů po učiteli (křída, papírky, ...)	4	1	5
Odpadky, hmyz a jiná „překvapení“ v učitelově stolku	1	0	1

Graf č. 7a: Uved'te prosím konkrétní způsoby, kterými Vás žáci napadají (slovně, fyzicky, jinak,...).

Graf č. 7b: Uved'te prosím konkrétní způsoby, kterými Vás žáci napadají (slovně, fyzicky, jinak,...).

Shrnutí:

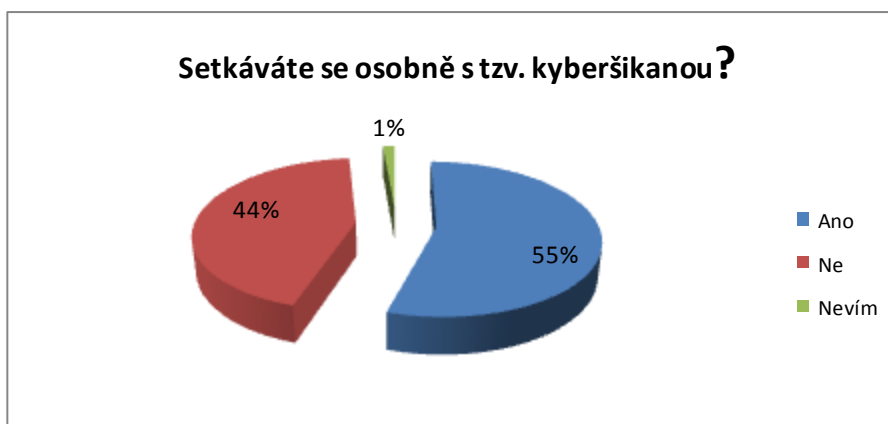
Z tabulky č. 7 a grafů č. 7a/b se dozvídáme, konkrétně jakými způsoby jsou nebo byli pedagogové vystavováni šikaně ze strany žáků/studentů. Tato položka byla v dotazníku otevřená, učitelé tedy bez výběru možností psali svoje zkušenosti se šikanou ze strany žáků. S ignorací ze strany žáků se setkala dvacet osm respondentů

(19 %), patnáct žen a třináct mužů. Urážky a vulgární nadávky zaznamenalo celkem třicet devět učitelů (26 %), dvacet šest žen a třináct mužů. Neustálé přerušování učitelova výkladu v hodinách bylo uvedeno dvanáctkrát (8 %), osmkrát ženami a čtyřikrát muži. Vysmívání se učiteli bylo napsáno čtrnáctkrát (9 %), ženami šestkrát a muži osmkrát. S drzým odmlouváním se setkala čtrnáct učitelů (9 %), z toho devět žen a pět mužů. Respondenti se také setkali s tím, že jim žáci zasílali urážlivé dopisy nebo jim zanechávali vulgární vzkazy na tabuli ve třídě. Stalo se tak celkem pětkrát (3 %), čtyřikrát ženám a jedenkrát muži. Nevhodné, familiérní a důvěrné oslovení bylo zaznamenáno sedmkrát (5 %), pětkrát ženami a dvakrát muži. Výhrůžky namířené proti učitelům se v naší tabulce objevují šestkrát (4 %), čtyřikrát od žen a dvakrát do mužů. Vulgární gesta jsou uvedena sedmkrát (5 %), třikrát ženou a čtyřikrát mužem. Nelichotivými přezdívkami jsou nebo bývali nazýváni dotázaní učitelé celkem šestkrát (4 %), čtyři ženy a dva muži. S pomlouváním žáků/studentů u ostatních pedagogů se setkala jedna žena (1 %). Pouze jedna žena se také setkala s tím, že její žáci zasílali opakovaně řediteli školy neoprávněně stížnosti na její osobu (1 %). S tím, že žáci/studenti znevažují rozsah a kvalitu vědomostí učitele se setkala opět pouze jedna respondentka (1 %). S žákovskou stávkou se setkala také jen jedna učitelka (1 %). Celkem tři ženy (2 %) se setkaly s tím, že jim jejich žáci/studenti dělají naschvály tím, že jim umažou jejich místo k sezení rozdrobenou křídou či hlínou z květináčů. Učitelé se také setkávají s tím, že jejich žáci/studenti po nich házejí různými předměty, uvedeny byly papírky, křída, zmačkané písemky, sešity a dokonce žákovské knížky. Tato forma byla uvedena pětkrát, čtyřikrát ženou a jedenkrát mužem. Na konci naší tabulky můžeme vidět, že jsou žáci/studenti schopni dávat své učitelce do stolku ve třídě hmyz i jiná „překvapení“, která již respondentkou nebyla konkrétně uvedena (1 %).

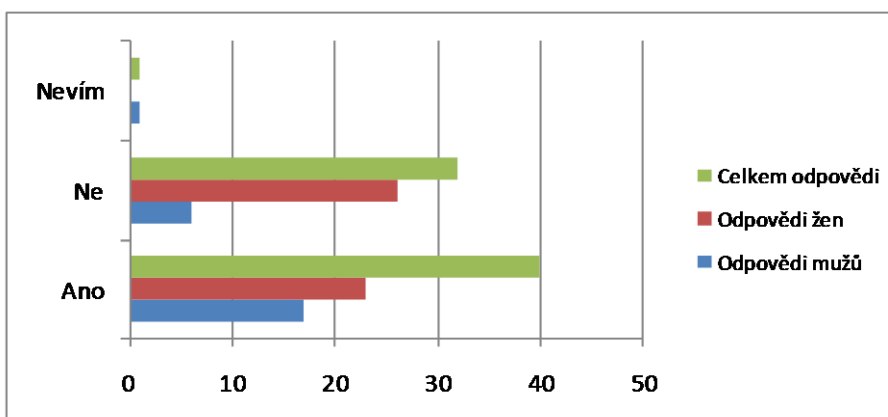
Tabulka č. 8: Setkáváte se osobně s tzv. kyberšikanou?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	23	17	40
Ne	26	6	32
Nevím	0	1	1

Graf č. 8a: Setkáváte se osobně s tzv. kyberšikanou?

Graf č. 8b: Setkáváte se osobně s tzv. kyberšikanou?

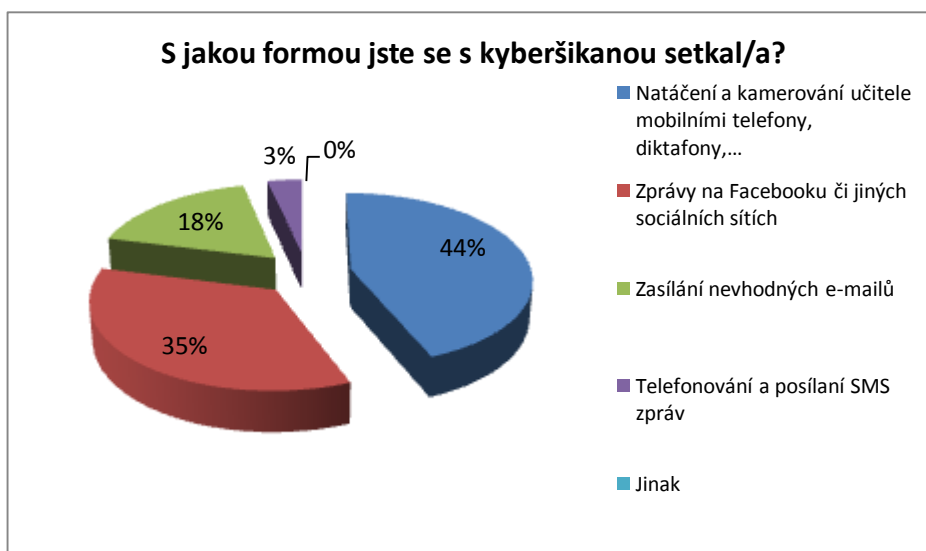

Tabulka č. 9: S jakou formou kyberšikany jste se setkal/a? (*)

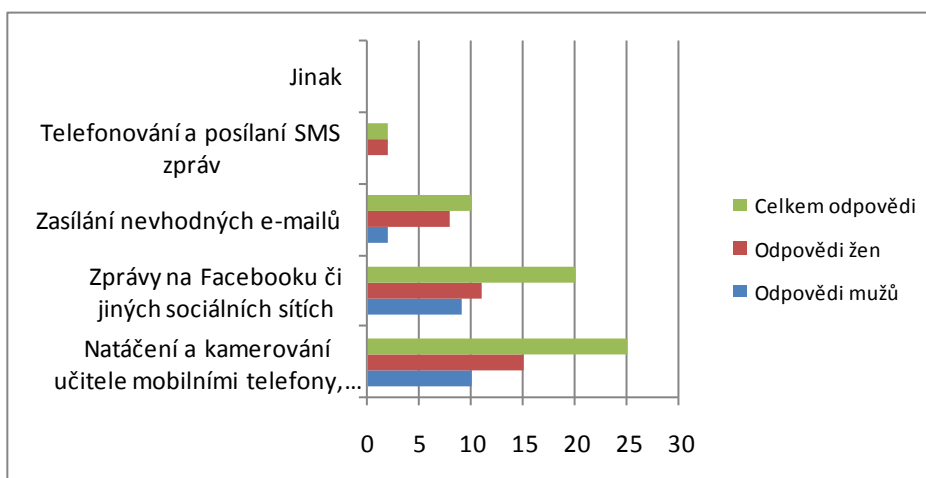
	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Natáčení a kamerování učitele mobilními telefony, diktafony,...	15	10	25
Zprávy na Facebooku či jiných sociálních sítích	11	9	20
Zasílání nevhodných e-mailů	8	2	10
Telefonování a posílání SMS zpráv	2	0	2
Jinak	0	0	0

Graf č. 9a: S jakou formou kyberšikany jste se setkal/a?

Graf č. 9b: S jakou formou kyberšikany jste se setkal/a?

Shrnutí:

Natáčení a kamerování učitele bylo zvoleno celkem dvacet pětkrát (44 %), ženami patnáctkrát a muži desetkrát. S kyberšikanou skrze sociální sítě se setkalo dvacet pedagogů (35 %), z toho jedenáct žen a devět mužů. Zasíláním nevhodných e – mailů žáky/studenty bylo obtěžováno deset (18 %) respondentů, osm žen a dva muži. S nepříjemnými telefonáty a SMS zprávami se setkávají jen dvě ženy (3 %). Jinou možnost odpovědi nezvolil žádný z dotazovaných.

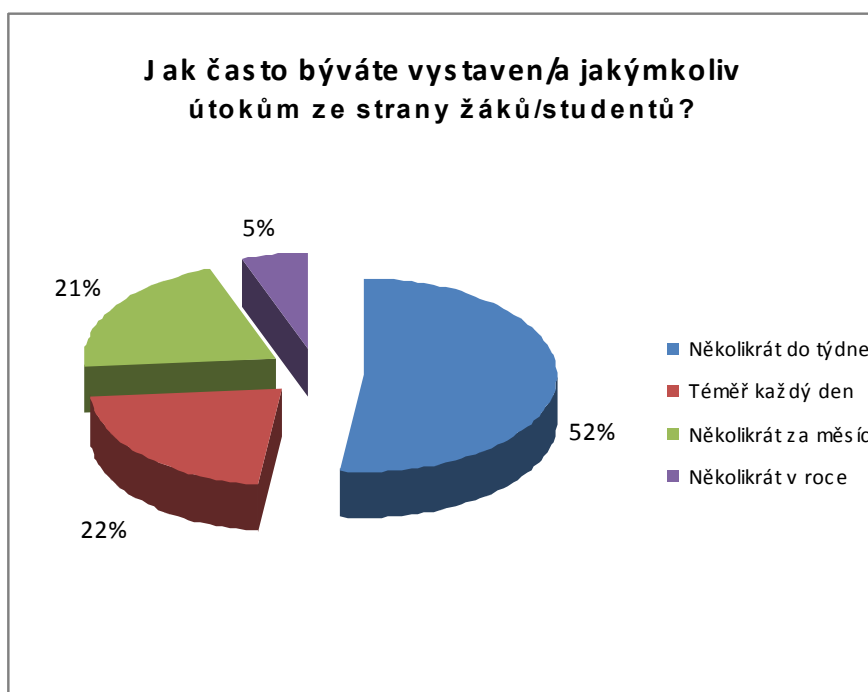
❖ Dílčí cíl 2:

Zjistit jak často jsou učitelé vystavováni útokům a kteří žáci dle pohlaví jsou většinou agresoři.

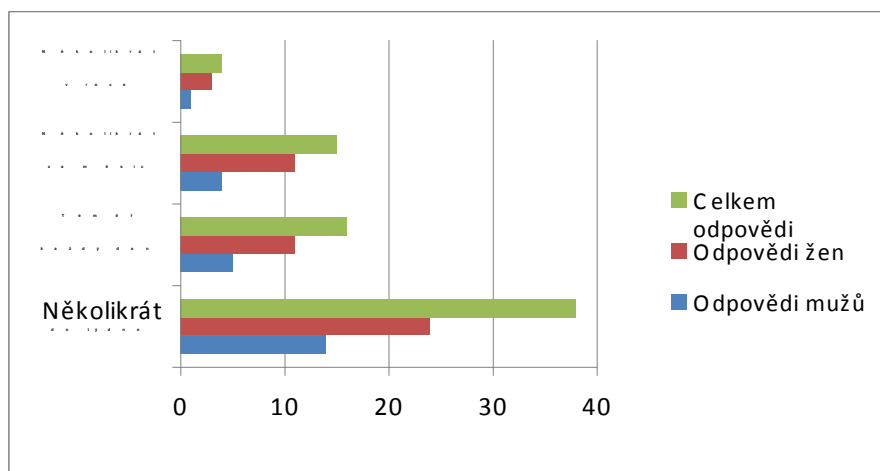
Tabulka č. 10: Jak často býváte vystaven/a jakýmkoliv útokům ze strany žáků/studentů?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Téměř každý den	11	5	16
Několikrát do týdne	24	14	38
Několikrát za měsíc	11	4	15
Několikrát v roce	3	1	4

Graf č. 10a: Jak často býváte vystaven/a jakýmkoliv útokům ze strany žáků/studentů?

Graf č. 10b: Jak často býváte vystaven/a jakýmkoliv útokům ze strany žáků/studentů?

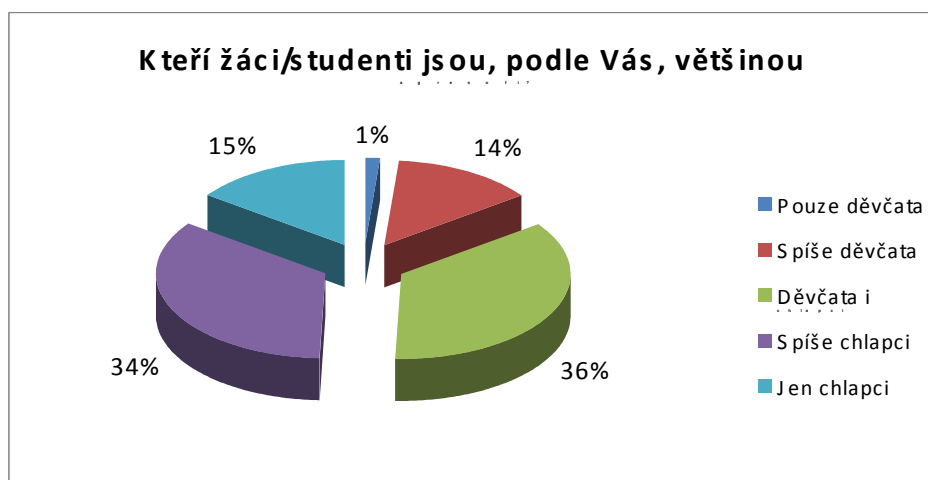
Shrnutí:

Tabulka č. 10 a grafy č. 10a/b nám ukazují, jak často bývají učitelé vystavováni agresivnímu jednání či chování žáků/studentů. Nejvíce odpovědí se sešlo u možnosti „několikrát do týdne“, a to celkem třicet osm (52 %), dvacet čtyři od žen a čtrnáct od mužů. Téměř každý den se s šikanou setkává šestnáct respondentů (22 %), z toho jedenáct žen a pět mužů. Několikrát za měsíce má s agresí ze strany žáků/studentů problém patnáct osob (21 %), a to jedenáct žen a čtyři muži. A nakonec ti, kteří se s tímto nešvarem setkávají jen několikrát v roce, jsou celkem 4 (5 %), tedy tři ženy a jeden muž.

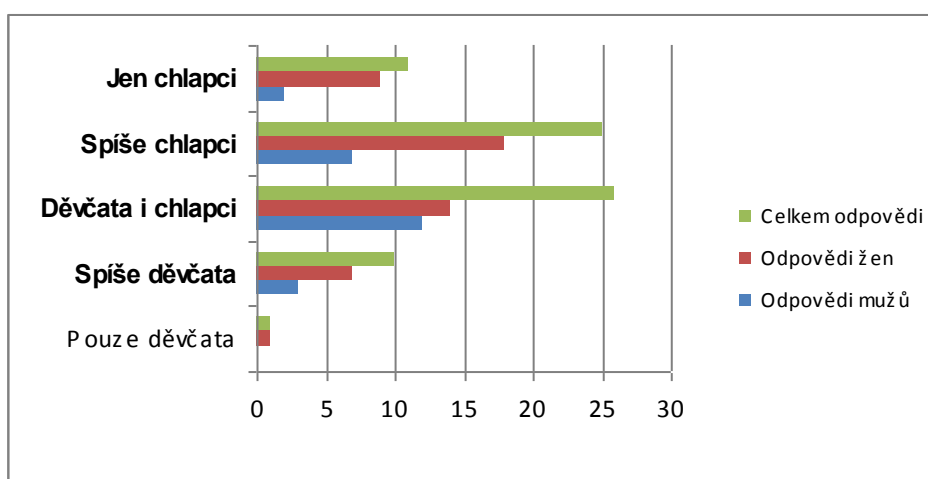
Tabulka č. 11: Kterí žáci/studenti jsou, podle Vás, většinou agresivní?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Pouze děvčata	1	0	1
Spíše děvčata	7	3	10
Děvčata i chlapci	14	12	26
Spíše chlapci	18	7	25
Jen chlapci	9	2	11

Graf č. 11a: Kteří žáci/studenti jsou, podle Vás, většinou agresoři?

Graf č. 11b: Kteří žáci/studenti jsou, podle Vás, většinou agresoři?

Shrnutí:

To, kteří žáci jsou podle učitelů spíše agresoři, se dozvíme z tabulky č. 11 a z grafů č. 11a/b. Pouze děvčata za agresory považuje jen jedna žena (1 %). Spíše děvčata má za strůjce šikany deset respondentů (14 %). To, že šikanují stejně chlapci, jako i děvčata si myslí nejvíce dotazovaných, a to dvacet šest (36 %), z toho čtrnáct žen a dvanáct mužů. Že spíše šikanují chlapci je názor dvaceti pěti osob (34 %), tedy osmnácti žen a sedmi mužů. Jen chlapce má za agresory jedenáct osob (14 %), z toho devět žen a dva muži.

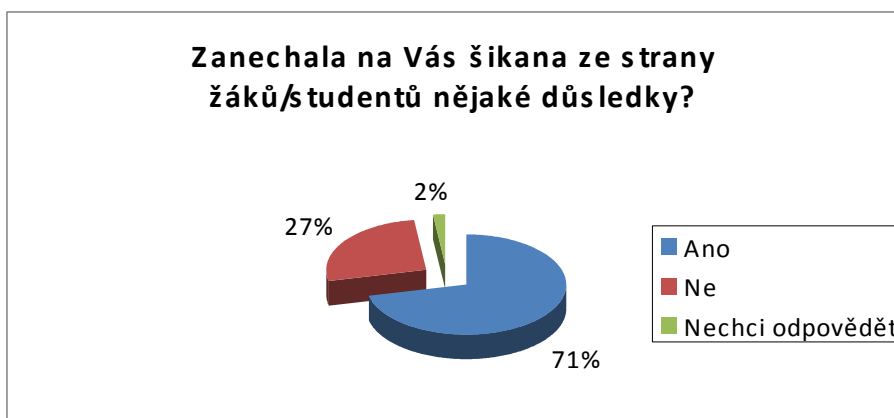
❖ Dílčí cíl 3:

Zjistit zda zanechala šikana na učitelích nějaké důsledky, popřípadě jaké.

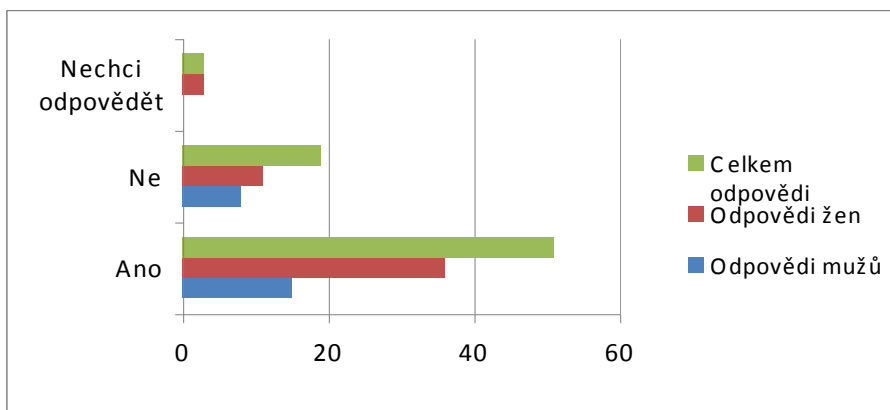
Tabulka č. 12: Zanechala na Vás šikana ze strany žáků/studentů nějaké důsledky?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	36	15	51
Ne	11	8	19
Nechci odpovědět	3	0	3

Graf č. 12a: Zanechala na Vás šikana ze strany žáků/studentů nějaké důsledky?

Graf č. 12b: Zanechala na Vás šikana ze strany žáků/studentů nějaké důsledky?

Shrnutí:

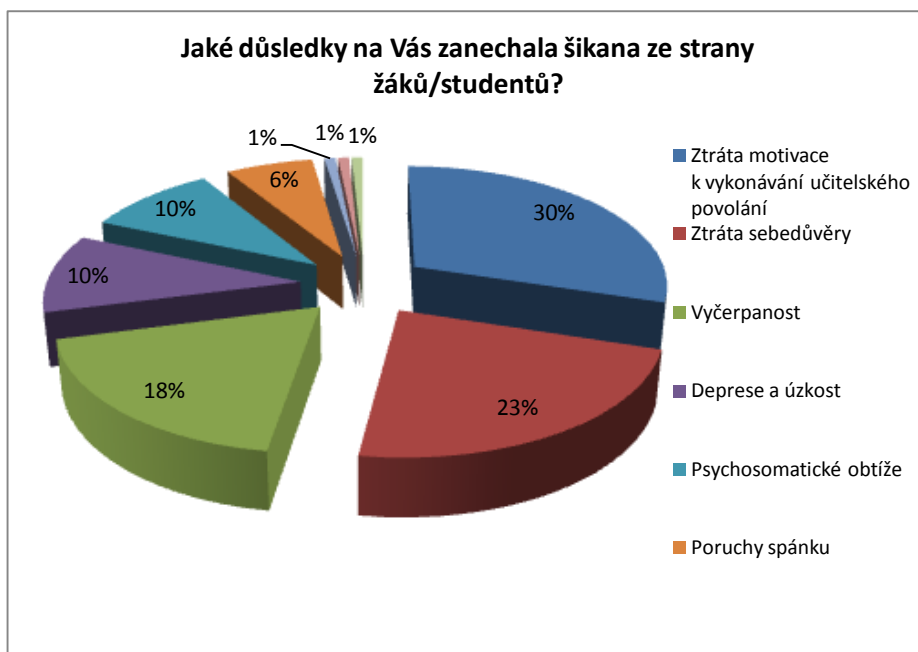
Z celkového počtu sedmdesáti tří osob, které se s šikanou ze strany žáků/studentů setkali, zanechala v jedenapadesáti respondentech (71 %) nějaké důsledky, a to konkrétně u třiceti šesti žen a patnácti mužů. Naopak žádný vliv na svou osobu nepocítuje zbylých devatenáct respondentů (27 %), jedenáct žen a osm mužů. Tři ženy (2%) ovšem nechtěly na tuto otázku odpovědět.

Tabulka č. 13 Jaké důsledky na Vás zanechala šikana ze strany žáků/studentů?

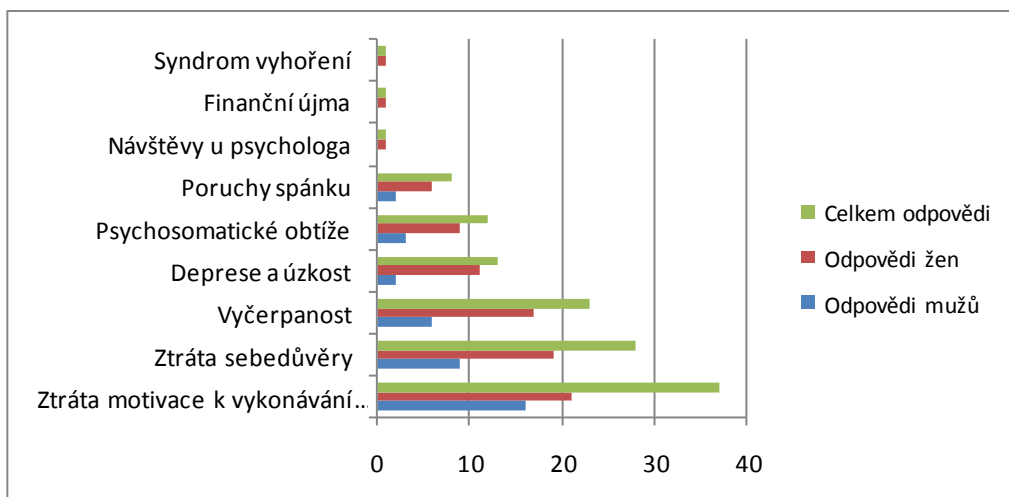
(*)

		Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ztráta motivace k vykonávání učitelského povolání		21	16	37
Ztráta sebedůvěry		19	9	28
Vyčerpanost		17	6	23
Deprese a úzkost		11	2	13
Psychosomatické obtíže		9	3	12
Poruchy spánku		6	2	8
Návštěvy u psychologa		1	0	1
Jiné	Finanční újma	1	0	1
	Syndrom vyhoření	1	0	1

Graf č. 13a: Jaké důsledky na Vás zanechala šikana ze strany žáků/studentů?

Graf č. 13b: Jaké důsledky na Vás zanechala šikana ze strany žáků/studentů?

Shrnutí:

Tabulka č. 13 a grafy č. 13a/b ukazují, s jakými důsledky šikany se respondenti setkávají. Opět mohli dotazovaní jedinci zvolit více možností odpovědí. Nejvíce pedagogové odpovídali tak, že důsledkem šikany ze strany žáků/studentů je ztráta motivace k vykonávání učitelského povolání, celkem třicet sedmkrát (30 %), dvacet

jedna žen a šestnáct mužů. Ztrátou sebedůvěry trpí dvacet osm osob (23 %), devatenáct žen a devět mužů. Vyčerpanost se objevuje u dvaceti tři učitelů (19 %), sedmnácti žen a šest mužů. S depresemi a úzkostnými stavy se potýká třináct osob (11 %), jedenáct žen a dva muži. Psychosomatické obtíže pak trápí dvanáct dotazovaných (10 %), devět žen a tři muže. Dalším důsledkem je také porucha spánku, objevující se u osmi osob (7 %), šesti žen a dvou mužů. Návštěvy u psychologa dále absolvuje jedna dotazovaná žena (1 %). Blíže nespecifikovaná finanční újma byla uvedena jednou ženou (1 %) a se syndromem vyhoření se setkala taktéž jedna žena (1 %).

❖ Dílčí cíl 4:

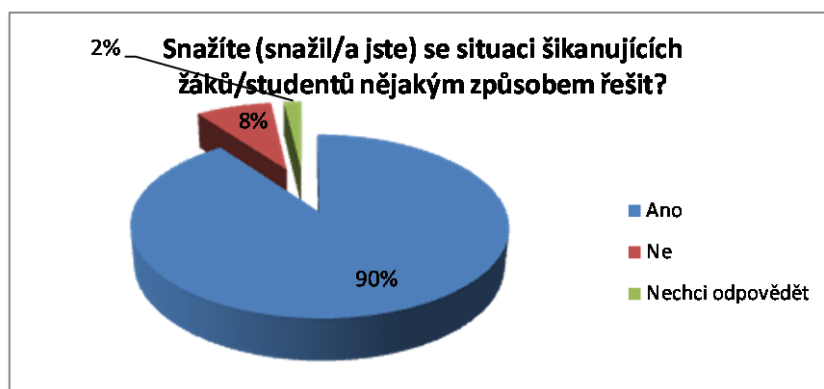
Zjistit zda se učitelé šikanovaní učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit.

Tabulka č. 14: Snažíte (snažil/a jste) se situaci šikanujících žáků/studentů nějakým způsobem řešit?

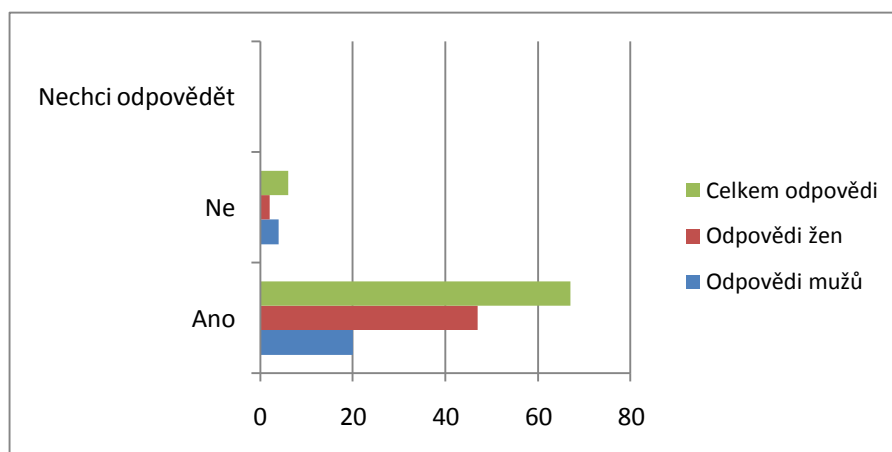
	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	47	20	67
Ne	2	4	6
Nechci odpovědět	0	0	0

Graf č. 14a: Snažíte (snažil/a jste) se situaci šikanujících žáků/studentů nějakým způsobem řešit?

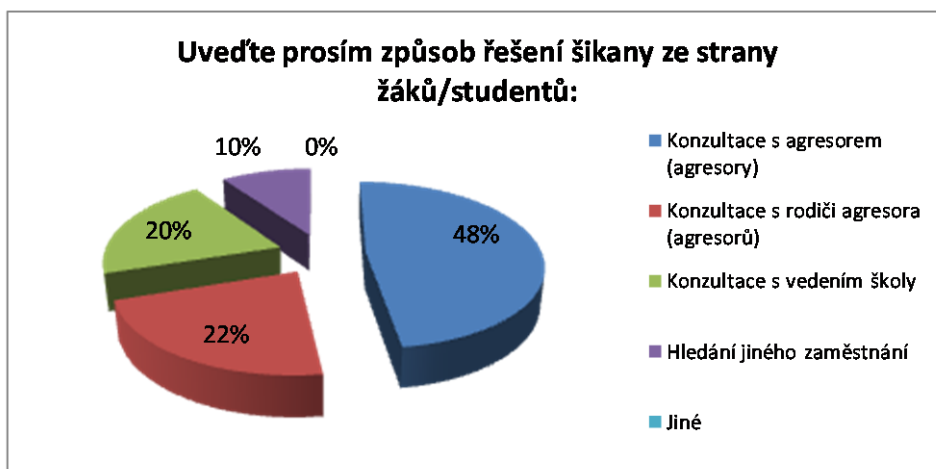
Graf č. 14b: Snažíte (snažil/a jste) se situaci šikanujících žáků/studentů nějakým způsobem řešit?

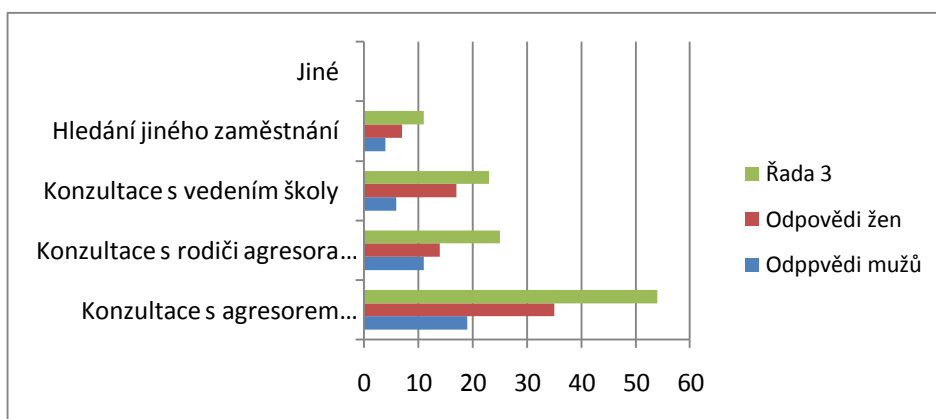
Tabulka č. 15: Uveďte prosím způsob řešení šikany ze strany žáků/studentů: (*)

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Konzultace s agresorem (agresory)	35	19	54
Konzultace s rodiči agresora (agresorů)	14	11	25
Konzultace s vedením školy	17	6	23
Hledání jiného zaměstnání	7	4	11
Jiné	0	0	0

Graf č.15a: Uved'te prosím způsob řešení šikany ze strany žáků/studentů:

Graf č.15b: Uved'te prosím způsob řešení šikany ze strany žáků/studentů:

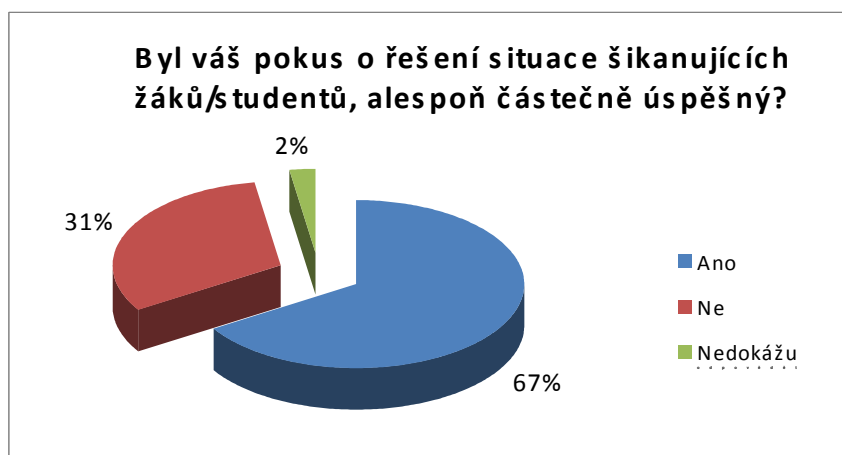
Shrnutí:

Podle tabulky č. 15 a grafů č. 15a/b je nejčastější řešením agresivity žáků přímá konzultace s nimi samotnými. Tato strategie byla zvolena padesát čtyřikrát (48 %), třicet pětkrát ženami a devatenáctkrát muži. S rodiči agresora se snaží konzultovat dvacet pět osob (22 %), z toho čtrnáct žen a jedenáct mužů. S vedením školy pak konzultuje dvacet tři pedagogů (20 %), sedmnáct žen a šest mužů. Pro hledání jiného zaměstnání se rozhodlo celkem jedenáct osob (10 %), sedm žen a čtyři muži. Žádné jiné řešení uvedeno nebylo.

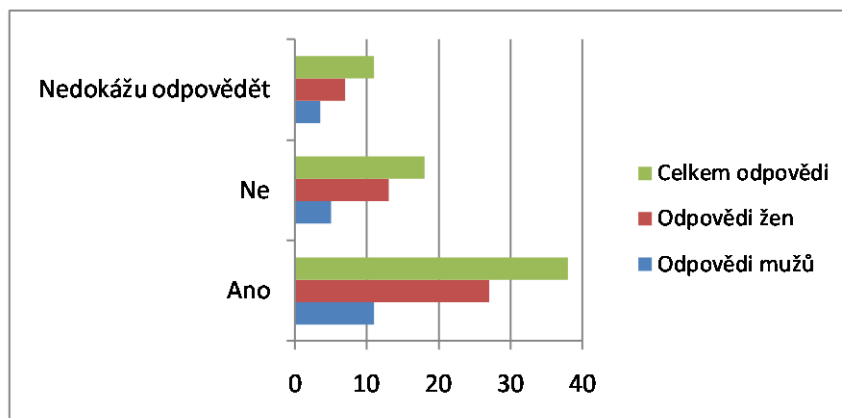
Tabulka č. 16: Byl váš pokus o řešení situace šikanujících žáků/studentů, alespoň částečně úspěšný?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	27	11	38
Ne	13	5	18
Nedokážu odpovědět	7	4	11

Graf č. 16a: Byl váš pokus o řešení situace šikanujících žáků/studentů, alespoň částečně úspěšný?

Graf č. 16b: Byl váš pokus o řešení situace šikanujících žáků/studentů, alespoň částečně úspěšný?

Shrnutí:

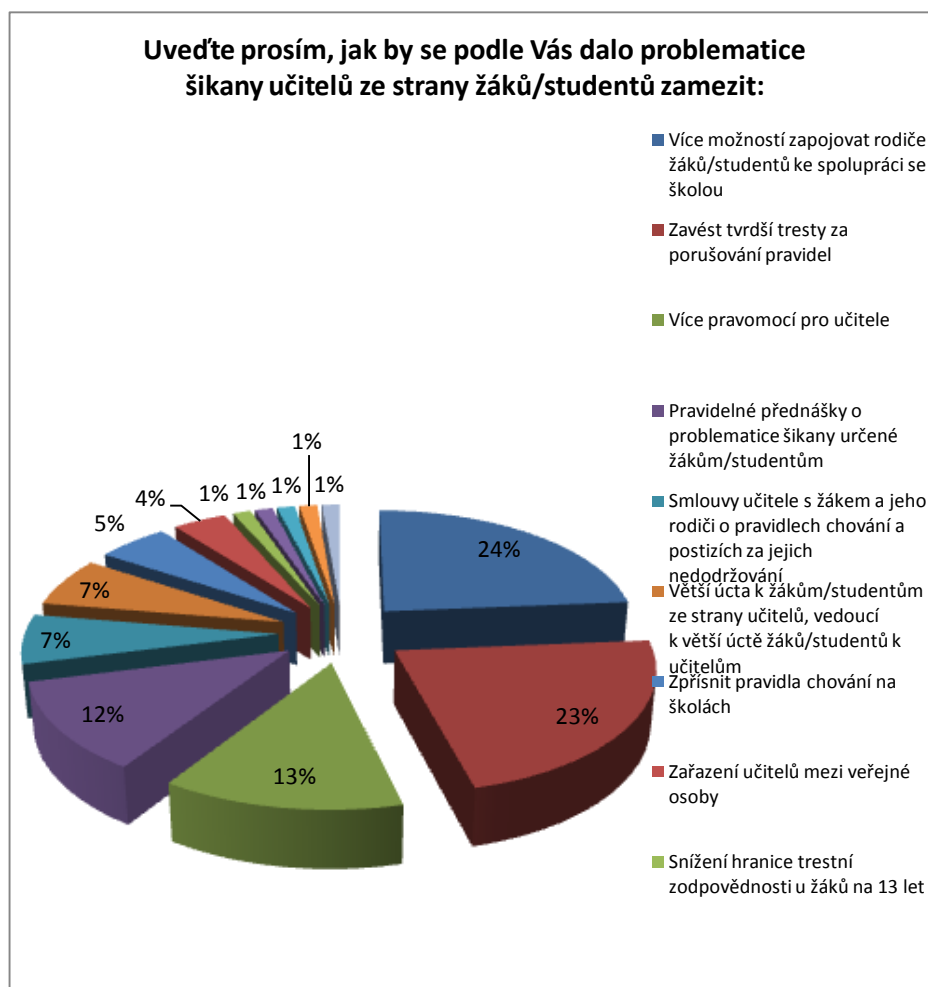
Tabulka č. 16 a grafy č. 16a/b nám ukazuje, jak úspěšná byla výše jmenovaná řešení problematiky agresivity žáků/studentů pro naše respondenty. Z celkového počtu šedesáti sedmi osob, kteří se snaží situaci šikanujících žáků nějakým způsobem řešit, se setkala třiceti osmi respondentů (66 %) s, alespoň, částečným úspěchem, mezi nimiž bylo dvacet sedm žen a jedenáct mužů. Naopak pro osmnáct (31 %) z nich nebyly jejich pokusy o řešení úspěšné, bylo to třináct žen a pět mužů. Objevilo se tu i jedenáct osob, které nedokážou na tuto otázku odpovědět.

Tabulka č. 17: Uveďte prosím, jak by se podle Vás dalo problematice šikany učitelů ze strany žáků/studentů zamezit:

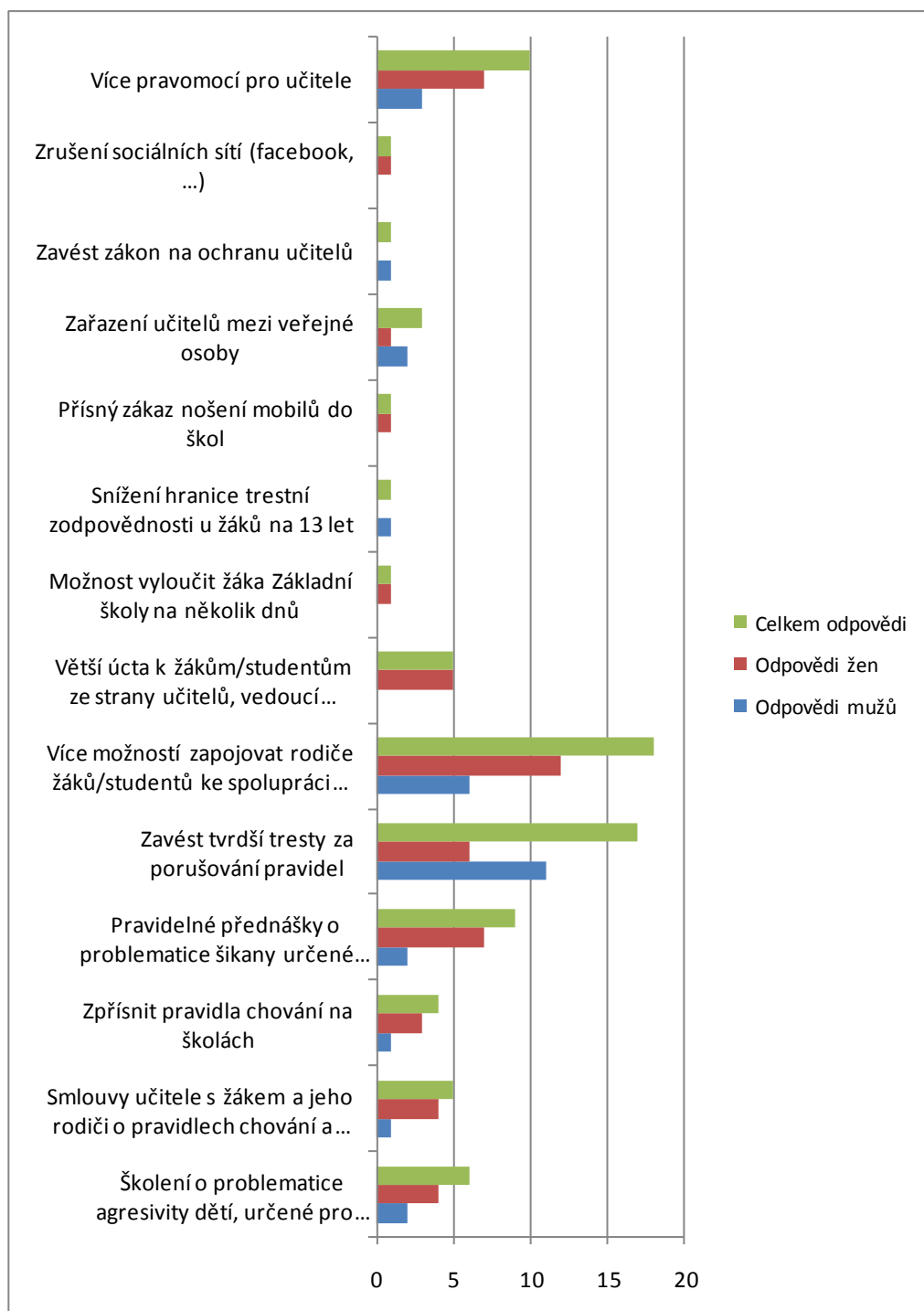
	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Školení o problematice agresivity dětí, určené pro rodiče	4	2	6
Smlouvy učitele s žákem a jeho rodiči o pravidlech chování a postizích za jejich nedodržování	4	1	5
Zpřísnit pravidla chování na školách	3	1	4
Pravidelné přednášky o problematice šikany určené žákům/studentům	7	2	9
Zavést tvrdší tresty za porušování pravidel	6	11	17
Více možností zapojovat rodiče žáků/studentů ke spolupráci se školou	12	6	18
Větší úcta k žákům/studentům ze strany učitelů, vedoucí k větší úctě žáků/studentů k učitelům	5	0	5
Možnost vyloučit žáka Základní školy na několik dnů	1	0	1

Snížení hranice trestní zodpovědnosti u žáků na 13 let	0	1	1
Přísný zákaz nošení mobilů do škol	1	0	1
Zařazení učitelů mezi veřejné osoby	1	2	3
Zavést zákon na ochranu učitelů	0	1	1
Zrušení sociálních sítí (facebook, ...)	1	0	1
Více pravomocí pro učitele	7	3	10

Graf č.17a: Uveďte prosím, jak by se podle Vás dalo problematice šikany učitelů ze strany žáků/studentů zamezit:

Graf č.17b: Uved'te prosím, jak by se podle Vás dalo problematice šikany učitelů ze strany žáků/studentů zamezit:

Shrnutí:

Účelem takto položené otázky bylo zjistit, zda učitelé, ať už se zkušenostmi s šikanou ze strany žáků/studentů, či nikoli, mají nějaký nápad, jak proti této problematice bojovat. Ale nejspíše proto, že byla položka v dotazníku otevřená, vyplnilo ji jen málo ze zúčastněných respondentů. I tak se podařilo shromáždit vcelku pestrou tabulku možností, jak zamezit šikaně. Nejčastěji se zde objevoval návrh, že by bylo dobré, kdyby škola více spolupracovala s rodiči, jak problémových, tak i ostatních dětí. Byly by vhodné různé programy, kterých by se účastnily rodiče i se svými dětmi, s tematikou šikany a její nebezpečnosti. Takto podobně odpovědělo osmnáct učitelů (24 %), dvanáct žen a šest mužů. Zavedení tvrdších trestů na všech školách byla odpověď od sedmnácti osob (23 %), jedenácti mužů a šesti žen. Dalších deset respondentů (13 %), sedm žen a tři muži, vidí možnost obrany v tom, že by učitel měl více pravomocí, více možností jak žáka potrestat. Dalších devět učitelů (12 %), sedm žen a dva muži, je pro, aby byli všichni žáci, zvláště potom ti problémoví, pravidelně účastni přednášek a workshopů zabývajících se problematikou šikany. Pět (7 %) dalších dotazovaných (čtyři ženy a jeden muž) si myslí, že by problematiku šikanujících dětí mohly pomoci vyřešit tzv. „smlouvy učitele s rodiči“ a jejich dětmi, na základě kterých by byly ustanoveny pravidla chování a konkrétní tresty za nedodržování těchto pravidel. Stejný počet respondentů, pět žen (7 %), se domnívá, že za problematikou agresivních žáků stojí ta skutečnost, že učitelé projevují směrem k žákům/studentům málo úcty, což spěje k tomu, že žáci/studenti opětvují toto chování a tyto postoje zpět směrem k učitelům. Je podle nich tedy nutné, aby mnozí učitelé změnili svoje postoje a vystupování vůči žákům. Čtyři pedagogové (5 %), z toho tři ženy a jeden muž, se domnívají, že jedinou možností je zpřísnit pravidla chování na školách, tedy přísněji nastavit školní řád a opravdu dbát na jeho striktní dodržování. Pouze tři učitelé (4 %), jedna žena a dva muži mají ten názor, že by pedagogové měli být zařazeni mezi veřejné osoby, tedy aby jim byl přidělen statut veřejného činitele. S tím souvisí i další návrh jedné respondentky (1 %), a to zavedení zákona o ochraně učitelů v ČR. Objevil se zde i návrh od jedné (1 %) pedagožky, aby byly zrušeny všechny sociální sítě, jako je například Facebook. Další učitelka (1 %) tvrdí, že je zapotřebí, aby bylo dětem zakázáno nosit do školy mobily, a to zejména kvůli kyberšikaně. Dalším návrhem je snížení trestní zodpovědnost dětí na základní škole na třináct let, jak

uvedl jeden muž (1 %). A posledním návrhem jednoho dotazovaného muže (1 %) je zavedení možnosti, vyloučit žáka ze základní školy na několik dní.

❖ Dílčí cíl 5:

Zjistit na jakých typech škol, jakými způsoby se vyskytuje šikana ze strany spolupracovníků, tedy mobbing

Tabulka č. 18: Setkal/a jste se někdy osobně, za dobu své pedagogické praxe, ve Vašem zaměstnání s projevy mobbingu?

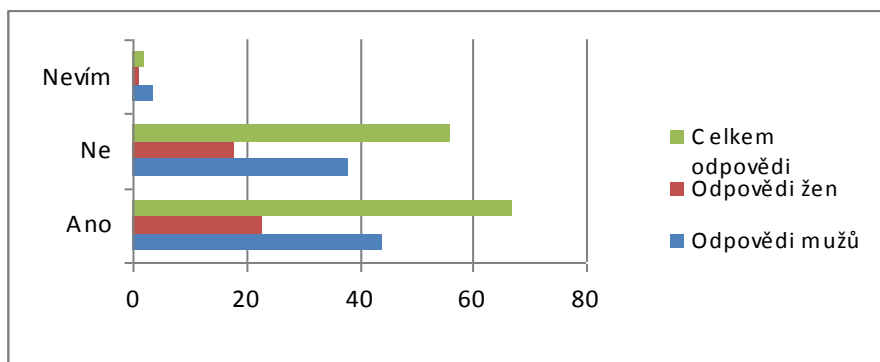
	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	44	23	67
Ne	38	18	56
Nevím	1	1	2

Graf č. 18 a: Setkal/a jste se někdy osobně, za dobu své pedagogické praxe, ve Vašem zaměstnání s projevy mobbingu?

Graf č. 18 b: Setkal/a jste se někdy osobně, za dobu své pedagogické praxe, ve Vašem zaměstnání s projevy mobbingu?

Shrnutí:

Z tabulky č. 18 a grafů č. 18a/b jasně vyplívá, že s mobbingem se na dobu své pedagogické praxe setkalo, z celkového počtu sto dvacet pět dotazovaných, šedesát sedm učitelů (54 %). Z toho kladně odpovědělo čtyřicet čtyři ženy a dvacet tři muži. Naopak se s mobbingem nikdy nesetkalo padesát šest dotazovaných (45 %), třicet osm žen a osmnáct mužů. Dvě osoby (1 %), žena a muž, neví, zda se s mobbingem setkali.

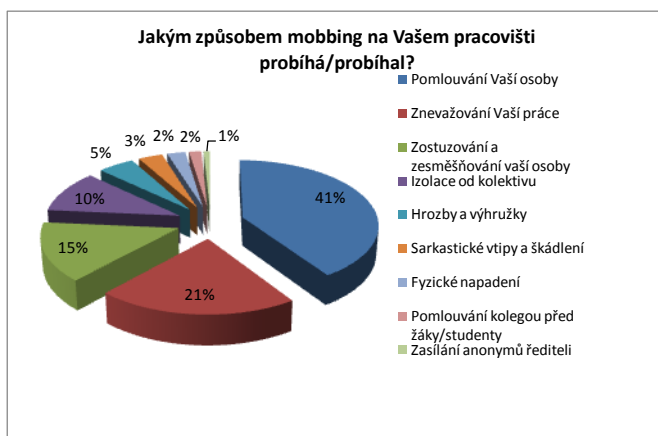
Tabulka č. 19: Jakým způsobem mobbing na Vašem pracovišti probíhá/probíhal?

(*)

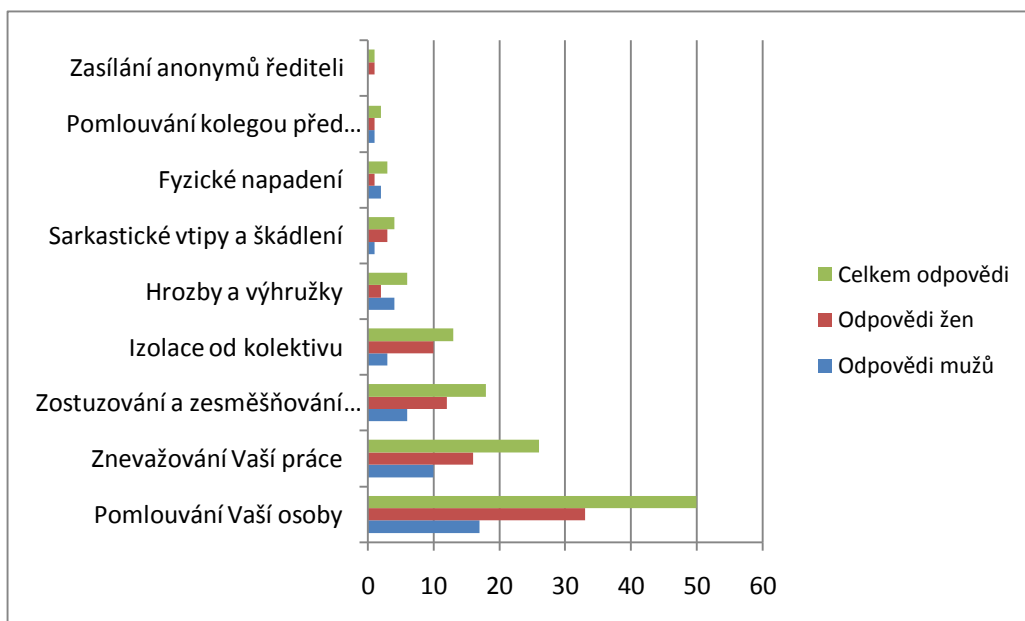
	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Pomlouvání Vaší osoby	33	17	50
Znevažování Vaší práce	16	10	26
Zostuzování a zesměšňování vaší osoby	12	6	18
Izolace od kolektivu	10	3	13
Hrozby a výhrůžky	2	4	6
Sarkastické vtipy a škádlení	3	1	4
Fyzické napadení	1	2	3

Jinak	Pomlouvání kolegou před žáky/studenty	1	1	2
	Zasílání anonymů řediteli	1	0	1

Graf č. 19a: Jakým způsobem mobbing na Vašem pracovišti probíhá/probíhal?

Graf č. 19b: Jakým způsobem mobbing na Vašem pracovišti probíhá/probíhal?

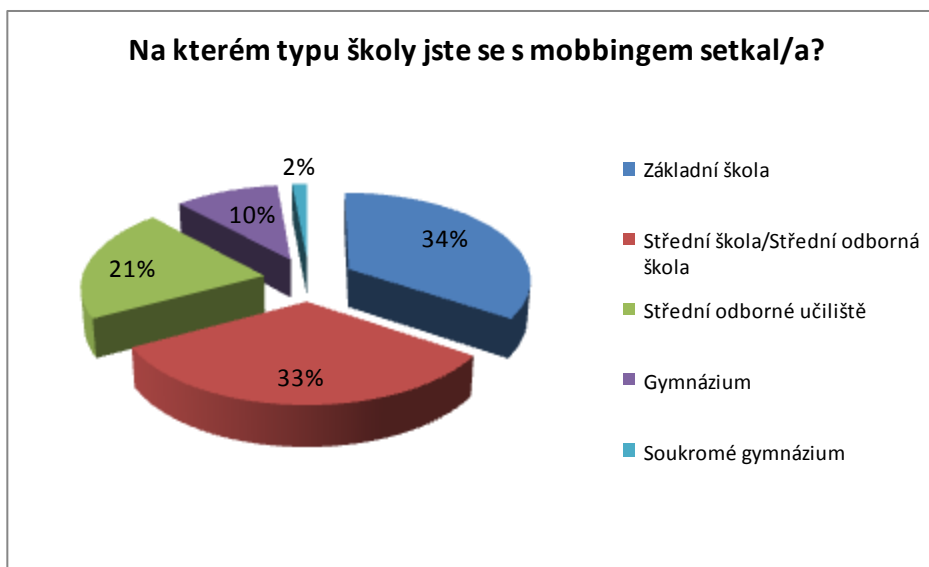
Shrnutí:

Z tabulky č. 19 a grafů č. 19a/b je jasně vidět, jakým způsobem mobbingu byli naši respondenti nejčastěji vystavováni. Opět zde byla volba více odpovědí. Nejčastěji volenou položkou bylo pomlouvání pracovníka. Z celkem padesáti odpovědí (41 %) bylo třicet tři ženských a sedmnáct mužských. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že se mobber snažil znevažovat pracovní výkony respondenta. Byla udána dvacet šestkrát (21 %), z toho šestnáctkrát ženou a desetkrát mužem. Se zostuzováním a zesměšňováním se na pracovišti setkala dohromady osmnáct dotazovaných (15 %), dvanáct žen a šest mužů. S izolováním od ostatního pracovního kolektivu má zkušenost třináct osob (10 %), deset žen a tři muži. Šest (5 %) osob, dvě ženy a čtyři muži, bylo na jejich pracovišti svými spolupracovníky zastrašováno a bylo jim vyhrožováno. Oběťmi sarkastických, nepřiměřených vtipů a škádlení se staly celkem čtyři osoby (3 %), z toho tři ženy a jeden muž. S fyzickým napadením se mezi našimi respondenty setkali „pouze“ tři osoby (2 %), jedna žena a dva muži. Jinou možnost odpovědi zvolili celkem tři dotazovaní jedinci. Dva (2 %) z nich, muž a žena, se shodly na to, že jsou pomlouváni svými kolegy před svými i ostatními žáky/studenty na jejich škole. Poslední odpověď je taková, že jedna žena (1 %) se setkává s tím, že jsou na její osobu zasílány opakovaně anonymní urážlivé dopisy řediteli školy.

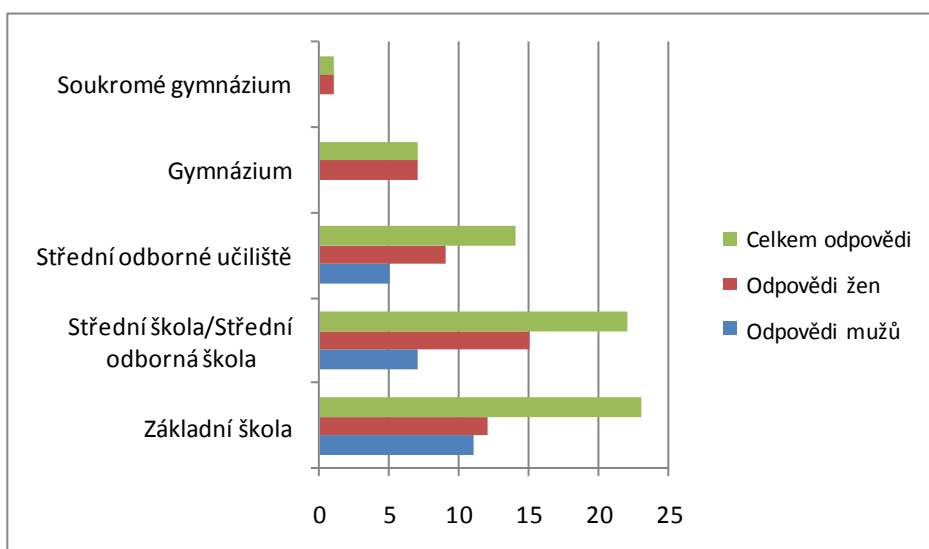
Tabulka č. 20: Na kterém typu školy jste se s mobbingem setkal/a?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Základní škola	12	11	23
Střední škola/Střední odborná škola	15	7	22
Střední odborné učiliště	9	5	14
Gymnázium	7	0	7
Jiný	1	0	1
Soukromé gymnázium			

Graf č. 20a: Na kterém typu školy jste se s mobbingem setkal/a?

Graf č. 20b: Na kterém typu školy jste se s mobbingem setkal/a?

Shrnutí:

Tabulka č. 20 a grafy č. 20a/b nám sdělují, na kterém typu školy se za svého působení, učitelé setkali s mobbingem. Nejčastěji se naši respondenti s mobbingem setkávají na Základních školách, celkem dvacet tři osob (34 %), dvanáct žen a jedenáct mužů. Na středních, či středních odborných školách se mobbing objevil u dvaceti dvou osob (33 %), patnácti žen a sedmi mužů. Čtrnáct (21 %) osob, devět žen a pět mužů, se s problematikou mobbingu potýká na středních odborných

učilištích. U učitelů na gymnáziích se tento jev vyskytuje u sedmi (10 %) osob, a to pouze u žen. Objevila se zde i jiná možnost odpovědi. Jedna žena (2 %) se s mobbingem setkala na soukromém gymnáziu.

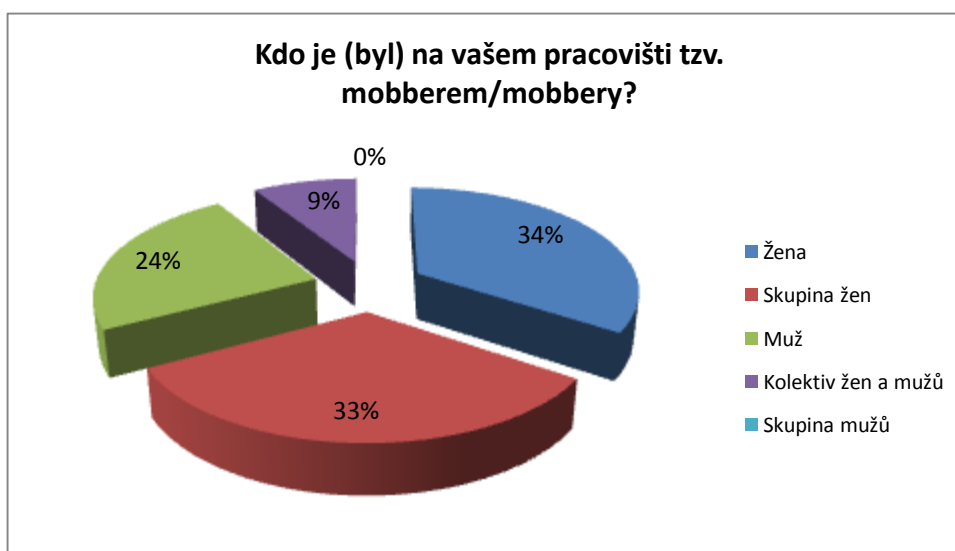
❖ Dílčí cíl 6:

Zjistit kdo jsou většinou agresoři, tedy mobberři a jaké bývají jejich důvody k napadání oběti.

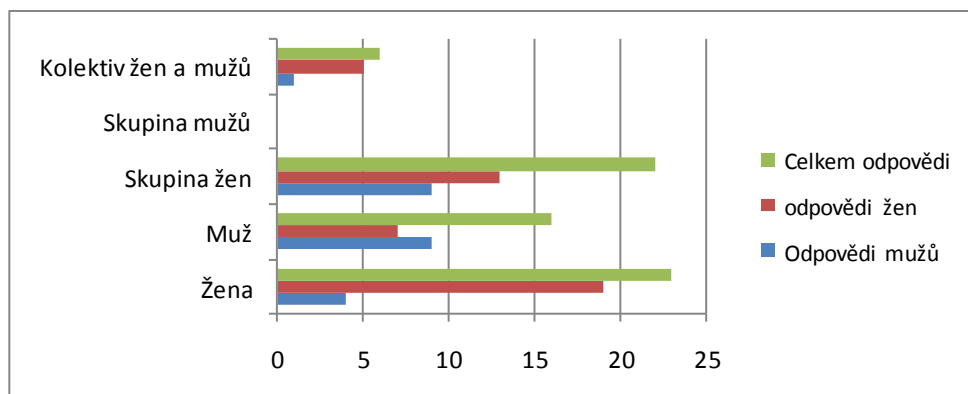
Tabulka č. 21: Kdo je (byl) na vašem pracovišti tzv. mobberem/mobbery?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Žena	19	4	23
Muž	7	9	16
Skupina žen	13	9	22
Skupina mužů	0	0	0
Kolektiv žen a mužů	5	1	6

Graf č. 21a: Kdo je (byl) na vašem pracovišti tzv. mobberem/mobbery?

Graf č. 21b: Kdo je (byl) na vašem pracovišti tzv. mobberem/mobbery?

Shrnutí:

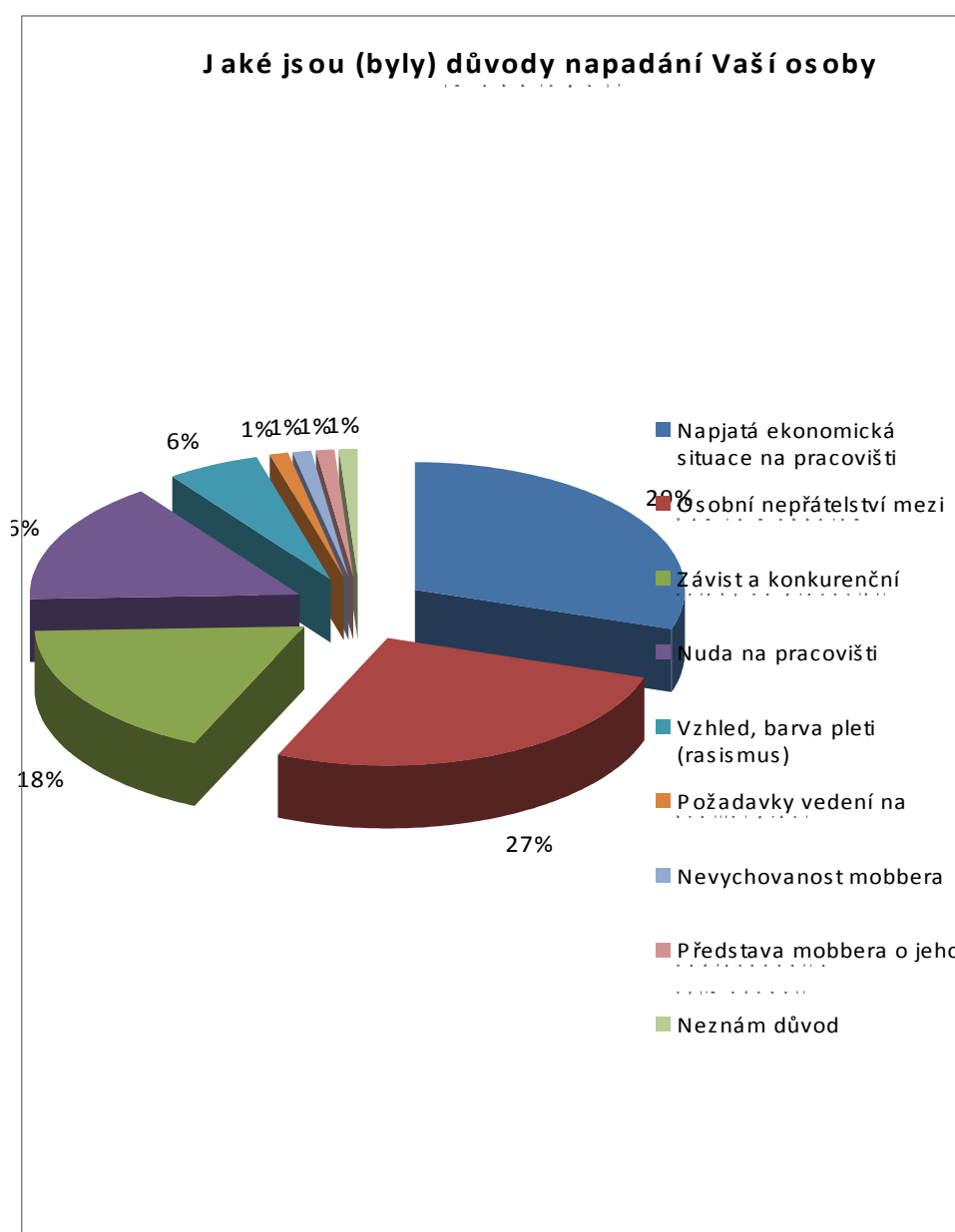
Z tabulky č. 21 a grafů č. 21a/b zjistíme, kdo jsou na jejich pracovištích těmi agresory, tedy mobbery. Odpověď, že agresorem je žena, byla zvolena nejvícekrát, a to dvacet třikrát (34 %). Většinou tak odpovídaly ženy, celkem devatenáctkrát, muži potom pouze čtyřikrát. Druhou nejfrekventovanější odpovědí bylo, že mobbery jsou skupiny žen. Tato možnost byla udána dvacet dvakrát (33 %), třináctkrát ženami a devětkrát muži. To, že agresorem je muž, tvrdí šestnáct dotazovaných (24 %), z toho sedm žen a devět mužů. Kolektiv žen a mužů, jako odpověď zvolilo šest (9 %) respondentů, pět žen a jeden muž. To, že mobberem je skupina mužů se v dotaznících neobjevilo ani jednou.

Tabulka č. 22: Jaké byly důvody napadání Vaší osoby (mobbingu)? (*)

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Napjatá ekonomická situace na pracovišti	16	11	27
Osobní nepřátelství mezi Vámi a mobberem	16	8	24
Závist a konkurenční vztahy na pracovišti	11	5	16
Nuda na pracovišti	10	4	14
Vzhled, barva pleti (rasismus)	4	1	5

Jiné	Požadavky vedení na kvalitní práci	1	0	1
	Nevychovanost mobbera	1	0	1
	Představa mobbera o jeho nadřazenosti a vyjimečnosti	1	0	1
	Neznám důvod	0	1	1

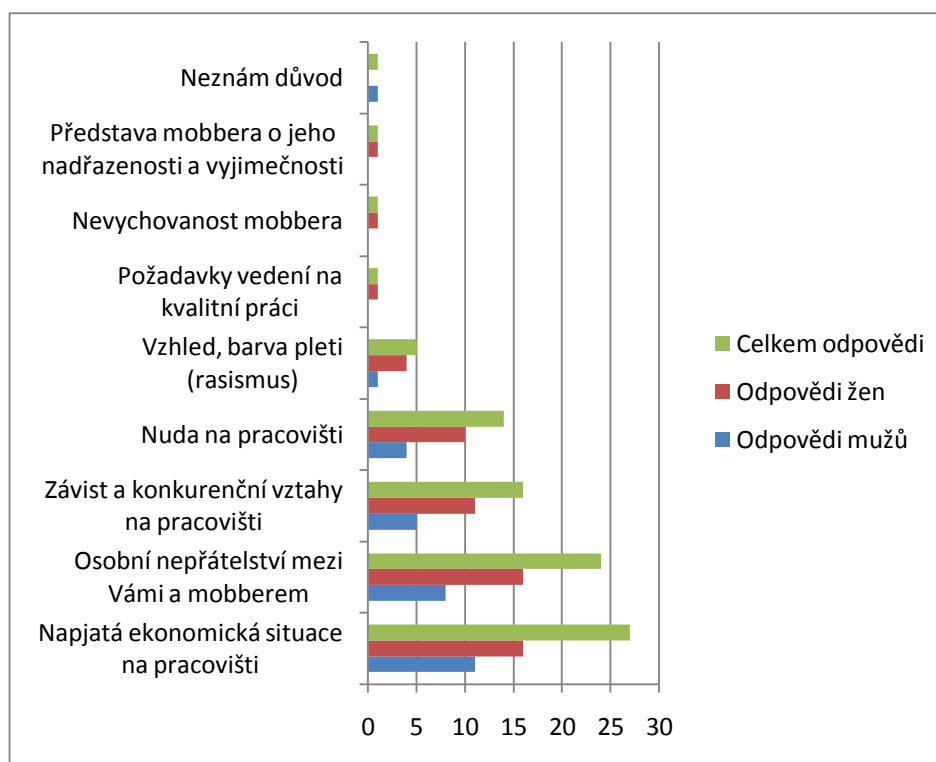
Graf č.22a: Jaké byly důvody napadání Vaší osoby (mobbingu)?

Graf č.22b: Jaké byly důvody napadání Vaší osoby (mobbingu)?

Shrnutí:

Z tabulky č. 22 a grafů č. 22a/b se dozvídáme, jaké jsou nejčastější, i méně časté důvody k mobbingu na našich školách. Napjatá ekonomická situace na pracovišti je nejčastěji volená možnost. Jednoduše řečeno jde vlastně o boj o místa. Takto odpovědělo celkově dvacet sedm (30 %) respondentů, šestnáct žen a jedenáct mužů. Osobní nepřátelství mezi dotazovaným a mobberem je důvod pro dvacet čtyři (27 %) osob, šestnáct žen a osm mužů. Závist a konkurenční vztahy na pracovišti se objevují u šestnácti (18 %) respondentů, jedenácti žen a pěti mužů. To, že mobbing propuká na pracovišti, kde není co na práci, kde je nuda, tvrdí čtrnáct (15 %) osob, deset žen a čtyři muži. Vlastní vzhled či problematiku rasismu uvádí jako důvod mobbingu celkem pět (6 %) osob, čtyři ženy a jeden muž. Mezi jiné možnosti odpovědí, které byly uvedeny, patří blíže nespecifikované požadavky vedení na kvalitní práci, což uvedla jedna (1 %) žena. Dále je to nevychovanost mobbera, jenž uvedla opět jedna (1 %) žena. Je to také představa mobbera o jeho nadřazenosti a mylné výjimečnosti, jak tvrdí jedna (1 %) učitelka. Poslední odpověď od muže (1 %) zněla tak, že vlastně ani nezná důvod toho, proč je mobbován.

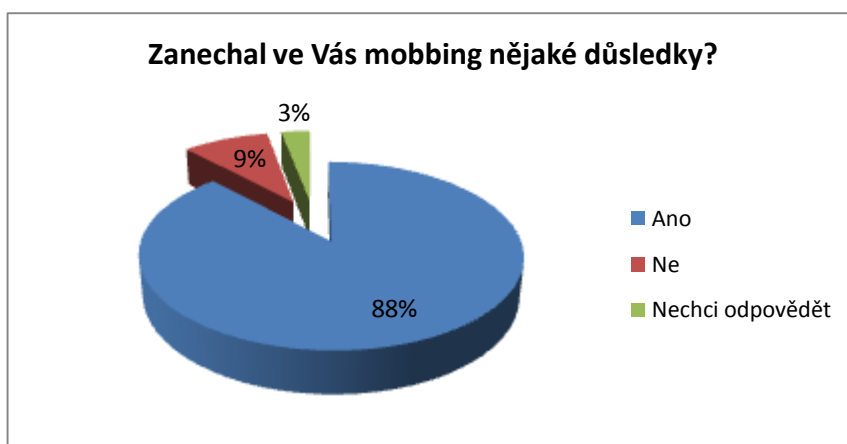
❖ Dílčí cíl 7:

Zjistit zda měl mobbing nějaký vliv na šikanované učitele, popřípadě jaký.

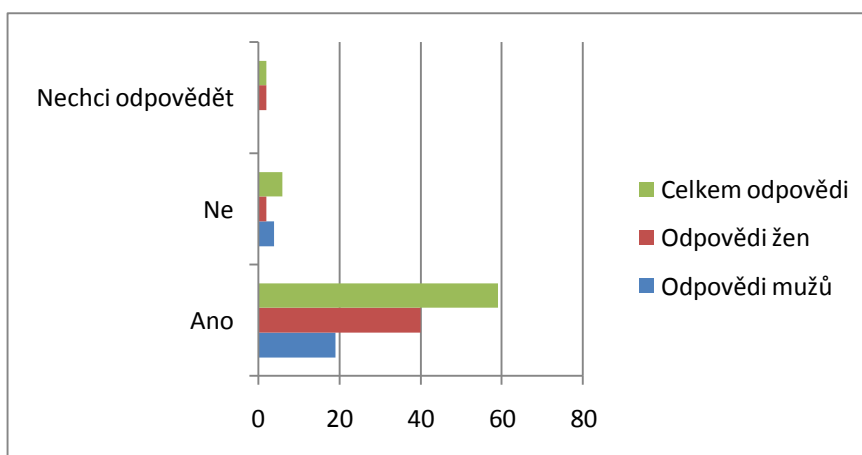
Tabulka č. 23: Zanechal ve Vás mobbing nějaké důsledky?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	40	19	59
Ne	2	4	6
Nechci odpovědět	2	0	2

Graf č. 23a: Zanechal na Vás mobbing nějaké důsledky?

Graf č. 23b: Zanechal na Vás mobbing nějaké důsledky?

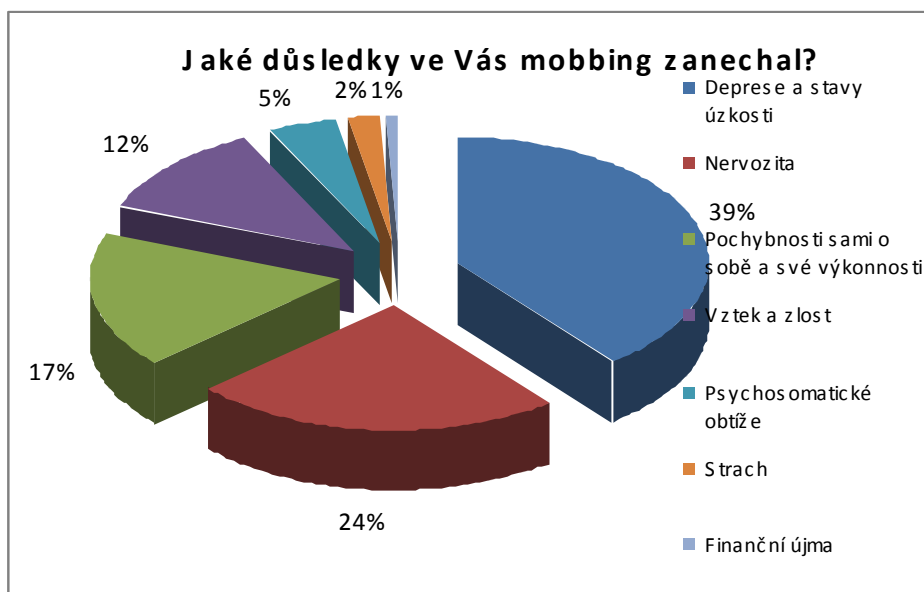
Shrnutí:

Jak můžeme vypočítat z tabulky č. 23 a grafů č. 23a/b, tak mobbing nějakým způsobem ovlivnil život padesáti devíti (88 %) respondentům. Z celkového počtu šedesáti sedmi. Týká se to konkrétně čtyřiceti žen a devatenácti mužů. Naopak žádné důsledky nepocítuje jen šest (9 %) osob, dvě ženy a čtyři muži. Dvě (3 %) respondentky na tuto otázku odmítly odpovědět.

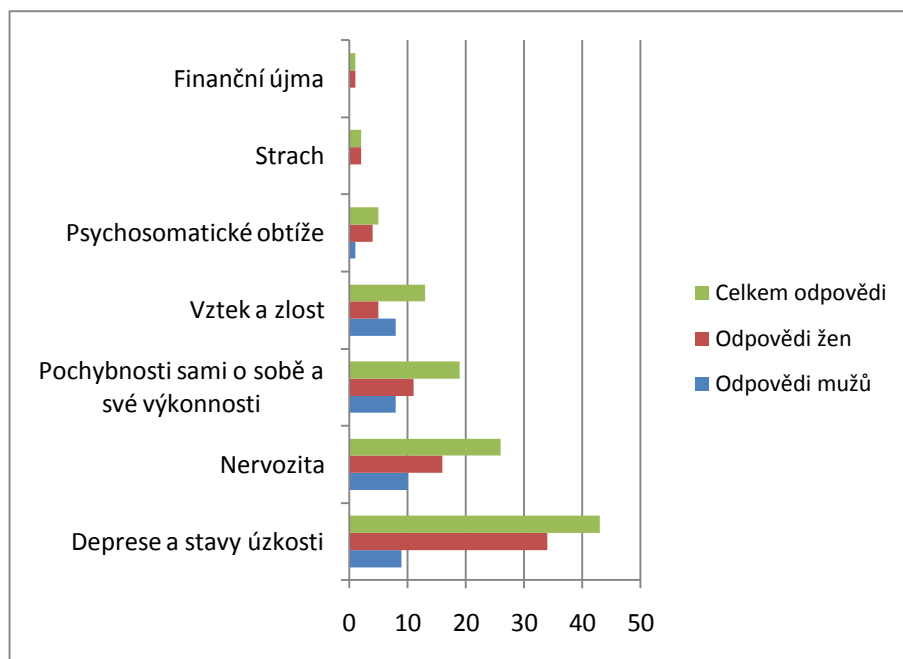
Tabulka č. 24: Jaké důsledky ve Vás mobbing zanechal? (*)

		Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Deprese a stavy úzkosti		34	9	43
Nervozita		16	10	26
Pochybnosti sami o sobě a své výkonnosti		11	8	19
Psychosomatické obtíže		4	1	5
Jiné	Vztek a zlost	5	8	13
	Strach	2	0	2
	Finanční újma	1	0	1

Graf č. 24a: Jaké důsledky ve Vás mobbing zanechal?

Graf č. 24b: Jaké důsledky ve Vás mobbing zanechal?

Shrnutí:

Tabulka č. 24 a grafy č. 24a/b nám ukazují, s jakými důsledky se potýkají oběti mobbingu ve škole. Nejčastěji volenou variantou je deprese a stavy úzkosti. Tato odpověď byla zaznamenána celkem čtyřicet třikrát (39 %). Většinou tak odpovídaly ženy, třicet čtyřikrát, muži pak devětkrát. Nervozita se objevuje u dvaceti šesti (24 %) respondentů, šestnácti žen a deseti mužů. Devatenáct (17 %) z dotazovaných pociťuje díky mobbingu pochybnosti o sobě a o své vlastní výkonnosti, jedenáct žen a osm mužů. Psychosomatické potíže se potom projevují u pěti (5 %) osob, čtyř žen a jednoho muže. Možnosti jiné odpovědi pak využilo třináct (12 %) osob, kteří uvedli jako důsledek mobbingu vztek a zlost vůči mobberovi, což bylo pět žen a osm mužů. Strach z mobbera a jeho praktik mají dva (2 %) dotazovaní, obě jsou ženského pohlaví. Jedna (1 %) respondentka se dokonce setkala i s finanční újmou, kterou však blíže nespecifikovala.

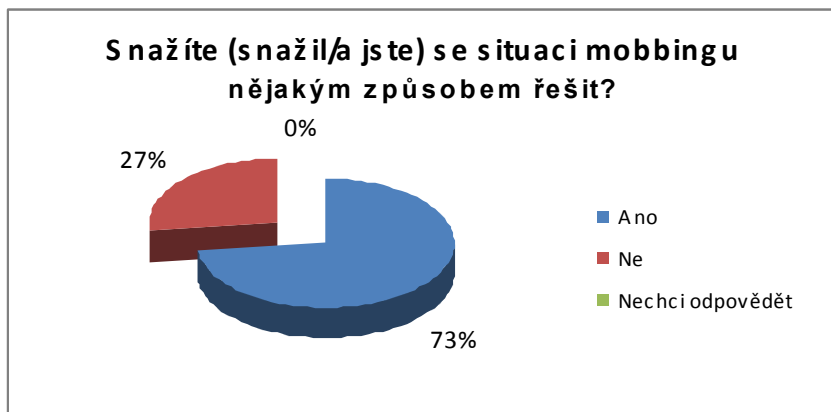
❖ Dílčí cíl 8:

Zjistit zda se mobbovaní učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit.

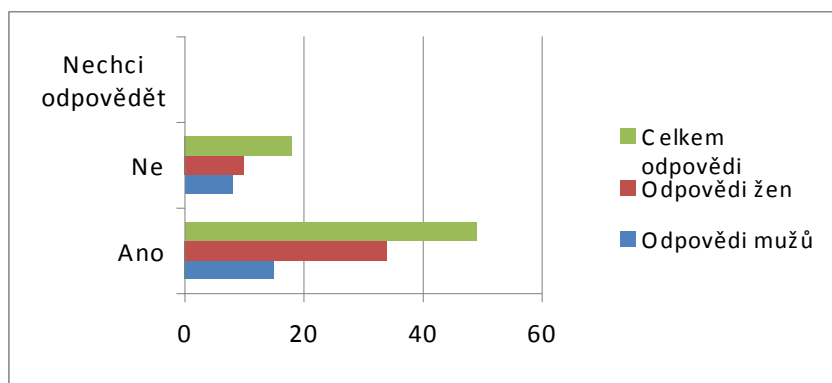
Tabulka č. 25: Snažíte (snažil/a jste) se situaci mobbingu nějakým způsobem řešit?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	34	15	49
Ne	10	8	18
Nechci odpovědět	0	0	0

Graf č. 25a: Snažíte (snažil/a jste) se situaci mobbingu nějakým způsobem řešit?

Graf č. 25b: Snažíte (snažil/a jste) se situaci mobbingu nějakým způsobem řešit?

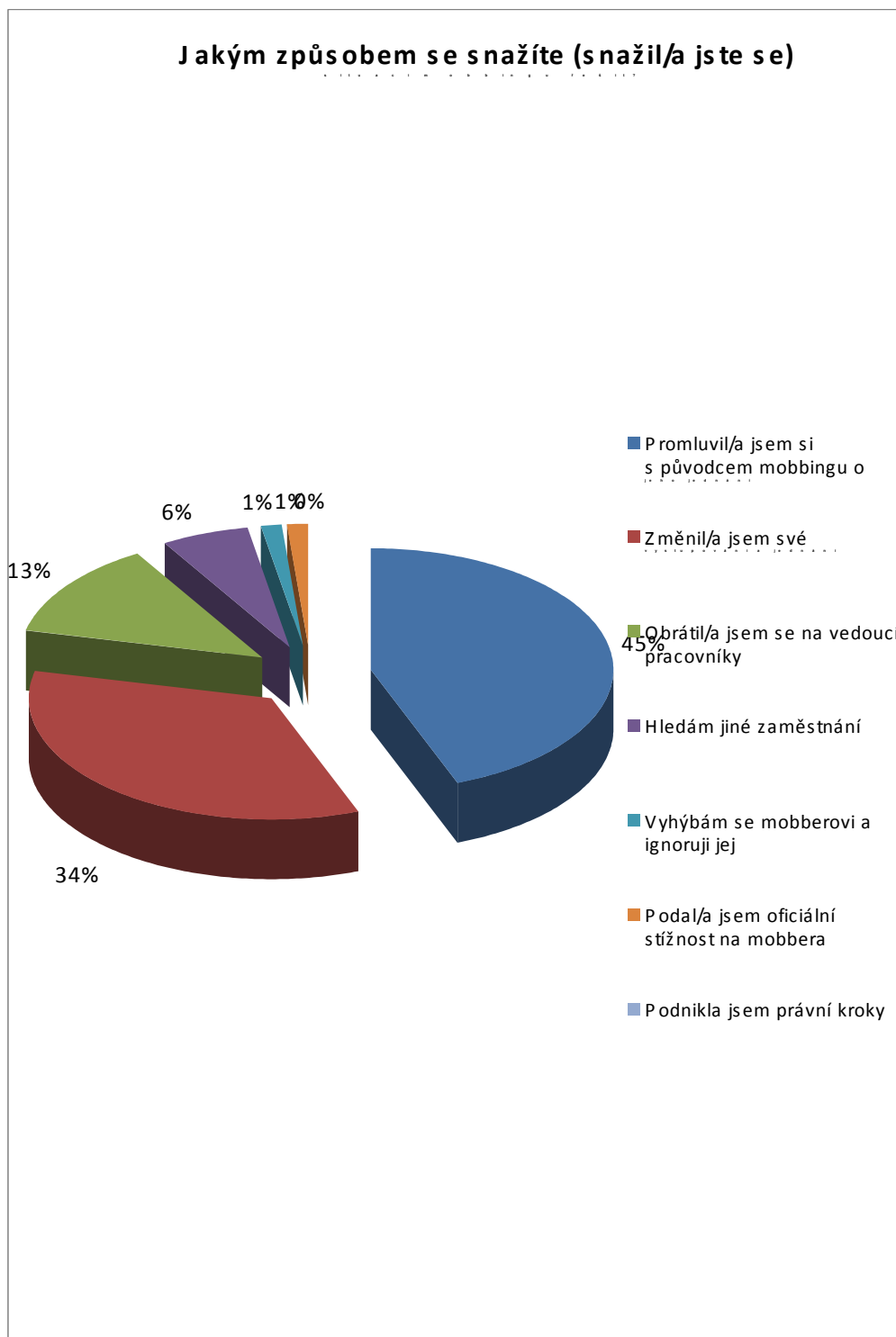
Shrnutí:

Tabulka č. 25 a grafy č. 25a/b uvádí, že celkem čtyřicet devět (73 %) z celkových šedesáti sedmi obětí mobbingu, se snaží svoji situaci nějakým způsobem řešit. Je to třicet čtyři žen a patnáct mužů. Osmnáct (27 %) osob odpovědělo, že mobbing nijak neřeší.

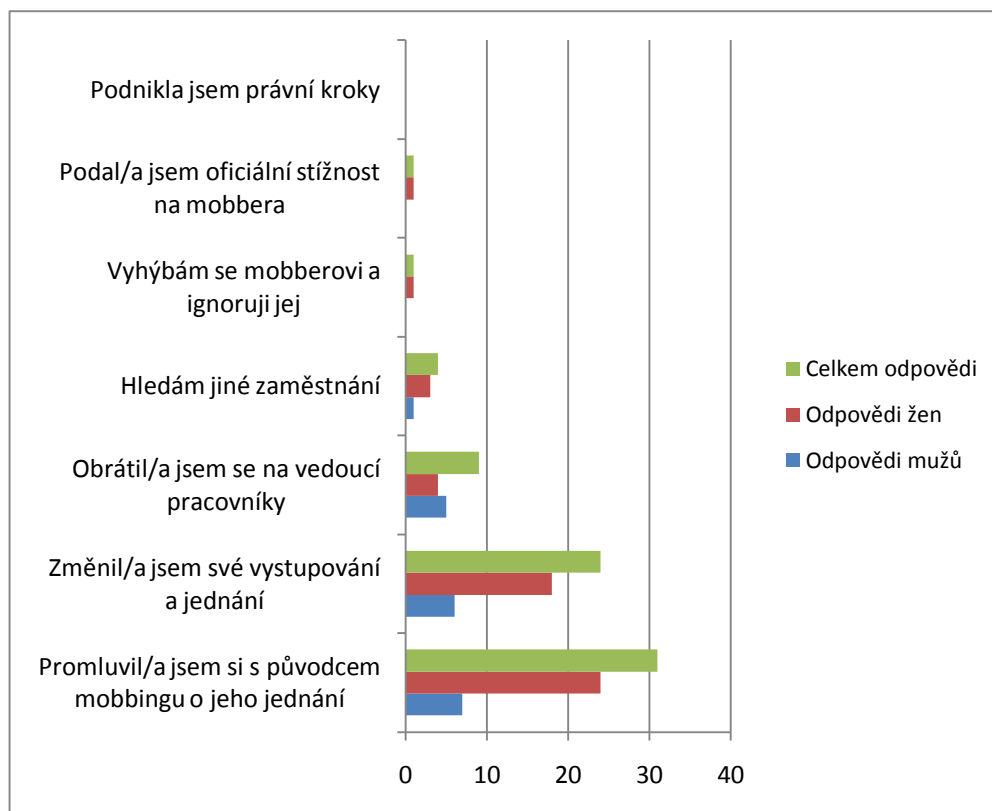
Tabulka č. 26: Jakým způsobem se snažíte (snažil/a jste se) situaci mobbingu řešit? (*)

		Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Promluvil/a jsem si s původcem mobbingu o jeho jednání		24	7	31
Změnil/a jsem své vystupování a jednání		18	6	24
Obrátil/a jsem se na vedoucí pracovníky		4	5	9
Podnikla jsem právní kroky		0	0	0
Jinak	Vyhýbám se mobberovi a ignoruji jej	1	0	1
	Podal/a jsem oficiální stížnost na mobbera	1	0	1
	Hledám jiné zaměstnání	3	1	4

Graf č. 26a: Jakým způsobem se snažíte (snažil/a jste se) situaci mobbingu řešit?

Graf č. 26b: Jakým způsobem se snažíte (snažil/a jste se) situaci mobbingu řešit?

Shrnutí:

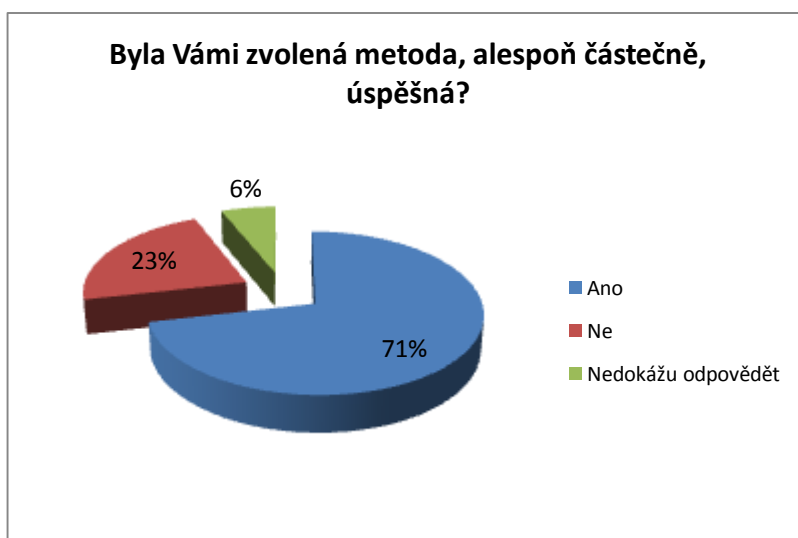
Z tabulky č. 26 a grafů č. 26a/b vyplívají styly řešení mobbingu našich respondentů. Nejčastější je metoda konzultace přímo s mobberem. Odpovědělo tak třicet jedna (44 %) osob, dvacet čtyři ženy a sedm mužů. Změnou svého jednání a vystupování se snaží proti mobbingu bojovat dvacet čtyři (34 %) dotazovaných, osmnáct žen a šest mužů. Na vedoucí pracovníky se o pomoc obrátilo devět (13 %) dotazovaných, čtyři ženy a pět mužů. Jedna (2 %) žena situaci „řeší“ situací tím, že se mobberovi snaží vyhýbat a jeho útoky ignoruje. Oficiální stížnost na mobbera podala jedna (1 %) respondentka a hledání nového zaměstnání se jeví jako jediná možnost čtyřem (6 %) dotazovaným.

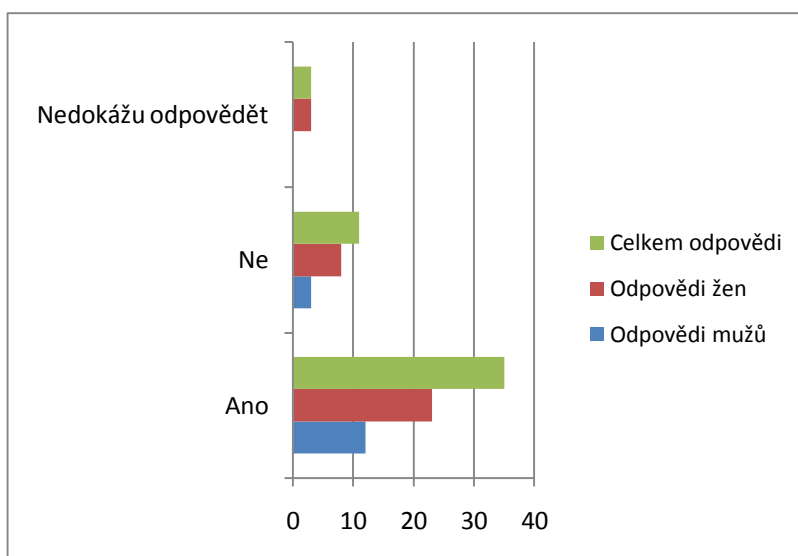
Tabulka č .27: Byla Vámi zvolená metoda, alespoň částečně, úspěšná?

	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Ano	23	12	35
Ne	8	3	11
Nedokážu odpovědět	3	0	3

Graf č.27a: Byla Vámi zvolená metoda, alespoň částečně, úspěšná?

Graf č.27b: Byla Vámi zvolená metoda, alespoň částečně, úspěšná?

Shrnutí:

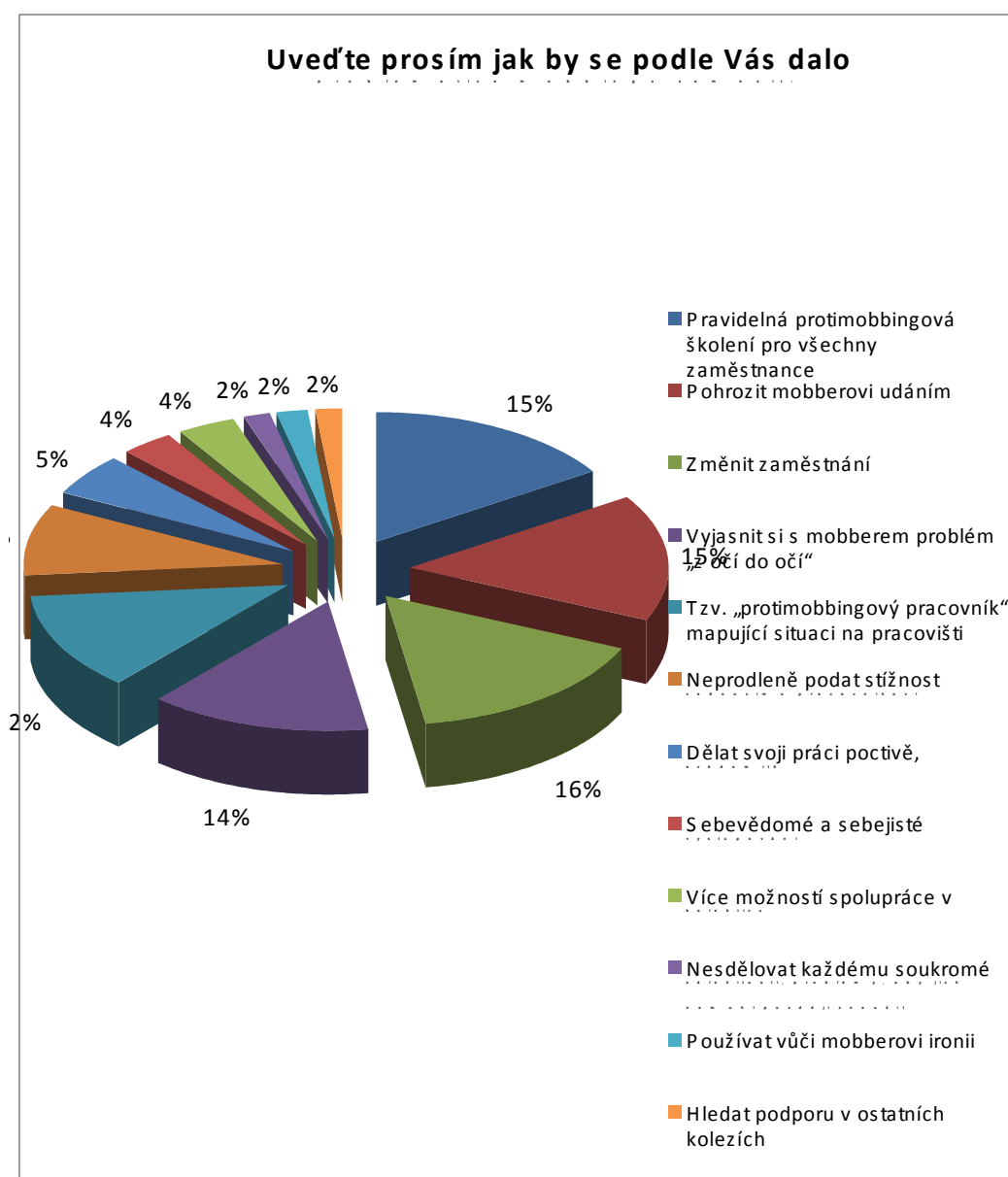
Tabulka č. 27 a grafy č. 27a/b, zda byly výše zmíněné styly řešení mobbingu úspěšné. Jak můžeme vidět, z celkových čtyřiceti devíti osob, kteří mobbing nějakým způsobem řeší, bylo třicet pět (71 %) alespoň částečně nebo úplně úspěšných. Bylo to dvacet tři žen a dvanáct mužů. Jedenáct (23 %) však úspěch, bohužel, nezaznamenalo a tři ženy na tuto otázku nedokážou odpovědět.

Tabulka č. 27: Uveďte prosím, jak by se podle Vás dalo problematice mobbingu zamezit:

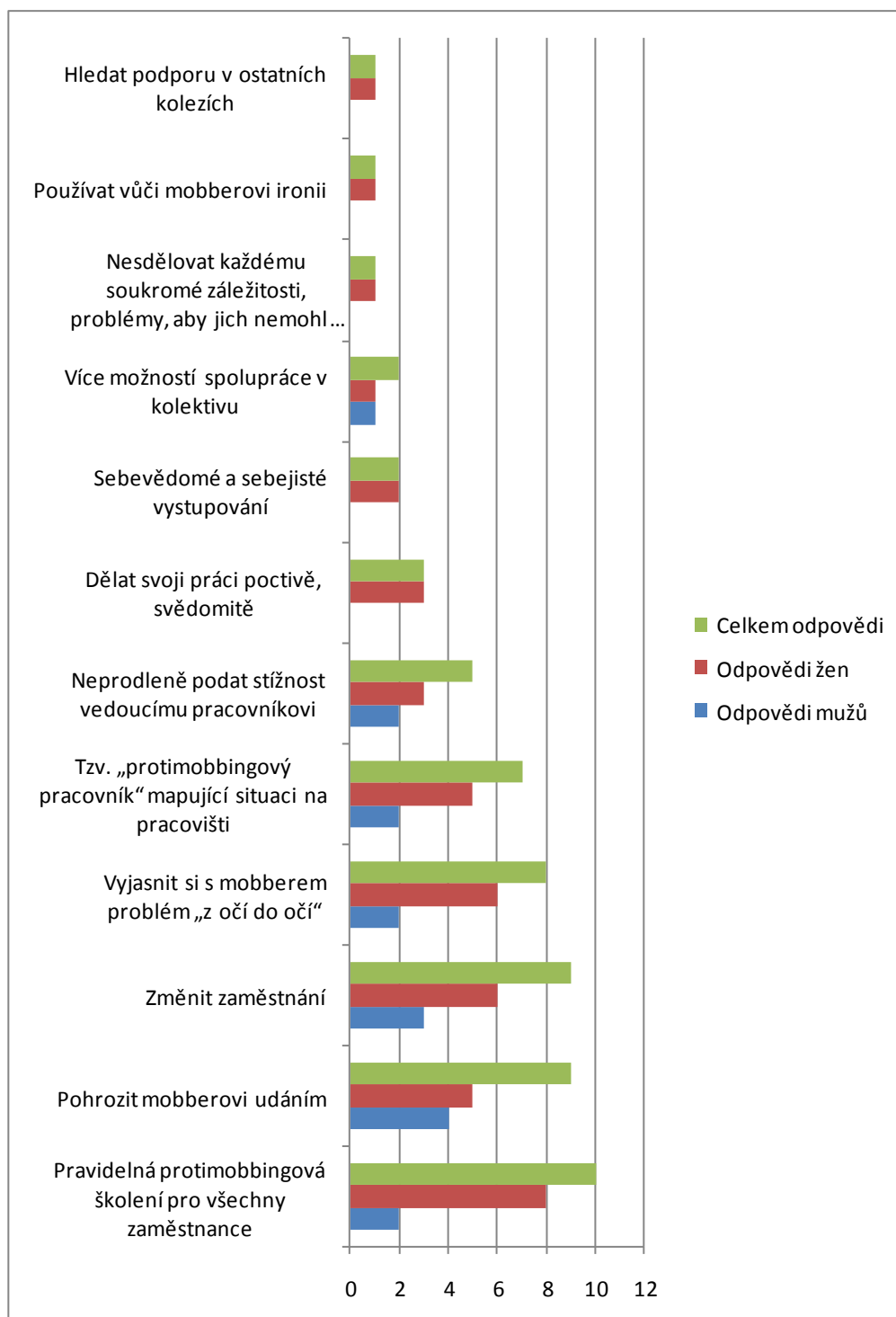
	Odpovědi žen	Odpovědi mužů	Celkem odpovědi
Pravidelná protimobbingová školení pro všechny zaměstnance	8	2	10
Pohrozit mobberovi udáním	5	4	9
Změnit zaměstnání	6	3	9
Vyjasnit si s mobberem problém „z očí do očí“	6	2	8
Tzv. „protimobbingový pracovník“ mapující situaci na pracovišti	5	2	7
Neprodleně podat stížnost vedoucímu pracovníkovi	3	2	5
Dělat svoji práci poctivě, svědomitě	3	0	3
Sebevědomé a sebejisté vystupování	2	0	2
Více možností spolupráce v kolektivu	1	1	2
Nesdělovat každému soukromé záležitosti, problémy, aby jich nemohl	1	0	1

později zneužit			
Používat vůči mobberovi ironii	1	0	1
Hledat podporu v ostatních kolezích	1	0	1

Graf č. 27a: Uveďte prosím, jak by se podle Vás dalo problematice mobbingu zamezit:

Graf č. 27b: Uved'te prosím, jak by se podle Vás dalo problematice mobbingu zamezit:

Shrnutí:

Z tabulky č. 27 a grafů č. 27a/b můžeme vyčíst, jaké jsou návrhy našich respondentů na potírání mobbingu na pracovištích. Otázka byla v dotazníku položena opět jako otevřená, možná i pro to učitelé nevyjadřovaly příliš svoje názory. Přesto se nám však podařilo sestavit tabulku s několika návrhy, které by mohly mobbing na pracovištích potírat. Pravidelná „protimobbingová“ školení, kurzy a osvěta se jeví jako dobrý nápad celkem deseti (16 %) dotazovaným, osmi ženám a dvěma mužům. To, že je velmi důležité upozornit mobbera o nevhodnosti jeho chování a pohrozit mu podniknutím jistých kroků, je odpověď celkem devíti (16 %) osob, pěti žen a čtyř mužů. Pro dalších devět (16 %) respondentů je jedinou možnou metodou řešení mobbingu odchod do jiného zaměstnání. Odpovědělo tak šest žen a tři muži. Dalších osm (14 %) dotazovaných uvedlo, že je nutné poprosit po dobrém mobbera o schůzku, na které se s ním bude snažit vyříkat si vše „z očí do očí“ a dobrat se nějakého rozumného řešení. To uvedlo šest žen a dva muži. Sedm (12 %) respondentů se domnívá, že by bylo dobré, kdyby na každém pracovišti fungoval vyškolený tzv. „protimobbingový pracovník“, který by mapoval situaci a popřípadě řešil veškeré vzniklé potíže, týkající se této problematiky. V tomto smyslu se vyjádřilo pět žen a dva muži. Pět (9 %) dotazovaných by tuto situaci řešilo podáním neprodlené stížnosti vedoucímu pracovníkovi, který by měl být povinný tyto problémy řešit a vyřešit. S touto variantou souhlasí tři ženy a dva muži. Tři (5 %) ženy se domnívají, že pokud budou svoji práci dělat dobře a svědomitě, nebude na jejich pracovišti, vůči jejich osobám dán žádný podnět k tomu, aby byly lobbovány. Sebejisté a zdravě sebevědomé vystupování by podle dvou (3 %) žen mělo taktéž mobbingu předejít. Dva (3 %) respondenti se domnívají, že více možností spolupráce mezi všemi kolegy na pracovištích by mělo utvrzovat dobré vztahy, což by vedlo k potírání mobbingu. Jedna (2 %) respondentka tvrdí, že je velmi důležité zanechávat si jistou míru soukromí, nesdělovat tedy každému v práci na potkání veškeré svoje problémy a potíže, kterých by mohl mobber později využít proti nám. Používání ironických poznámek vůči mobberovi se jeví jako dobré řešení jedné (2 %) ženě z dotazovaných. Důležité je také zajisté to, že si každý pracovník, postižený mobbingem, hledá oporu v ostatních „normálně“ se chovajících kolezích, aby nebyl v boji proti mobberovi sám. Takto odpověděla jedna (2 %) naše respondentka.

DISKUSE

Tato diplomová práce byla sepsána za účelem zjištění, zda se učitelé na českých školách stávají oběťmi šikany ze strany žáků či studentů a svých kolegů, spolupracovníků. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda se dnešní učitelé na různých typech škol v České republice stávají oběťmi šikany ze strany svých žáků a ověřit, zda se dnešní učitelé na různých typech škol v České republice stávají oběťmi šikany ze strany svých spolupracovníků, tedy mobbingu.

Dílčí cíle byly potom následující:

1. Zjistit při jakých příležitostech a jakými způsoby jsou učitelé šikanováni svými žáky či studenty.
2. Zjistit jak často jsou učitelé vystavováni útokům a kteří žáci dle pohlaví jsou většinou agresoři.
3. Zjistit zda zanechala šikana na učitelích nějaké důsledky, popřípadě jaké.
4. Zjistit zda se šikanování učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit.
5. Zjistit na jakých typech škol, jakými způsoby se vyskytuje šikana ze strany spolupracovníků, tedy mobbing.
6. Zjistit kdo jsou většinou agresoři, tedy mobbeři a jaké bývají jejich důvody k napadání oběti.
7. Zjistit zda měl mobbing nějaký vliv na šikanované učitele, popřípadě jaký.
8. Zjistit zda se lobbování učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit.

Hlavním cílem bylo zjistit, zda se vůbec učitelé stávají oběťmi šikany a mobbingu. Z výzkumu vyplynulo, že ze sto dvaceti pěti dotazovaných se sedmdesát tři osob, což je 58 %, stává oběťmi jakékoliv agrese ze strany žáků, tedy ve škole. Je to sice více jak polovina dotazovaných, ale dle vlastních zkušeností ze svého okolí si dovolím říct, že je to nižší počet než jsem jaký jsem čekala.

Z dílčího cíle č. 1. potom vyplývá jakým způsobem a při jakých příležitostech jsou učitelé nejčastěji šikanováni. Nejvíce se učitelé se šikanou stávají při běžné výuce ve třídě a při psaní testů a zkoušení. Nejčastějším typem agrese jsou potom urážky a vulgární nadávky namířené proti učiteli. Z výzkumu jasně vyplynulo, že

učitelé se stávají častěji oběťmi psychické a slovní šikany. Stejně tak jsou o tom přesvědčeni odborníci (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, [online]). Ti také tvrdí, že i fyzická šikana se na školách vyskytuje. Ve mém výzkumu byly však uvedeny jen její „mírnější“ formy, jako jsou znečišťování učitelovy židle, vkládání různých nevhodných předmětů do jeho stolku či házení drobných předmětů po učitelovi. Čtyřicet dotazovaných se setkává i s tzv. kyberšikanou, kdy jsou nejčastěji natáčeni žáky či studenty na mobilní telefony při různých situacích nebo jsou uráženi a obtěžováni na sociálních sítích, jak uvádí i odborníci, viz. (Jedlička 2011, [online]) či (Studenti šikanují učitele na internetu kvůli oblečení 2010, [online]) v kapitole 5.1.1 Šikana ze strany žáků.

Dílčí cíl č. 2. Zjišťoval, jak často jsou učitelé vystavováni útokům a kteří žáci dle pohlaví jsou většinou agresori. Nejčastěji učitelé uváděli, že jsou šikanováni několikrát do týdne, dále denně či párkrát do měsíce. Za agresory jsou pak nejčastěji považováni děvčata i chlapci ve stejné míře, což se může zdát překvapující. Já sama mám drzost a agresi vůči učitelům spojenou spíše s chlapci, což byla možnost následně nejvíce volená.

U dílčího cíle č. 3 šlo o to zjistit, zda zanechala šikana na učitelích nějaké důsledky, popřípadě jaké. S jakýmikoliv důsledky se setkává celkem padesát jedna dotazovaných, což je 71 %. Nejčastěji volenými možnostmi byly ty, že učitelé ztratili motivaci k výkonu učitelského povolání, ztratili sebedůvěru a jsou vyčerpaní. Podobné důsledky uvádí i odborníci v kapitole 5.3 Důsledky šikany učitelů, viz. (Tůmová, Kuncová, Mitrová, Francová 2009, [online]).

Dílčí cíl č. 4 měl za úkol zjistit zda se šikanovaní učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit. Většina, tedy šedesát sedm (90 %) z dotazovaných obětí se snaží svoji situaci nějakým způsobem řešit, a to nejčastěji konzultováním přímo s agresory, jejich rodiči či s vedením školy. Třicet osm (66 %) z nich, alespoň částečně, uspělo, avšak osmnáct nikoliv, dalších jedenáct nebylo schopno na tuto otázku odpovědět. Mezi nejčtenější návrhy, jak zabránit šikaně učitelů patří to, aby byli rodiče žáků/studentů více zapojováni do záležitostí školy, ale také zavedení přísnějších pravidel chování a tvrdších trestů za jejich nedodržování, stejně tak, jak udává Smotlachová (2009, [online]) viz kapitola 5.4 Možnosti prevence a řešení šikany

učitelů. Padly zde i návrhy na rozšíření statutu veřejné osoby i na učitele, jak tvrdí i Kraulová (2007, [online]).

Dílčí cíl č. 5 zjistit na jakých typech škol, jakými způsoby se vyskytuje šikana ze strany spolupracovníků, tedy mobbing, udává následující informace. S mobbingem se setkalo šedesát sedm (54 %) dotazovaných s tím, že jeho nejčtenější forma je pomlouvání ze strany spolupracovníků, znevažování práce, zostuzování a zesměšňování či izolace od kolektivu. Opět se podařilo zjistit, že mobbing ve školách je spíše psychickou či slovní formou šikany. Fyzické napadení uvedly jen tři osoby. Nejčastěji se s ním dotazovaní učitelé setkávají či setkávali na základních školách a středních nebo středních odborných školách, nejméně na gymnáziích.

Dílčí cíl č. 6 měl za úkol zjistit, kdo jsou většinou agresoři, tedy mobberů a jaké bývají jejich důvody k napadání oběti. Z výzkumu vyplynulo, že mobberem je nejčastěji žena, dvacet třikrát (34 %), nebo skupiny žen, dvacet dvakrát (33 %). Muž byl uveden jen šestnáctkrát a skupina mužů ani jednou. Za nejčastější důvody mobbingu je pokládána napjatá ekonomická situace na pracovišti (dvacet sedm osob), tedy boj o místa, ale také osobní nepřátelství mezi obětí a mobberem (dvacet čtyři osob). Často uvedená je i závist (šestnáct osob) a nuda na pracovišti (čtrnáct osob).

Dílčí cíl č. 7 zjišťoval, zda měl mobbing nějaký vliv na šikanované učitele, popřípadě jaký. Padesát devět dotazovaných učitelů, tedy 88 % pociťuje nějaké důsledky. Nejčastěji byly uváděny deprese a stavy úzkosti (čtyřicet třikrát), stejně tak jak udává Pugnerová (2006), viz podkapitola 4.4.2 Oběť, dále nervozita (dvacet šestkrát) a pochybnosti sami o sobě a své výkonnosti (devatenáctkrát). Mimo uvedené možnosti učitelé však i často uváděli jako důsledek či reakci na mobbing, vztek a zlost (třináctkrát).

Poslední dílčí cíl č. 8 zjišťoval, zda se mobbovaní učitelé snaží tuto problematiku nějakým způsobem řešit, popřípadě jak a jaké mají návrhy, jak by šlo tomuto problému zamezit. Čtyřicet devět (73 %) dotazovaných se svoji situací snaží nějakým způsobem řešit, nejčastěji rozhovorem se samotným mobberem o jeho chování a jednání (třicet jedna osob), jako je uvedeno v kapitole 5.4 Možnosti prevence a řešení šikany učitelů, viz odstavec (Jak se bránit? 2009, [online]), nebo dokonce tím, že se snažili změnit sami sebe, své jednání a vystupování (dvacet čtyři osob). Překvapivě málo osob se snaží mobbing řešit s vedoucími pracovníky (devět)

či hledáním jiného zaměstnání (čtyři). Zvolená metoda byla úspěšná ve třiceti pěti případech, v jedenácti nikoliv a tři osoby na tuto otázku nedokáží odpovědět. Mezi možnosti toho, jak by se dalo mobbingu ve škole zamezit patří návrhy, jako zavedení pravidelných protimobbingových sezení (deset osob), hrozba směrem k mobberovi (devět osob), změna zaměstnání (devět osob) či zavedení funkce „protimobbingového pracovníka“ mapujícího situaci na pracovišti (sedm osob).

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo plně postihnout problematiku šikanovaného a mobbovaného učitele a zjistit jakým formám agrese musí současný učitel na svém pracovišti čelit.

Problematiku šikany se nám podařilo charakterizovat ve třetí kapitole této práce, kde jsme se dozvěděli to, jaké má šikana znaky, tedy jak ji rozeznat, proč a za jakými účely vlastně vzniká, jaké má po sobě jdoucí stadia, jak vypadají a jak se chovají její aktéři (agresor, oběť, svědek, pedagog).

Mobbing a jeho charakteristiky byly potom popsány ve čtvrté kapitole, která obsahuje informace o jeho znacích, příčinách vzniku, fázích, účastnících (mobber, oběť), strategiích a možnostech řešení či prevence.

V páté kapitole jsem se pokusila o jakési spojení třetí a čtvrté kapitoly a vytvoření nové, pojednávající konkrétně o problematice šikanovaného učitele, ať už ze strany žáků, tak ze strany spolupracovníků. Můžeme se zde dočíst o formách šikany učitele (žáky, kolegy), o důvodech, které jsou vlastně tím spouštěčem agrese, o důsledcích pro učitele, možnostech prevence, řešení a právní ochraně učitelů v České republice.

Informace obsažené v praktické části nám ukazují stav šikany a mobbingu mezi dotazovanými učiteli. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda se dnešní učitelé na různých typech škol v České republice stávají oběťmi šikany ze strany svých žáků a ověřit, zda se dnešní učitelé na různých typech škol v České republice stávají oběťmi šikany ze strany svých spolupracovníků, tedy mobbingu.

Z celkového počtu dotazovaných (125) pedagogů, různého věku, délky pedagogické praxe, vyučujících na různých typech škol se s šikanou ze strany studentů/žáků setkalo sedmdesát tři osob. Což je pro mě celkem překvapující zjištění, jelikož jsem čekala o dost vyšší číslo. Nejčastější situací, při které se šikana vyskytuje, je běžná výuka ve třídě. Mezi zjišťované konkrétní případy agrese byly učiteli uváděny nejčastěji situace, kdy je žáci naprosto ignorují, urážejí, vulgárně jim nadávají, vysmívají se jim, drze odmlouvají, ukazují na ně vulgární gesta, znevažují rozsah a kvalitu jejich znalostí nebo po nich házejí různými předměty, jako jsou křídly, papírky, sešity či odpadky. Dotazovaní učitelé mají však zkušenosti

i s kyberšikanou. Ze sedmdesáti tří učitelů, jež se setkali s agresí ze strany žáků/studentů, čtyřicet osob uvedlo osobní zkušenost zejména s tím, že jsou žáky natáčeni na mobilní telefony nebo že jsou žáky napadáni přes sociální sítě (Facebook).

Z dotazníkového šetření tedy vyplívá fakt, že učitelé jsou oběťmi spíše slovní či psychické agrese a kyberšikany než fyzického násilí. Co se týče mobbingu, setkává, nebo setkala se s ním celkem šedesát sedm osob ze sto dvaceti pěti dotazovaných (54%), tedy více jak polovina. Nejvíce udávanou formou mobbingu je pomlouvání ze strany kolegů, což uvedlo padesát osob a znevažování práce (dvacet šest osob). Lze opět konstatovat, že mobbing je spíše psychického a slovního rázu. Fyzické napadení kolegou uvedli jen tři osoby (jedna žena a dva muži).

Dle zkoumaného vzorku respondentů můžeme tedy říci, že dnešní učitelé se stávají oběťmi šikany a mobbingu na svých pracovištích, jak ženy, tak muži, a to zejména se slovní a psychickou agresí.

Touto prací bych chtěla apelovat na širší medializaci problému šikanování pedagogů. Nezbyvá však než doufat, že se tímto tématem bude zabývat více a více jedinců, ať už laiků či odborníků, aby se našel účinný způsob ochrany učitelů na školách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:

❖ Literatura:

1. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV nakladatelství, 2003, 197 s. Pedagogika (ISV nakladatelství). ISBN 80–866–4208–9.
2. BEŇO, Pavel. *Můj šéf, můj nepřítel?*. 1. vyd. Šlapanice: ERA group, 2003, 181 s. ISBN 80–865–1734–9.
3. ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 160 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978–802–4717–180.
4. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978–802–4720–142.
5. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 431 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80–864–7386–4.
6. EDELSBERGER, Ludvík. *Defektologický slovník*. 3. upr. vyd. Jinočany: H & H, 2000. 418 s. ISBN 80–86022–76–5.
7. ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, 173 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN ISBN 80–7178–034–0.
8. FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. Překlad Petra Diestlerová. V Praze: Ikar, 2009, 311 s. ISBN 978–802–4911–762.

9. FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: Příručka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 383 s. ISBN 80-717-8063-4.
10. GAJDOŠOVÁ, Eva a Gabriela HERÉNYIOVÁ. *Rozvíjení emoční inteligence žáků: prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími*. Vyd. 1. Praha, 2006, 324 s. ISBN 80-736-7115-8.
11. GAVORA, Peter. *Pedagogická komunikácia v základej škole*. Vyd. 1. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1988.
12. GAVORA, Peter. UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE. *Učiteľ a žiaci v komunikácii*. 2. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2007. ISBN 978-80-223-2327-7 (brož.).
13. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 208 s. ISBN 80-85931-79-6
14. GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2008, 209 s. ISBN 978-807-4090-103.
15. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004, 83 s. ISBN 80-701-3397-X.
16. HIRIGOYEN, Marie – France. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Vyd. 1. Překlad: Abigail Kozlíková. Praha: Academia, 2002, 229 s. ISBN 80-200-0994-9.
17. CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. Vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, 200 s. ISBN 80-244-1367-1

18. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 255 s. ISBN 80-717-8513-X.
19. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 127 s. ISBN 80-717-8123-1.
20. KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpouora deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, 2006, 327 s. Makropulos. ISBN 978-807-2624-102.
21. KRATZ, Hans – Jürgen. *Mobbing: jak ho rozpoznat a jak mu čelit*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2005, 131 s. ISBN 80-726-1127-5.
22. KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2005, 879 s. ISBN 80-200-1351-2.
23. LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 161 s. ISBN 978-807-0419-809.
24. LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. ISBN 80-869-9165-2.
25. MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 161 s. Pedagogické a psychologické studie. ISBN 80-042-1854-7.
26. MARTIN, Michael a Cynthia WALTMAN – GREENWOOD. *Jak řešit problémy dětí se školou: lexikon pro rodiče*. 1. vyd. Praha: portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8 (váz).

27. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 152 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978–80–247–2310–5 (brož.).
28. NOVÁK, Tomáš a Věra CAPPONI. *Sám proti agresí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1996. 123 s. ISBN 80–7169–253–0 (brož.).
29. PETLÁK, Erich. *Klíma školy a klíma triedy*. Bratislava: Iris, c2006, 119 s. ISBN 80–890–1897–1.
30. POKORNÝ, Vratislav, Jana TELCOVÁ a Anton TOMKO. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. 3. rozš. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, 186 s. Prevence sociálně patologických jevů. ISBN 80–865–6804–0.
31. PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1996, 143 s. Zde a nyní. ISBN 80–901–8965–2.
32. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978–807–3676–476.
33. PUGNEROVÁ, Michaela. *Kapitoly z psychologie práce*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 83 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80–244–1421–X.
34. ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 155 s. Pro rodiče. ISBN 978–802–4729–916.
35. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80–717–8049–9.

36. SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1996, 134 s. ISBN 80–858–5830–4.
37. SUTTON, Robert I. *Kreténům vstup zakázán!: jak vytvořit příjemné pracoviště a jak přežít tam, kde tomu tak není*. 1. vyd. Plzeň: Plejáda, 2010, 150 s. ISBN 978–80–87374–11–5 (Váz.).
38. SVOBODOVÁ, Lenka. *Nenechte se šikanovat kolegu: mobbing – skrytá hrozba*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 108 s. ISBN 978–80–247–2474–4 (BROŽ.).
39. TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 198 s. ISBN 80–717–8503–2.
40. VÁGNEROVÁ, Kateřina. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 147. ISBN 978–807–3676–117.
41. WEBSTER – DOYLE, Terrence. *Proč mě pořád někdo šikanuje?: rady, jak zvládat malé tyrany*. Praha: Pragma, 2002, 144 s. ISBN 80–720–5804–5.

❖ Internetové zdroje:

42. ARABADŽIEV, Sáva. Šikana učitelů. In ARABADŽIEV, Sáva. *Arabadžiev: odborné publikace a osobní názory* [online]. 21. 9. 2008 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://sikana.i-extra.net/sikana-ucitelu/>
43. BENEŠOVÁ, Petra. Žáci nás šikanují, stěžují si učitelé. *Hospodářské noviny* [online]. 2008 [cit. 2012–02–23]. ISSN 1213 – 7693. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-29076780>
44. Co je to kyberšikana?. In *E-bezpečí: kyberšikana* [online]. 22. 5. 2009 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>

45. ČECH, Tomáš. Mobbing v základních školách jako etický problém *E–Pedagogium: Nezávislý časopis určený pedagogickým pracovníkům všech typů škol* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010, roč. 2010, II. [cit. 2012–02–15]. ISSN 1213–7499. Dostupné z: http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/e-pedagogium_2010/e-pedagogium_2010_II.pdf
46. FOBEROVÁ, Libuše. Sociální konflikty (mobbing, boxing, staffing) se knihovnám nevyhýbají. Čtenář [online]. 2009 [cit. 2012–05–19]. Dostupné z : <http://www.ctenar.svkkk.cz/clanky/2009/socialni-konflikty-mobbing-bossing-staffing-se-knihovnam-nevyhybaji-60-458.htm>
47. Jak se bránit? In *Problematika šikanování učitelů* [online]. 2009 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://sikanovaniucitelu.nazory.cz/obrana.html>
48. JEDLIČKA, Jan. Výzkum – žáci i rodiče šikanují učitele na facebooku. *Blesk* [online]. 2011 [cit. 2012–02–23]. ISSN 1213–8991. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/digital-internet/157717/vyzkum-zaci-i-rodice-sikanuji-ucitele-na-facebooku.html>
49. KRAMULOVÁ, Daniela. Šikanovaný učitel: lidská skvrna?. In *Portál* [online]. 14. 11. 2007 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=23704%3E>
50. KRATOCHVÍL, Bedřich. Mobily ve školách: šikana učitelů. In *Lidovky.cz: zpravodajský server lidových novin* [online]. 24. 8. 2008 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/ln-mobily-ve-skolach-sikana-ucitelu-d6d-/ln_domov.asp?c=A080824_190736_ln_domov_mel
51. MALČÍK, Martin. České školství: Aktuální stav mobbingu, bossingu a obtěžování. In *Ostravská univerzita v Ostravě* [online]. 11. 9. 2009 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/index.php?id=6201>

52. *Mobbing nebo Bossing – co to je*. In BLAŽKOVÁ, Dana. *Poradna pracovní právo* [online]. 15. 04. 2011 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://www.poradna-pracovni-pravo.cz/rada/mobbing-nebo-bossing.php>
53. Mobbing. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 10. 2. 2012 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mobbing>
54. Na školách je šikanovanie aj medzi pedagógmi. In *Sme.sk* [online]. 1. 9. 2006 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/2876038/na-skolach-je-sikanovanie-aj-medzi-pedagogmi.html>
55. Občanský zákoník. In: *Podnikatel.cz* [online]. [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-40-1964-sb-obcansky-zakonik/cele-zneni/>
56. Proč se šikanuje? hlavní důvody šikany učitele. In *Problematika šikanování učitelů* [online]. 2009 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://sikanovaniucitelu.nazory.cz/proc.html>
57. SMOTLACHOVÁ, Monika. Šikanovaný učitel: tohle jim děti dělají. In *Kafe.cz: jak to vidí ženy* [online]. 6. 1. 2009 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://www.kafe.cz/zensky-svet/deti-rodina/sikanovany-ucitel-tohle-jim-deti-delaji-801.aspx>
58. Studenti šikanují učitele na internetu: Kvůli oblečení. In *Tn.cz* [online]. 15. 2. 2010 [cit. 2012–02–23]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/studenti-sikanuji-ucitele-na-interentu-kvuli-obleceni.html>
59. SUCHÁ, Hana. *Agrese a šikana jako výchovný problém* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2012–06–14]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/yolntt/85042-951772485.pdf>

Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce PhDr. Lenka Holá, Ph.D.

60. Šikana a kyberšikana: rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou. In *Proti šikaně* [online]. [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>
61. ŠVANCAR, Radmil. Právní ochrana pedagogů. *Učitelské noviny* [online]. 2009, č. 4 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1596&PHPSESSID=0f25f5ca140cecb2f5e2a53fa17d088d>
62. Trestní zákoník 2012 (zákon č. 40/2009 Sb.). In *Pracepropravniky.cz* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.pracepropravniky.cz/zakony/trestni-zakonik-uplne-zneni>
63. TŮMOVÁ, Anna, Helena KUNCOVÁ, Jana MITROVÁ a Magdaléna FRANCOVÁ. *Šikana učitelů: zvyšující se výskyt šikany učitelů základních škol ze strany žáků v České republice* [online]. 2009 Praha [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:j6l2UsfiYtIJ:www.verejna-politika.cz/index.php%3Foption%3Dcom_rubberdoc%26view%3Ddoc%26id%3D3%26format%3Draw+%C5%A1ikana+u%C4%8Ditel%C5%AF+anal%C3%BDza&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEESjNaBGeXNaK5PRhC7aHOJkcksW1Ycl2H0gHDRZw0Gjy_HXX8XpQvCsTJ4UyHXmQXffSLQ45OaeFayfSxsVoBwBPCd6VG0CT5R50sx80F1sRH11C09v8MH38fZiD3DjbyXQko&sig=AHIEtbQW8HgOrBd9r3ldNkuInc-L9MFR3A. Seminární práce. Univerzita Karlova v Praze.
64. Zákoník práce 2011 online: Zákon č. 262/2006 Sb. In *Zákoník práce online* [online]. [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.zakonik-prace-online.cz/kompletni-zneni/>

❖ Časopis:

65. KOPŘIVA, Pavel; KOPŘIVOVÁ, Tatjana. Fyzické tresty narušují sebeúctu dětí. Psychologie dnes. 2008,14., 10., s. 51. Dostupný také z WWW: www.psychologiednes.eu . ISSN 1212–9607.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník

PŘÍLOHA č. 1: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Hana Suchá a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího studia Univerzity Palackého v Olomouci, pedagogické fakulty, oboru „Učitelství pedagogiky pro střední a vyšší odborné školy“. Ve své diplomové práci se zabývám problematikou šikanovaného učitele ze strany žáků (studentů) a také mobbingem (šikanou ze strany spolupracovníků) ve škole. Chtěla bych Vás tedy požádat o pomoc při mém výzkumu, formou vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je anonymní a údaje budou použity pouze pro účely výzkumu v mé diplomové práci a jeho vyplnění by mělo zabrat asi 20 minut Vašeho času. Zvolené odpovědi prosím zaškrtněte nebo jinak zvýrazněte. U položek s tímto symbolem (*) lze zvolit více odpovědí. Předem Vám velmi děkuji za ochotu a spolupráci.

Vaše pohlaví:

- Muž
- Žena

Váš věk:

- méně než 25
- 26–30
- 31–35
- 36–40
- 41–45
- 46–50
- 51–55
- 56–60
- 61 a více

Na jakém typu školy vyučujete?

- ZŠ
- Gymnázium
- SOU
- SOŠ/SS
- Jiný:.....

Počet roků Vaší pedagogické praxe?

- 1–5
- 6–10
- 11–15
- 16–20
- 21–25
- 25 – a déle

A) ŠIKANOVÁNÍ ZE STRANY ŽÁKŮ

B)

1. Setkáváte či setkával/a jste se ve škole s jakýmikoliv projevy agrese či násilí (slovní, fyzické, jiné...) ze strany žáků/studentů? (Pokud je Vaší odpovědí „ne“, přejděte prosím k otázce č. 13)

- Ano
- Ne
- Nechci odpovědět

2. Kde a při jaké situaci se setkáváte s agresí a násilím ze strany žáků/studentů?

- Při běžné výuce ve třídě
- Při zkoušení či psaní testu ve třídě
- Mimo vyučování v prostorech školy
- Mimo vyučování mimo prostory školy
- Jinde:.....
- .....

3. Uveďte prosím konkrétní způsoby, kterými Vás žáci napadají (slovně, fyzicky, jinak,...)

.....

.....

.....

.....

4. Setkáváte se osobně s tzv. kyberšikanou? (Pokud je Vaše odpověď „ne“, pokračujte prosím otázkou č. 6)

- Ano
- Ne
- Nevím

5. S jakou formou kyberšikany jste se setkal/a?

- Zasílání nevhodných e – mailů
- Telefonáty a SMS
- Zprávy na Facebooku nebo jiných sociálních sítích
- Natáčení a kamerování učitele mobilními telefony, diktafony

○ Jinak:.....
.....

6. Jak často býváte vystaven/a jakýmkoliv útokům ze strany žáků?

- Téměř každý den
- Několikrát do týdne
- Několikrát za měsíc
- Jednou za rok

7. Kteří žáci jsou většinou, podle Vás, agresoři?

- Jen děvčata
- Spíše děvčata
- Děvčata i chlapci
- Spíše chlapci
- Jen chlapci

8. Zanechala na Vás šikana ze strany žáků/studentů nějaké důsledky? (Pokud je Vaše odpověď „ne“, pokračujte prosím otázkou č. 10)

- Ano
- Ne
- Nechci odpovědět

9. Jaké důsledky na Vás zanechala šikana ze strany žáků/studentů?

- Vyčerpání
- Poruchy spánku
- Deprese a úzkost
- Psychosomatické potíže
- Ztráta sebedůvěry
- Ztráta motivace k vykonávání učitelského povolání
- Návštěva u psychologa
- Jiné:.....
.....

10. Snažíte (snažil/a jste) se situaci šikanujících žáků nějakým způsobem řešit? (Pokud je Vaše odpověď „ne“, pokračujte prosím otázkou č. 13)

- Ano
- Ne
- Nechci odpovědět

11. Uveďte prosím způsob řešení šikany ze strany žáků/studentů: (*):

- Konzultace s agresorem/y
- Konzultace s rodiči agresora
- Konzultace s vedením školy
- Hledání jiného zaměstnání
- Jinak:.....
.....

12. Byl váš pokus o řešení situace šikanujících žáků/studentů, alespoň částečně úspěšný?

- Ano
- Ne
- Nedovedu odpovědět

13. Uveďte prosím, jak by se podle Vás dalo problematice šikany učitelů ze strany žáků/studentů zamezit

.....

.....

.....

.....

.....

C) MOBBING (šikana na pracovišti)

1. Setkal/a jste se někdy osobně, za dobu své pedagogické praxe, ve Vašem zaměstnání s projevy mobbingu? (Pokud je Vaše odpověď „ne“, pokračujte prosím otázkou č. 11)

- Ano
- Ne
- Nevím

2. Jakým způsobem mobbing na Vašem pracovišti probíhá/probíhal?

- Pomlouvání Vaší osoby kolegy
- Zostuzování a zesměšňování Vaší osoby kolegy
- Izolace od kolektivu
- Hrozby a výhrůžky
- Fyzické napadení
- Znevažování Vaší práce
- Sarkastické vtipy a škádlení
- Jinak.....
- .....
- .....

3. Na kterém typu školy jste se s mobbingem setkal/a?

- Základní škola
- SOU
- Gymnázium
- SŠ/SOŠ
- Jiný:.....

4. Kdo je (byl) na vašem pracovišti tzv. mobberem/mobbery?

- Žena
- Muž
- Skupina žen
- Skupiny mužů
- Kolektiv žen a mužů

5. Jaké byly důvody napadání Vaší osoby (mobbingu)?

- Napjatá ekonomická situace na pracovišti
- Nuda na pracovišti
- Osobní nepřátelství mezi Vámi a mobberem
- Vzhled, barva pleti (rasismus),...
- Jiné:.....
- .....
- .....

6. Zanechal ve Vás mobbing nějaké důsledky? (*) (Pokud je Vaše odpověď „ne“, přejděte prosím k otázce č. 8)

- Ano
- Ne
- Nechci odpovědět

7. Jaké důsledky ve Vás mobbing zanechal?

- Deprese a stavy úzkosti
- Pochybnosti sami o sobě a o své výkonnosti
- Nervozita
- Psychosomatické obtíže
- Jiný:.....
- .....
- .....

8. Snažíte (snažil/a jste) se situaci mobbingu nějakým způsobem řešit? (Pokud je Vaše odpověď „ne“, přejděte prosím k otázce č. 11)

- Ano
- Ne
- Nechci odpovědět

9. Jakým způsobem se snažíte (snažil/a jste se) situaci mobbingu řešit? (*)

- Promluvil/a jsem si s původcem mobbingu o jeho jednání
- Změnil/a jsem své vystupování a jednání
- Obrátil/a jsem se na vedoucí pracovníky
- Podnikl/a jsem právní kroky
- Jinak:.....
- .....
- .....

10. Byla Vámi zvolená metoda řešení mobbingu, alespoň částečně, úspěšná?

- Ano
- Ne
- Nedokážu odpovědět

11. Uved'te prosím, jak by se podle Vás dalo problematice mobbingu zamezit:

.....

.....

.....

ANOTACE

Jméno a příjmení	Hana Suchá
Katedra	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce	PaedDr. Alena Jůvová, Ph.D.
Rok obhajoby	2012

Název práce	Způsoby patologické komunikace ve škole: Učitel jako oběť šikany
Název v angličtině	Pathological methods of communication in school: Teacher as a victim of bullying
Anotace práce	Diplomová práce se zabývá problematikou šikanovanáného učitele ze strany žáků a studentů, ale také ze strany jeho spolupracovníků, tedy mobbingu. Teoretická část práce pojednává o obecných charakteristikách šikany ve škole a mobbingu na pracovišti. Dále také o konkrétních podobách šikany učitele ze strany žáků a spolupracovníků. Cílem praktické části je zjistit, zda se dnešní učitelé na různých typech škol v České republice stávají oběťmi šikany ze strany svých žáků a kolegů, s jakými typy agrese a násilí se konkrétně setkávají, v jaké míře, z jakých důvodů a jak se proti této problematice snaží bojovat

Anotace v angličtině	This thesis deals with the teacher bullied by pupils and students, but also by his colleagues – mobbing. The theoretical part discusses the general characteristics of bullying and mobbing at school . As well as on specific forms of bullying teachers from students and colleagues. The aim of the practical part is to determine whether today's teachers in different types of schools in the Czech Republic are victims of bullying by their pupils and colleagues, what types of aggression and violence specifically meet, to what extent, the reasons for and against how these issues trying to fight
Klíčová slova	Pedagogická komunikace, šikana, mobbing, bossing, staffing, kyberšikana, agrese, násilí
Klíčová slova (keywords)	Pedagogical communication, bullying, mobbing, bossing, Staffing, cyberbullying, aggression, violence
Přílohy vázané v práci	Příloha č. 1: Dotazník
Počet stran	140
Jazyk práce	Český